

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2023

Bc. Veronika Janderová

Univerzita Pardubice

Fakulta Filozofická

České ochotnické divadlo v Bělehradě

Mezi lety 1918–1941

Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Veronika Janderová**
Osobní číslo: **H19325**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Dějiny literární kultury**
Téma práce: **České ochotnické divadlo v Bělehradě mezi lety 1918-1941**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Zásady pro vypracování

Práce se bude zaměřovat na orientaci českého ochotnického divadla v Bělehradě mezi světovými válkami, konkrétně mezi lety 1918-1941. Základem bude vymezení českého ochotnického divadla, jeho vývoj a působení spjatý s postupným vývojem v balkánské oblasti, respektive v Srbsku. Hlavním cílem práce bude porovnání vývoje etap českých ochotnických divadel v tuzemském a srbském prostředí. Na základě dobových materiálů budou součástí fotografie a příloha, která bude obsahovat seznamy hranných her a ochotnických herců. Ke zpracování budou použity odborné knihy a dosud nezpracované a nepublikované materiály pocházející z archivu v Bělehradě.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

LINDA, Jaromír. *Divadelní vlak pro Prahu. České amatérské divadlo v Bělehradě*. Pedagogické muzeum Bělehrad, Česká beseda Bělehrad. 2013. ISBN 978-86-916471-1-7.

TROJAN, Pavel. *Češi a Bělehrad 1918-1939*. (diplomová práce) Praha: FF UK, 2009.

CÍSAŘ, Jan. *Přehled dějin českého divadla*. Praha: Akademie múzických umění, 2004. ISBN 80-7331-007-4.

CÍSAŘ, Jan. *Přehled dějin českého divadla*. Praha: Akademie múzických umění, 2006. ISBN 80-7331-072-4.

CÍSAŘ, Jan. *Přehled dějin českého divadla*. Praha: Akademie múzických umění, 2004. ISBN 80-7331-027-9.

Stoletá tradice ochotnického divadla. Praha: ÚV Svazu českých divadelních ochotníků, 1982.

BENEŠ, Jiří. *Včerejšek, dnešek a zítřek ochotnického divadla*. Praha: Orbis, 1965.

STIBOR, Oldřich. *Cestou k ochotnickému jevišti: úvahy a pokyny pro divadelní ochotníky*. Olomouc: Vydalo Kulturní a propagační odd. Krajského výboru KSČ, 1946.

CHALOUPKA, Adolf a Leopold RICHTER. *Ochotnické divadelnictví*. Praha: Československé podniky tiskařské a vydavatelské, 1922.

Dosud nevydané dobové materiály:

- Výroční zprávy Čsl. Obce mezi lety 1918-1941
- Dobové letáky, fotografie
- Seznamy hraných her
- Dobové zprávy v novinách

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Ivo Říha, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2021**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2022**

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

---

doc. Mgr. Pavel Marek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2021

Prohlášení autora

„Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci *České ochotnické divadlo v Bělehradě mezi lety 1918-1941* vypracovala zcela samostatně s pomocí citovaných pramenů, veřejné literatury a dalších zdrojů uvedených na konci zadané práce.“

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona 4. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnici Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Týništi nad Orlicí, dne 30.3. 2023

.....

Bc. Veronika Janderová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce PhDr. Ivo Říhovi, Ph.D. za cenné rady, trpělivost a vstřícnost při zpracování práce.

Také bych chtěla poděkovat prof. PhDr. Jaromíru Lindovi, Ph.D., který mě obeznámil s českými kořeny v Bělehradě a díky, kterému mohla vzniknout tato práce, jenž snad bude nápomocná pro další studium a napomůže ke vzkříšení zájmu o českou historii na území Srbska.

Anotace

Diplomová práce se bude zabývat českým ochotnickým divadlem v Bělehradě. Jedná se o dosud nezmapované prostředí a téma mezi lety 1918–1941. V kontextu historického vývoje bude práce zaměřena na linii vývoje ochotnického divadla v bělehradském prostředí v kontrastu na vývoj v prostředí tuzemském. Hlavním cílem práce je zmapovat vývoj českého ochotnického divadla v Bělehradě, od zakladatelů, herců, přes samotné divadelní hry, místa a finanční zákulisí, díky kterému mohlo divadlo působit. Základním pilířem jsou původní výroční zprávy československé obce v Bělehradě.

Klíčová slova:

Ochotnické divadlo, historie divadla, kulturní transfer, divadelní hra, představení, česká diaspora, Bělehrad.

Title

The Czech Amateur Theatre in Belgrade between 1918–1941.

Abstract

The diploma thesis will deal with the Czech amateur theatre in Belgrade. This is uncharted sphere and subjects between 1918–1941 years, for now. In the context of historical development, the work will focus on the line of development of amateur theatre in the Belgrade surroundings in contrast to the development in the domestic surroundings. The main subject of this work is to map the development of Czech amateur theatre in Belgrade, from the founders, actors, through the plays themselves, places and financial behind the scenes, thanks to which the theatre could operate. The basic pillar is the original annual reports of the Czechoslovak community in Belgrade.

Key words:

The Czech Amateur theatre, history of theatre, culture transfer, theatre play, theatricals, the Czech minority, Belgrade.

Obsah

Úvod	1
1 České ochotnické divadelnictví	3
2 Srbské království.....	7
3 Banát	14
4 Migrace české menšiny do balkánské oblasti	17
4.1 První migrační vlny	17
4.2 Poválečná migrační vlna.....	21
5 Česko-srbské vztahy	23
5.1 Česko-srbské diplomatické vztahy	23
5.2 Česko-srbské vztahy	31
6 Čeští spisovatelé na Balkánu	35
7 Ochotnické divadlo v Třebechovicích	41
8 České drama v Království SHS.....	44
8.1 České drama na scéně Národního divadla v Bělehradě a Srbském Národním divadle v Novém Sadu mezi lety 1869–1914	44
8.2 České drama na scéně Národního divadla v Bělehradě a Srbském Národním divadle v Novém Sadu mezi lety 1869–1914	49
9 České ochotnické divadlo v Bělehradě	54
Závěr.....	78
Summary	83

Úvod

Během svého studijního pobytu v Bělehradě jsem se seznámila s novou kulturou, novým národem, o kterém jsem do té doby věděla příliš málo. Nikdy jsem se blíže nezajímala o srbský národ, ani mne nenapadlo, že mohou mít český a srbský národ tolik společného. Nemám teď na mysli slovanský původ, ale společnou česko-srbskou historii, která vyústila ve spojenectví. Až v Bělehradě jsem začala odkrývat historickou minulost srbského a českého národa, a tím i českou historii v srbském prostředí. Pobyt mi změnil pohled a rozšířil obzory zajímat se o historii a minulost nejen svého národa. Během času stráveného v Srbsku jsem navštívila českou vesnici Češko Selo, která se nachází v Banátu. Přesto, že je to již více, jak století, kdy náš národ přišel do těchto míst, překvapilo mne, že se zde stále udržel sice archaický, ale český jazyk. Přivedlo mne to k potřebě zjistit více o krajanech, o původním důvodu, proč se zde rozhodli žít, co je vedlo k tomu opustit svoji domovinu a začít život v novém, ale cizím prostředí, o kterém nic nevěděli. Nebo snad věděli?

Jelikož jsem neměla dostatek znalostí a zkušeností, kde začít s bádáním, obrátila jsem se na profesora Jaromíra Lindu, který mne seznámil s Českou besedou v Bělehradě a pomohl s archivními záznamy, díky kterým mohla tato práce vzniknout. Při studování získaných výročních zpráv českého spolku, který působil v Bělehradě, vznikla myšlenka vytvořit práci, která by zúročila dobové záznamy a seznámila s historickou částí českého národa v srbském prostředí.

A proč právě ochotnické divadlo? Každý má přece rád představení, i když dnešní podoba nemusí být nutně na prknech jeviště. Již od dětství jsme byly s divadlem v kontaktu, plnil svoji zábavnou funkci. Během svého vývoje však divadelnictví plnilo mnoho funkcí. Proto byla zvolena práce zaměřující se na české ochotnické divadlo, jelikož jejich cílem bylo působit na obecnost nejen zábavnou formou, ale informační a vzdělávací. Nejlépe jsou tyto funkce pozorovatelné u ochotnických spolků, založené v cizině, kde je hlavním cílem kontakt s vlastní skrze národní tradice, kulturu a jazyk. Srbské prostředí, respektive Československá obec v Bělehradě a jejich dramatický ochotnický soubor byl zvolen jako téma, jelikož se dosud jedná o nezmapované téma. Většina zdrojové literatury bude pocházet z archivních materiálů, konkrétně výroční zprávy, uložené v České besedě v Bělehradě.

V úvodu práce se obeznámíme s obecnou historií českého ochotnického divadelnictví. Jakým způsobem fungovalo, jak bylo koncipováno a jak vypadala divadelní scéna. Abychom mohli postoupit k českému ochotnickému spolku v Bělehradě, je zapotřebí se zorientovat v srbském prostředí. V další kapitole se zaměřím na Srbské království, dnešní balkánské státy, které byly hraničně během 19. a 20. století různě koncipované. Společenské poměry v průběhu 20. století ovlivňovaly také domácí scénu. Proto je nezbytnou součástí se seznámit s historií srbského národa. A poněvadž nás zajímá historie českých krajanů v Banátu, v následující kapitole stručně představíme a vysvětlíme, co je Banát. Abychom se mohli přesunout k migraci českých obyvatel do těchto neznámých míst. Příklad do cizího prostředí a cizího kousku země nebyl zřejmě nijak jednoduchý. Co vše stěhování obnášelo, jak se prvním českým obyvatelům vedlo v jejich začátcích a proč se rozhodli odejít, je otázkou, na kterou snad nalezneme odpověď.

Zajímavou částí práce bude zpracování česko-srbských vztahů, kdy jsem se rozhodla rozdělit kapitolu na dvě podkapitoly. Vztahy jsou vždy budované několika směry, vznikají mnoha způsoby a plní rozdílnou funkci. Kdo a jak moc koho ovlivňoval zjistíme později v textu. V souvislosti s balkánským prostředím je třeba zmínit cestopisy českých spisovatelů.

Protože bych ráda porovnála, zda se česká scéna v Bělehradě odlišuje či je totožná s domácí českou scénou, rozhodla jsem se zvolit tuzemský ochotnický spolek. Jelikož pocházím z Třebechovic pod Orebem, kde ochotnický spolek již nějakou tradici má, bylo rozhodnuto. Protože se nacházíme v balkánském prostředí, bylo třeba zjistit, zda byla česká dramatická tvorba známá. Byly české hry hrány v národních divadlech nebo srbská společnost neměla ponětí o české tvorbě a v divadelním repertoáru byla uvedena jen domácí tvorba? Pokud srbská společnost neznala českou dramatickou tvorbu, mohla být obeznámena s českou ochotnickou tvorbou? Lze vůbec z dochovaných výročních zpráv získat dostatek informací, abychom mohli vyhodnotit působení českého ochotnického spolku v Bělehradě? Jakou funkci plnil český spolek a bylo ho vůbec zapotřebí?

1 České ochotnické divadelnictví

Divadelnictví se v průběhu dějin měnilo (svoji formou, funkcí a vzhledem). Jinak tomu není ani u ochotnické scény. Níže se budeme věnovat důležitému mezníku vývoje českého ochotnického divadla, ze kterého se vyvinulo divadlo profesionální.

Nejdříve bychom zmínili významného odborníka na historii českého divadla a české amatérské scény prof. dr. Františka Černého. Vlivem kulturního rodinného zázemí (jeho otec byl ochotníkem v Jaroměřském spolku Vrchlický), se později vydal uměleckým směrem. Podílel se na založení Památníku českého písemnictví v Praze a založil Kabinet pro studium českého divadla. Specializoval se na české činoherní divadlo 18. – 20.století. Největším přínosem je jeho čtyřsvazková publikace *Dějiny českého divadla*. Veškerou svoji sbírku, texty a studie věnoval Studijní vědecké knihovně v Hradci Králové, která má své vlastní oddělení a je k dispozici pro veřejnost, vyjma unikátních textů, jež jsou pouze k nahlédnutí. Jelikož většina použité literatury pro dějiny divadla pochází ze sbírky prof. Františka Černého, bylo by nepatřičné takto významného odborníka a přispěvatele české literatury nezmínit.¹

Nejstarší ochotnické kroužky lze dohledat k roku 1750 a plnily pouze zábavnou funkci. Na začátku 19.století byla představení hrána česky, později byly cedule dvojjazyčné (česky a německy).² Roku 1886 se ochotnické spolky sloučily do *Ústřední matice divadelních ochotníků*³ za účelem vzájemné spolupráce.⁴ Hlavní funkcí byl: rozvoj současného českého divadla, národního divadla, šíření českého nacionalismu v kulturním životě, zároveň podpora zájmů a vývoje československého ochotnictva. V první řadě byl kladen velký význam na vlastní tvorbu v rodném jazyce.⁵ Nastal přerod z lidového divadelnictví na ochotnické divadelnictví, které nebylo jen povrchní, ale získalo si vlastní váhu a místo v kultuře.⁶ Financování Matice

---

¹ UHLÍŘ, J. *František Černý (1896-1968)*. Jaroměřský a Josefovský zpravodaj. 2016, (21). s.9.

² HERMAN, F. *Ústřední matice divadelního ochotnictva československého: dějiny za léta 1886-1926*. Praha: Ústřední Matice div. ochotnictva čsl., 1937. s.9.

³ Dále jen Matice.

⁴ HERMAN, *Ústřední matice divadelního ochotnictva československého*. Praha: Ústřední Matice div. ochotnictva čsl., 1937. s.11.

⁵ Tamtéž, s.12.

⁶ Tamtéž, s.14.

probíhalo převážně z dobrovolného vstupného či sponzorským darem (od soukromých dárců či mecenášů). Pokud byl nedostatek finančních prostředků, byla zaslána žádost pro podporu ze strany státu. Avšak neměla-li divadla dlouhodobou prosperitu a návštěvnost, musela skončit.⁷

Nyní svoji pozornost zaměříme na dílčí vývoj ochotnického divadelnictví.

Dlouhou dobu byla ochotnická divadla kočovná. Postupem času, společenskou potřebou a vývojem kulturního života, začala být podoba ochotnického divadelnictví nedostačující. Bylo potřeba změn v oblasti technických postupů i společenských témat. Ochotnická divadla vytvořila své vlastní divadelní spolky a získala možnost stálého kamenného divadla. Vybudování ochotnických divadel bylo finančně nákladné a bylo zapotřebí jistého kapitálu pro jeho založení, většinou se jednalo o dary od mecenášů a v pozdějších letech případně pomohl přispět stát. Ochotnická divadla v některých případech získala svá stálá místa, v některých se jednalo jen o dobu určitou. V každém případě se mohly divadelní spolky soustředit na svůj kulturní přínos a propagaci svých představeních.

Rychlým růstem působení a vlivu ochotnických divadelních her, docházelo k technickým nedostatkům a časem bylo třeba změn (zejména nových technických pokroků). Doba, kdy stačilo jen vyvýšené pódium a pár kulis, byla dávno pryč. Bylo zapotřebí většího úsilí, někdy až radikální. Níže představíme důležité prostředky a podněty, které bylo zapotřebí změnit, aby divadelnictví mělo svoji potřebnou formu. Důležitým mezníkem byla kolektivní spolupráce, tentokrát bylo zapotřebí více uměleckého a technického cítění než jen divadelního.

Začněme postupně. Dnes již nalezneme mnoho příruček pro správné vedení divadelnictví, jak funguje dramaturgie, funkce jeviště, jeho forma, sestavení souboru aj. Dříve se však o většinu těchto funkcí, které jsou v současné době již automatické a rozdělené, staral jeden člověk či jen několik málo protagonistů. Většina účinkujících se na činnosti spolku podílela, na úkor svého volného času. Zde začínají do ochotnického divadelnictví vstupovat nové pojmy a nepostradatelné funkce: dramaturgie a režie. Úkolem dramaturga byl vyvážený výběr populárních a nových představeních. Jeho hlavní funkcí bylo dohlížet na divadelní zkoušky, sestavení divadelního repertoáru, přesnou výslovnost a správnost děje, výběr nových kandidátů a režiséra. Vždy by měl být režisér vybrán pro hru, nikoliv naopak. Při výběru divadelního

---

⁷ HERMAN, *Ústřední matice divadelního ochotnictva československého*. Praha: Ústřední Matice div. ochotnictva čsl., 1937. s.16.

představení je potřeba si uvědomit hranice ochotnického spolku, aby se nejednalo jen o přehrávání populárních her či novinek, za cenu přecenění hereckých schopností. Nýbrž, aby byly divadelní hry voleny tematicky, podle obecnstva a venkovská ochotnická divadla plnila svou lidově výchovnou funkci. Správný výběr repertoáru totiž ovlivňoval a vzdělával obyvatelstvo, které nemělo jinou možnost literárního vlivu.

Musíme si uvědomit, že po celé 19.století a začátek století 20. je pro mnoho obyvatel české země ochotnické divadlo jediný kulturní vzdělání.⁸

Nezbytností pro správný výběr hry je její literární hodnota, dramaturgická úroveň, lidově výchovná funkce a charakter ochotnického divadla a dramatického sdružení. Úkolem režiséra je poté hru nastudovat, utvořit si scénickou výpravu a vytvořit finální obraz. Během toho si režisér nechal vybudovat jeviště a kulisy a vybíral herecké obsazení. Důležitým mezníkem technického zázemí se stávají nové funkce v divadle, kdy pro konkrétní práci jsou zvoleni konkrétní lidé, kteří se věnují jen té dané práci. Divadelní spolek se pak již neskládal jen z herců, kteří přispívali svým dílem, ale mohl se rozšířit o kostymérku, kulisáka, vedoucího výpravy aj. Dříve byly veškeré funkce rozděleny mezi herce: kdo uměl šít, dělal kostýmy, kdo uměl malovat, dělal kulisy atd. Časem se tyto funkce nahradily a herec se již mohl plně soustředit jen na svoji hereckou roli. Stále však mluvím o ochotnickém divadle, tudíž veškerá práce se dělala ve volném čase, kterého ve venkovském prostředí bývalo málo.

Výběr a charakter jeviště vždy záleželo na lokálních možnostech a možnostech finančních. Podle těchto skutečností se vybírala i představení, jelikož záleželo na velikosti jeviště. Podoba jeviště se během dob změnila. Základní předlohou bylo antické divadlo a amfiteátr. Podle společenských funkcí divadla se přizpůsobily hry a jeviště. S tím byly spjaté i kostýmy, které měly svá pravidla, nejen historicky, ale i podle společenské etikety. Samozřejmě kontext her se měnil a podle postav byly voleny kostýmy. Jeviště se vyvíjelo dle technického pokroku: přidalo se pohybové jeviště, schodiště, propadliště, začaly se využívat různá osvětlení a kulisy se přizpůsobovaly tematicky. Časem se přidala opona⁹, jež oddělovala hlediště od jeviště (ta měla také svá pravidla). Kulisy byly tvořeny dle potřeby her a zvoleného místa, mohly být pohyblivé, pevně ukotvené nebo také jednoduše manipulovatelné. Důležitost hrálo světlo, které

---

⁸ CHALOUPKA, A. a RICHTER, L. *Ochotnické divadelnictví*. Praha: Československé podniky tiskařské a vydavatelské, 1922. s.9–21.

⁹ Tzv. proscénia, in: CHALOUPKA, RICHTER, *Ochotnické divadelnictví*...cit. d. s.85.

ovlivňovalo působení hry a vnímání diváka¹⁰, s tím spjaté kostýmy a masky. V archivu nalezneme příručku s jasnými pokyny, jaké líčení se hodí k patřičnému věku a pohlaví, co je vhodné a co není. Velký důraz byl ze strany pozdějších divadelních kritiků kladen na to, aby herci obsáhli svoji roli, vcítili se do ní a zcela se jí oddali.¹¹

---

¹⁰ CHALOUPKA, A. a RICHTER, L. *Ochotnické divadelnictví*. Praha: Československé podniky tiskařské a vydavatelské, 1922. s.73–109.

¹¹ Tamtéž, s.130–140.

2 Srbské království

Nedílnou součástí dějin banátské vojenské hranice je historie srbského obyvatelstva. Mohli bychom zde rozebírat podrobné dějiny srbského národa, pro nás je však nejpodstatnější období, které je spjaté s vývojem Vojenské hranice, českou menšinou a vztahy s habsburskou monarchií. V 2. polovině 15. století se vlastní středověký srbský stát stal součástí osmanské říše po dobu skoro čtyř staletích, poté co Srbové prohráli v boji o Smederevo roku 1459. Přesto, že počáteční období vlády Osmanů by se dalo popsat jako stabilní, v pozdějších letech se srbský národ začal stěhovat do jižních Uher. Prvotní migrace byla zapříčiněna nekončícími válkami v 15. století. Později byla rozhodujícím faktorem neúspěšná povstání srbského národa v letech 1690 a 1737.¹²

Po celou dobu 16. – 17. století probíhaly boje s osmanskou říší nejen v balkánské oblasti, ale i ve střední Evropě. Boje byly dlouhodobé a hranice evropských zemích se proměňovaly. Konečná snaha osmanské říše o dobytí uherské oblasti byla zakončena uzavřením Karlovického míru v roce 1699, kdy většina Uher, Sedmihradska a Slavonie připadla habsburské monarchii. Osmané utrhli obrovskou porážku, z které se nevzpamatovali a zabavením daných územích byli oslabeni. Srbský národ byl uzavřeným mírem rozpolcený a rozdělený mezi dvěma znepřátelenými velmocemi. V této době nastalo opět stěhování Srbů do jižních Uher, kteří patřili k habsburské monarchii. Zůstala však naděje na budoucí sjednocení všech balkánských územích v jeden prosperující a sjednocený státní útvar.¹³ Srbské etnikum se zabydlelo v jižních Uhrách (dnešní Vojvodina) či dále na sever. Zde bylo vytvořeno nové společenské zázemí, kde se rozvíjela kulturní, náboženská a hospodářská složka srbského národa. Srbský národ měl jisté konflikty s maďarským obyvatelstvem, avšak přesunutí a centralizování srbského života na novém území, dalo základ pro budoucí vývoj moderního srbského národa. A jelikož se nové srbské teritorium rozšiřovalo v oblasti nově získaného území, bylo zapotřebí, aby se k této situaci postavila státní správa habsburské monarchie.¹⁴

---

¹² *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.119–120.

¹³ Tamtéž, s.140–141.

¹⁴ Tamtéž, s.120–121.

Jelikož tato oblast byla hraniční s osmanskou říší, bylo zapotřebí vybudovat hranici, která by daná území oddělovala a chránila před možnými nájezdy Osmanů. Roku 1702 vznikla Vojenská hranice a srbský národ získal část vlastní autonomie a jistá privilegia (náboženská a kulturní tolerance, školské záležitosti) v jižních Uhrách až do 18. století. Skutečností je, že některá tato původně dohodnutá práva a privilegia, byla částečně porušována, a nesplněná, což vedlo k nepokojům ve společnosti. Karta se obrátila ve prospěch Srbů poté, co se postavili na stranu Koruny během nepokojů proti monarchii v Uhrách roku 1703. Získali od Josefa I. dekrety, které potvrzovaly srbská privilegia a již nebyl ze strany koruny vyvíjen náboženský tlak k přechodu k římskokatolické víře. Srbský národ si uchoval svoji pravoslavnou víru.¹⁵

Vojenská hranice patřila pod přímou správu Koruny. Přestože většinu obyvatel stvořili Srbové, bylo zde mnoho národních menšin – Chorvaté, Maďaři a Rumuni. Vzniklo zde společenství, které se nazývalo *zadruga*. Jednalo se o jisté uskupení rodiny, kterou vedl zvolený stařešina a rozhodoval o rozdělení pozemků, kdo může odejít a kdo bude přijat do společenství. Hraničáři získali od císaře část území, kterou mohli spravovat, měli ji však jen propůjčenou. Veškerou potřebnou výbavu na pole i jako hraničáři, si museli poříditi sami. Hlavní vojenskou a rozhodovací funkci zastávali Němci. Patřit mezi hraničáře byla čest a vyhnání z komunity bylo tvrdým trestem. Hraničářská komunita byla využívána císařem i ve válkách v průběhu 18. století. Bylo tomu tak z důvodu nízkých finančních nákladů na udržování. Negativní stránkou hraničářů byla jejich nedisciplinovanost, dezerce a krádeže. Součástí hranice byli kromě hraničářů také rolníci, řemeslníci, obchodníci a měšťanstvo. Kvůli těžkým finančním podmínkám, myšleno nesmyslně vysoké daně, cítila společnost Vojenské hranice nespokojenost, která vedla ke vzpourám. Nejznámějším povstáním bylo v Banátu 1735, bylo však potlačeno, jako všechny.¹⁶

Roku 1717 byl dobyt Bělehrad a podepsaným mírem v Požarevci o rok později, byla připojena severní část dnešního Srbska, tedy Banát, k habsburské monarchii. Probíhala evropeizace celého nově připojeného území, bylo vyhnáno muslimské obyvatelstvo a jakékoliv pozůstatky muslimského pobytu se nová správa snažila zapudit. Když však o 20 let později opět propukl konflikt mezi habsburskou monarchií a osmanskou říší, získala osmanská říše nazpět vše, kromě Banátu, o co přišla podepsaným mírem v Požarevci. Tehdy roku 1739 habsburské vojsko

---

¹⁵ *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.140–143.

¹⁶ Tamtéž, s.143–145.

kapitulovalo a opustilo získaná území od Sávy k Dunaji. Tyto řeky utvořily hranici mezi těmito dvěma velmocemi. Co se snažila monarchie zapudit, osmanská říše obnovila. Kromě hradeb a pevností bylo zničeno vše společné se západní Evropou a byla nastolena muslimská dominance.

17

V letech 1751–1753 docházelo k početnému vystěhovalectví srbského banátského obyvatelstva, konkrétně hraničářské komunity. Ti se přidali k carskému vojsku při jeho bojích s osmanskou říší. Poněvadž Marie Terezie vydala zákon o zákazu služby v cizím vojsku, které platilo i pro hraniční stráž, rozhodlo se emigrovat z oblasti kolem 10 000 lidí. Zde se objevuje první z důvodů, proč později dochází k potřebě zaplnit tyto vylidněné oblasti a jak se dostávají česká i slovenská menšina do oblasti Banátu.¹⁸ Přesto, že se Marie Terezie snažila o jistou autonomii pro srbské obyvatelstvo, její pozdější patenty spíše jejich autonomii omezovaly a zasahovaly i do náboženských zvyklostí. Tato nespokojenost vedla k mnoha protestům a snahám o lepší zacházení v kulturních, náboženských i školských věcech. Po dlouhodobých neshodách, smrti Josefa II. a nástupu Františka II., se konečně Srbové dočkali plnoprávního občanství v Uhrách.¹⁹

Srbské obyvatelstvo za Dunajem předpokládalo, že opětovná muslimská nadvláda bude působit pozitivněji, než tomu bylo za habsburské nadvlády, opak byl pravdou. Časem bylo srbské obyvatelstvo uzurpované a poté, co moc získali neformálně dahijové²⁰, terorizováni byli všichni obyvatelé bez ohledu na národní příslušnost. Zvolení nového paši Hasana Aga bylo jen formální záležitostí a dahijové zvětšily represe a vedly masakry srbského obyvatelstva. Proto se rozhodli srbští obyvatelé postavit proti Dahijům a od roku 1804 můžeme mluvit o začátku boje za nezávislost Srbů. V čele povstání byl Jiří Petrović-Karadjordje. Bohužel se konflikt dotknul i muslimského obyvatelstva, které nemělo nic společného s osmanskou říší. Jen se přizpůsobilo a žilo pod něčí nadvládou, jak nejlépe uměli. Povstání dosáhlo až dobytí Bělehradu. Původně Srbové jen chtěli opětovná práva a legitimitu, ale když porazili roku 1805 tureckou armádu, rozhodli se pro nové podmínky a tím bylo získání vlastní nezávislosti. Během období 1804–

---

¹⁷ *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.146–149.

¹⁸ Více budeme rozebírat na dalších stránkách.

¹⁹ *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.149–152.

²⁰ Dahijové byli bývalí velitelé osmanské armády tzv. janičáři. Jednalo se o rekrutované nemuslimské Slovany, kteří po výcviku vytvořili, dá se říct první trvalou armádu na Balkáně.

1807 proběhlo několik konfliktů, které byly vítězné pro srbskou stranu. Veliký vliv na srbské povstání měla podpora ze strany carského Ruska, které samo bylo v otevřeném válečném konfliktu s Turky. Když do situace začaly politicky zasahovat evropské velmoci, bylo rozhodnuto o míru a nezávislosti srbského území, navíc se sultán neměl pokoušet tato území chtít znovu získat.²¹

Spolupráce s Ruskem, znamenala pro Srbsko oporu v jejich samostatnosti. Pro Rusko bylo spojení výhodné díky spolupráci proti osmanské říši. Bohužel tzv. svobodný srbský stát nepůsobil nijak dlouho. Za dobu svého působení od roku 1807-1812 vytvořil vlastní samosprávu, zřídil skupštinu, ale ještě ne v pravém slova smyslu, jak známe dnes. Karadjordjević byl zvolen hlavním vůdcem, jeho vláda je známá jako brutálně krutá, jelikož využíval strachu a brutality. Aby svobodný stát fungoval správně, byla zvolena Rada, která se podílela na spoluvládě s Karadjordjevićem. Je otázkou, zda lze mluvit o státu jako takovém, jelikož neměl plně vytvořené zákonodárství a správu.²²

Jak bylo napsáno výše, Srbsko se opíralo o pomoc Ruska. Avšak roku 1812 podepsalo Rusko s osmanskou říší mír, ve kterém se obě strany dohodly na vzájemném neútočení. Dané období pod opětovnou osmanskou nadvládou bylo provázeno pogromy na Srby a násilím na obyvatelstvu, přesto byla stvrzena amnestie pro všechny, kteří se dříve účastnili bojů a povstání proti říši. Karadjordjević po podepsání míru uprchl a později se dostal do Ruska. Novým vůdcem byl zvolen Miloš Obrenović, který si získal důvěru nově zvoleného správce bělehradského pašalíku. Později se stal zástupcem za srbskou komunitu. Toto rozhodnutí se stalo osudné, poněvadž Obrenović spojil srbský lid a proběhlo nové povstání. Tentokrát se jednání vyvíjela diplomatickou formou. Obrenović se domluvil se sultánem, že on bude zvolený bělehradským pašou.²³

Roku 1816 nastalo nové období srbského národa. Nyní již můžeme mluvit o samostatném srbském státě, přesto že je pořád pod tureckou nadvládou. Obrenović navázal na Karadjordjevićovu vládu a vytvořil v podstatě absolutistický stát. Stále přetrvávala orientace na Rusko. Pomalými kroky budoval Obrenović jistotu v sultánovi, že jiná povstání již nebudou.

---

²¹ *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.163–167.

²² Tamtéž, s.167–168.

²³ Tamtéž, s.168–172.

Když se roku 1817 tajně vrátil Karadjordjević, který opět pomýšlel na povstáním, byl v noci zabit a jeho hlava byla zaslána sultánovi jako ukázka spolupráce a pokory. Roku 1820 byla Osmany akceptována koncepce o svobodném vývoji srbského národa: svoboda vyznání, vlastní školy, nemocnice, úřední správa, svoboda obchodu. Smluvní samostatnost získalo Srbsko po rusko-turecké válce 1828–1829, kdy byla turecká armáda poražena a musela uznat samostatnost Řecka a autonomii Srbska. Obrenović byl stvrzen jako dědičný kníže. Sice bojoval za srbský národ, avšak jeho myšlení a politika byly ovlivněny osmanským vzorem. Jelikož byl kníže, spravoval majetek státu jako kdyby byl jeho vlastní. Vliv měla i jeho negramotnost a sobeckost, která způsobila nemožnost dalšího společenského vývoje, aby neohrozil jeho vlastní zájmy. Obrenović započal čistku proti Turkům a muslimům obecně, vyhnal je z jejich domovů, pozemků a ty potom nabídnul nově přicházejícímu balkánskému obyvatelstvu. Turci měli přesně vymezená území a místa, kde mohli žít. Negativním rozhodnutím byly neustále se zvyšující daně, které vedly k povstáním rolníků. Z těchto důvodů bylo rozhodnuto opět vytvořit Radu, která bude doživotní a bude omezovat knížecí moc. Obrenović se snažil orientovat nově na západní mocnosti, aby Srbové nebyli závislí jen na podpoře Ruska. Nakonec Miloš Obrenović abdikoval, na jeho místo měl usednout jeho syn, ale Rada si na trůn zvolila syna Jiřího Karadjordjeviće, Alexandra. Přestože toto rozhodnutí zpočátku vetovali car Mikuláš I. a kníže Metternich, museli s volbou souhlasit. Nadešla doba Karadjordjevićů.²⁴

Začátek Alexandrový vlády byl velice krušný, jelikož propukaly opětovné vzpoury, které však byly potlačeny. Během let se zformovala knížecí správa, bylo připraveno několik reforem, které měly pomoci zejména v revolučním evropském období. Oproti uherskému Srbsku, které rok 1848–1849 postihl vliv revoluce zmítající se celou Evropou, Srbské knížectví se díky včasným reformám těmto problémům vyhnulo. Srbové v jižních Uhrách využili revoluce v Uhrách a chtěli sami bojovat o vlastní samostatnost. Vznikly první myšlenky a představy o jednotném jihoslovanském státě Chorvati, Srbové a Slovinci. Jako zástupce práv Srbů a Chorvatů se postavil Miloš Obrenović, který chtěl revoluci ve Vojvodině využít ve svůj prospěch k rozpoutání nové revoluce v Srbsku. Jeho pokus byl neúspěšný a vrátil se zpátky do vyhnanství. Uherská revoluce měla dopad na habsburskou monarchii. Válka ve Vojvodině se v létě 1848 otočila, když se monarchie připojila na pomoc vojvodinským Srbům proti Uhrám. Během revoluce monarchie rozhodla o zrušení uherského sněmu a podřízení Uher pod

---

²⁴ *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.172–177.

vojenskou správu chorvatských povstalců. Ze Srbského knížectví se do boje zapojili dobrovolníci. Kromě materiální pomoci nemohli více zasahovat do situace. Konec revoluce v létě 1849 vedlo k sepsání císařského patentu, který rozhodl o spojení Vojvodiny a Temešvárského Banátu v jeden celek korunní země: Srbské vojvodství a Temešské bánství. Území spadalo pod přímou rakouskou vojenskou správu. Vojenská hranice byla z oblasti vyčleněna a spadala pod správu Vídně. Přestože Srbové a nemaďarské národy získali jistou volnost v kulturním, náboženském a jazykovém vývoji, nebylo to v tuto chvíli dostačující a myšlenky o samostatnost přetrvávaly.²⁵

Roku 1858 se na knížecí trůn vrátil Obrenović jako legitimní následník, i když s tím zvolená skupština nesouhlasila. Nedlouho na to zemře a nástupcem se stane jeho syn Michal. Poučil se z předchozího vládnutí a zaměřil se na vojenskou službu. Zavedl brannou povinnost a vybudoval vojenskou akademii v Bělehradě²⁶. Oblíbenost Michala Obrenoviće se výrazně zvýšila vlivem jeho protimuslimské politiky. Chtěl se zbavit tureckého vlivu a vyhnat veškeré muslimy ze srbského území, zabavit některá území osmanské říši a vytvořit sjednocený jihoslovanský stát. Využitím situace roku 1862, kdy muslimský voják zabil dítě, vyvrcholilo v jednání, kdy většina pevností a míst, kde byla dosud zabydlena turecká armáda, byla postoupena Srbsku. O několik let později byl Michal Obrenović zavražděn, kvůli svému neutrálnímu postoji k osvobození srbského národa z područí Rakousko-Uherska. Na trůn usedl jeho synovec Milan, který však nebyl plnoletý, a tak byl zastupován do své plnoletosti. Politicky se orientoval opět na Rusko a vztahové problémy začaly s habsburskou monarchií. Roku 1876 využil bulharského povstání proti Turkům a vyhlásil osmanské říši válku. Jednalo se o krátkou válku, kdy po podepsání míru v roce 1877 byly obnoveny předválečné hranice. Milan se později pokusil znovu o válečné tažení proti Turkům a osvobození od jejich nadvlády, tentokrát bylo válečné tažení úspěšné. Roku 1878 byla podepsána berlínská mírová smlouva, která potvrdila Srbské knížectví jako oficiální samostatný balkánský stát.²⁷

Roku 1911 bojovala osmanská říše s Itálií. Situace a oslabení Turků využily balkánské státy. Vše začalo rokem 1912, kdy Černá Hora byla prvním útočníkem, o pár dnů později se zapojily Řecko, Srbsko a Bulharsko. Na konci jara byla podepsána mírová smlouva, ve které osmanská

---

²⁵ *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.177–185.

²⁶ Kterou vedl český emigrant František A. Zach. In: *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.186.

²⁷ *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.187–192.

říše ztratila většinu evropských území. Před vypuknutím konfliktu sepsaly jednotlivé strany států smluvní koncepcce, jak se budou území rozdělovat. Srbové však svoji část dohody nechtěli splnit a vypukl konflikt mezi Srbskem a Bulharskem, který přerostl v druhou balkánskou válku. Jelikož byla vojenská převaha na straně Srbska a jeho spojenců, muselo Bulharsko odstoupit. Bukurešťský mír 10.8.1913 ukončil balkánské války a geograficky pozměnil státní hranice jednotlivých států.²⁸

Výsledek balkánské války ovlivnil a seskupil jedince nacionalisticky smýšlející, kteří chtějí spojit Jihoslovany v jeden stát. Dne 28.6.1914 byl spáchán atentát na Františka Ferdinanda d'Este rukou Gavrila Principa, který byl údajně součástí nacionalistické organizace Černá ruka. Tento čin poté odstartoval válečné kroky ze strany habsburské monarchie a vedl později k vyhlášení války Rakouska-Uherska Srbsku. Ihned se k jednotlivým stranám připojily mocnosti, což vedlo k první světové válce, která byla skončila v roce 1918. Po ní vznikly nové samostatné státy, byly změněny hranice, Rakousko-Uhersko zaniklo a 31.října 1918 vznikl z jižních územích Rakouska-Uherska Stát Slovinců, Chorvatů a Srbů. Ke konci roku bylo rozhodnuto o státním zřízení nově vzniklého jihoslovanského státu a přejmenování na Království Srbů, Chorvatů a Slovinců.²⁹

---

²⁸ *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.250–255.

²⁹ Tamtéž, s.260–275.

3 Banát

Nejdříve je zapotřebí se obeznámit s definicí Banátu a její podobou dříve a dnes. Poté až můžeme plynule přejít k historii české migrace do banátské oblasti.

Dnes se Banát nachází v jihovýchodní Evropě, rozkládající se na třech státních územích, které s sebou hraničně sousedí. Největší oblast a nejznámější se rozkládá ve východním Rumunsku, nejmenší v jižní oblasti Maďarska a méně známá na severní části Srbska. Rumunský Banát je dosud často navštěvovaná oblast, zejména pro cestovatele východní Evropy. Srbský Banát už toliko známý není. Pokud se někdo nezajímá o balkánskou oblast, její historii a východní Evropu, jen tak do oblasti nezavítá. Bohužel tato oblast není již rozkvětem hospodářského průmyslu, větší populací, ani modernizací společnosti. Město Bela Crkva, které bylo jedním z největších banátských měst, dnes esteticky působí jako česká vesnice. Česko Selo, v překladu ze srbštiny Česká Vesnice působí jako typická česká vesnice z 60.let minulého století. V prvním desetiletí 21. století zde fungovala malá česká školka a škola, která se starala o to, aby místní děti nezapomněli odkud pochází jejich rodina. Bohužel se oblast stala chudou a zemědělství je jedinou možností obživy, kterou mladá generace vyměnila za lidnatější větší města s lepšími pracovními příležitostmi. Přesto je možné přijet a navštívit místní obyvatele, kteří jsou velice vstřícní a pamatují si český jazyk minulého století. Rumunský Banát má hned 6 původních banátských vesnic, mezi nimi jedna prvně založená obec Svata Helena. Každý rok se v Rumunském Banátu koná Festival Banát.

Když přišli první kolonisté do zvolené oblasti, nebylo zde příjemné a přívětivé prostředí. Oblast byla součástí území habsburské monarchie. Bylo za potřebí danou nezalidněnou oblast osídlit a hospodářsky rozvíjet. Oblast byla zvolena z důvodu hraničního umístění, která byla později přebudována jako banátská hranice. První kolonisté neměli svůj příchod do zalesněného a neupraveného prostředí jednoduchý. Postupem času si upravili krajinu a vytvořili prostředí, ve kterém se dalo další desítky let žít. Kromě českých kolonistů přišlo jako první německé obyvatelstvo, jejichž vliv je dosud patrný na vesnické architektuře v Rumunském Banátu.³⁰

Krušné začátky všech českých rodin, problémy a strasti s první úrodou, nedostatečné vybavení a znalosti pro klučení i žďáření lesa. Nedostačující bylo i zásobování základních potravin, které

---

³⁰ SVOBODA, J. *Banát: turistický a vlastivědný průvodce českými vesnicemi v rumunském Banátě*. Brno: Kudrna, 2002.

bylo přislíbeno do první úrody. Nepravidelné zavážení kvůli měnícím se klimatickým podmínkám, nové nemoci a úrazy způsobené dosud neznalou dřevorubeckou prací, proběhla obrovská úmrtnost. Není tudíž překvapivé, proč proběhly protesty a němečtí obyvatelé chtěli, aby sliby byly plněny. Proto roku 1832 Dvorská válečná rada vydala reskript, ve kterém dovolila kolonistům odejít za banátskou hranici, pokud si však sami najdou novou půdu, kterou mohou obdělávat. Zvedla se početná vlna německých rodin a odešla, avšak se po nějaké době většina z nich vrátila, jelikož nebylo možné najít tolik volné půdy či za rozumnou rentu. Výhodný byl reskript pro řemeslníky, kteří své schopnosti uplatnili a našli jej za hranicemi, protože zemědělství nebylo jejich oborem. Kolonistům, kteří opustili banátskou hranici, byly nabídnuty pasy pro cestu do Srbska. Přesto vlnou odchodu zaniklo několik vesnic. Po roce některé opuštěné obce byly znovu osídleny kolonisty, kteří se navrátili zpět. Po roce 1834 už nebyl takový masový zájem o odchod za hranice jako na začátku. Avšak probíhaly odchody jednotlivců nebo rodiny až do roku 1919, ovšem již do předem známé lokality, kde měli vše zajištěno.³¹

Kolonisté pocházející z obce Schönthal, která byla jednou čistě českou vesnicí. Když dostali kolonisté povolení, aby mohli nepříznivou osadu opustit, usídlili se v oblasti Ablian. Podle záznamů z knih obce si osadníci území přejmenovali na Fabián. Když byla zrušena vojenská hranice, připadlo území pod správu maďarských úřadů a obec byla přejmenována na Csehfalva. Po roce 1946 byla oficiálně obec jmenována Česko Selo. Když se osadníci zabydleli na novém území, dostali opět zásoby potřebné základní suroviny, nářadí, hospodářská a tažná zvířata. Půda byla ve špatném stavu, ale velice rychle byla zemědělsky upravena a mohli začít pěstovat. Osada prosperovala, domy byly postaveny a zvelebeny, což dokazuje vysoká natalita. Po deseti letech od založení obcí byly v Banátu zřízeny první české školy. Gramotnost obyvatelstva byla kolem 45 %, což bylo obdivuhodné. Nejvíce byly zakládány chlapecké školy, smíšené a také několik dívčích škol.³²

Obec Kruščica, která je dnes součástí Rumunska, byla nejstarší čistě srbskou obcí. První čeští osadníci přišli od roku 1838. Nejvíce Čechů se přistěhovalo při výstavbě železnice z Oravice do Baziáše. Děti českých osadníků musely navštěvovat českou školu v Bele Crkvi. Poté

---

³¹ HLADKÝ, L. *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská, 2005. s.79–92.

³² Tamtéž, s. 92–95.

docházel jistý Glaser, kterého nahradil Václav Kýský.³³ Kruščice se stala v 70. letech v 19. století nejpočetnější obcí s českou menšinou až do roku 1910, kdy se největší českou kolonií stala Bela Crkva s 430 Čechy.³⁴

---

³³ Václav Kýský se narodil roku 1837 v české obci Gernik v jižních Uhrách. Byl absolventem Jasenovské školy a stal se učitelem v českých a maďarských školách. Původním jménem Václav Stehlík, kvůli maďarské příslušnosti se přejmenoval na Kýský. Působil v Češkom Selu (Ablianu) i v Kruščici, kde začal psát Pamětní knihu Obce Kruščica.

³⁴ HLADKÝ, L. *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská, 2005. s.95–99.

4 Migrace české menšiny do balkánské oblasti

Díky úspěšným válkám habsburské monarchie proti osmanské říši na konci 17. a v první polovině 18. století byla obnovena integrita Uherského království a vylidněné oblasti jižních Uher se opět začaly zalidňovat. Dané území bylo kolonizováno z jihu srbským obyvatelstvem a ze severu rozmanitými národy habsburské monarchie včetně Slováků a Čechů. Vláda Marie Terezie a Josefa II. byla pro obyvatele monarchie i celé střední Evropy klíčová. Kromě opakujících se občanských válek bylo období těchto dvou panovníků pokrokové a společensky přínosné pro poddané monarchie. Bylo vydáno mnoho patentů, které byly klíčové pro další společenský vývoj. Co se týká migračních vln z habsburské monarchie na hranice srbského území v období 19. století, bylo jich mnoho, ale zaměříme se na čtyři hlavní vlny.³⁵

4.1 První migrační vlny

V prvních vlnách osídlování roku 1828 byly naslibovány různé výhody a kvalitní podmínky, bohužel nebylo v některých vesnicích dodrženo ani ty základní životní podmínky pro život jako ubytování. V Čechách touto dobou proběhla kolonizační horečka, která však pro mnohé rodiny znamenala kvůli špatným životním podmínkám i smrt. Mnoho rodin se vydalo po nějaké době zklamání zpět do vlasti, pěšky. Jelikož se zachovaly pamětní knihy obce Ablíanské a Kruščické, můžeme se dozvědět o problémech s kolonizací v daných oblastech.³⁶

První osídlování nám známé Banátské oblasti, započalo roku 1717 z řad německého obyvatelstva. Jednalo se zejména o německé obyvatelstvo z Porýní, Tyrolska, Kraňska, připojili se i z Čech a Slezska. Banát vznikl zásluhou podmaršálka Klaudia Florimunda hraběte Mercyho. Později jmenován Evženem Savojským za úspěšné vítězství a dobytí Temešváru. Oblast Banátu byla zpustošena, bylo třeba osídlit a z oblasti vytvořit hospodářskou a ekonomickou funkční oblast.³⁷

Snaha o kolonizaci území byla nabourávána častými nečekanými vpády tureckých nájezdníků v letech 1738–1739. Což mělo za následek úbytek obyvatelstva, zapříčiněno útekem či zabitím.

---

³⁵ VEBER, V. *Dějiny Rakouska*. Praha: NLN, 2009. s.366–388.

³⁶ HLADKÝ, L. *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská, 2005. s.86–89.

³⁷ Tamtéž, s.73–89.

Zde se poprvé zrodila myšlenka vytvořit část armády, která by hlídala hranici a plnila ochrannou bojovou funkci, proti těmto tureckým vpádům a aby se pustošení banátské oblasti neopakovaly. Hrabě Mercy roku 1724 předložil návrh o hraniční vojenské milici. Zpočátku se mělo jednat o verbování z řad srbského obyvatelstva. Po válce o rakouské dědictví se Dvorská válečná rada rozhodla, že je zapotřebí z vojenské hraniční milice vytvořit pevný vojenský pluk, jenž bude schopen řádně a funkčně bránit hranici habsburské monarchie před nájezdy. Prozatímní milice nebyla dostatečně vycvičená a disciplinovaná pro kvalitní boj. Bylo tedy rozhodnuto ke zformování banátské vojenské hranice po vzoru již existujících západních vojenských hranic. Roku 1744 byl jmenován jako dočasným velitelem Banátu Ferdinand baron Engelshofen. Mezi lety 1766–1768 byl vytvořen 13. Illyrskoalpský banátský hraničářský pluk, který spravoval banátskou hranici se štábem sídlícím v Bele Crkve.³⁸

Největší příliv českého obyvatelstva proběhl zejména v první polovině 19. století: 1823 – 1826 a 1830 – 1832/1848. Významné bylo působení knížete K. L. Metternicha, který se snažil o uklidnění sociální situace. Jelikož se Evropou šířily revoluční, nacionalistické a liberální myšlenky, snažil se je kníže Metternich potlačit a ochránit tak monarchii. Z diplomatického pohledu byl kníže, pozdější kancléř, Metternich rigorózní a neústupný. Část poddaných habsburské monarchie však jeho nekompromisnost nepřijímala pozitivně, což bylo jedním z důvodů jeho odchodu v revolučním roce 1848.

Již před revolučním rokem 1848 byla situace v monarchii rozbouraná. Vleklé napoleonské války, způsobily ekonomickou krizi nejen v habsburské monarchii, ale všem zúčastněným evropským státům. Pozdější státní bankrot rakouské monarchie, ani nastolený Bachův absolutismus nenapomohly k lepšímu sociálnímu a politickému smýšlení poddaných. Objevila se možnost nového začátku, daleko od nekompromisních center monarchie, až na její samotné hranici – v Banátu. Útěk od protekcionismu a politického útlaku monarchie, byl pro některé poddané českého území dostatečnou motivací. Oficiálně byly od monarchie za dobrovolný odchod slíbeny různorodé výhody a pomoc do začátku v prvních letech života na novém kolonizovaném území.³⁹

---

³⁸ HLADKÝ, L. *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská, 2005. s.75–79.

³⁹ Tamtéž, s.384–388.

Když začaly turecké války, které probíhaly mezi habsburskou monarchií a osmanskou říší, byla říší vytvořena tzv. vojenská hranice - hranice byla určena řekou Dunaj, k Dunaji území habsburské monarchie, za Dunaji patřící k osmanské říši. Banátská vojenská hranice byla určena ke kontrole a ochraně monarchie. Pohraniční stráž byla tvořena poddanými, kteří byli novými přistěhovalci v Banátské oblasti. Banátská vojenská hranice podléhala vídeňské Dvorské válečné radě, jejíž samosprávu později zajišťovala sama rakouská vojenská správa. Mimo jiné byly nově příchozím přistěhovalcům poskytnuty základní potřeby pro prvních několik let, než se zabydleli a vytvořili z darovaného zalesněného území obyvatelné zázemí, a dědičné právo na darované území. Netušili však jaké podmínky je čekají po příchodu a že si svá obydlí budou muset vybudovat od píky. Poněvadž habsburská monarchie čelila stále turecké hrozbě, byli osadníci v Banátu součástí hraniční policie.

Evropou zmítaly revoluční myšlenky, které postihly i habsburskou monarchii. Během revolučního roku 1848 vyvstala otázka srbské rovnoprávnosti s Maďary pro Srby v jižních Uhrách. Srbové chtěli vytvořit Srbskou Vojvodinu, která by se skládala z území Srem, Bačka, Banát a východní Vojenské hranice. Později by se Srbská Vojvodina spojila s Chorvatskem a vytvořily by jednotný stát. Uherská vláda veškeré požadavky zamítla a rozhodla se vystoupit proti Srbům v jižních Uhrách. Vojvodina se stala bojištěm se střídavými úspěchy na obou stranách. Jako většina povstání a revolucí bylo i toto potlačeno. Jelikož habsburská monarchie měla vnitřní revoluční problémy, situace v Uhrách byla druhotná. Jakmile byla vnitřní situace stabilní, obrátila habsburská monarchie svoji pozornost na boj mezi Srby a Uhrami, protože vývoj konfliktu začal ohrožovat habsburskou monarchii. Srbové měli na své straně habsburskou monarchii, která povstání proti Uhrám podporovala. Maďarská revoluce byla v létě 1849 potlačena a vznikla nová korunní země Srbské vojvodství a Temešvárské bánství. Přesto, že srbský národ v jižních Uhrách získal svá kulturní a jazyková práva, teritoriální autonomii nezískal, jelikož o nově vzniklé území se museli dělit s další menšinou (německou, maďarskou, slovenskou, aj.). Koncem revoluce a vznikem nových zemí byla zrušena vojenská banátská hranice, neboť již nebyla zapotřebí. Vojenská hranice se rozdělila mezi nové země.⁴⁰

První československé obce na území Banátu byly Svatá Alžběta a Svatá Helena. V Srbsku byla v roce 1837 založena vesnice Česko Selo a částečně osídlena českou komunitou byla i srbská

---

⁴⁰ *Dějiny Srbska*, Praha: NLN, 2013. s.180–184.

obec Krušcica (již v roce 1834) a větší město Bela Crkva (v překladu Bílý kostel).⁴¹ Prvními přistěhovalci byli příslušníci německé menšiny, kteří měli povznést zemědělství v oblasti. Z habsburské monarchie v 19.století přicházela do města jak česká a slovenská menšina, tak částečně i menšina německá. Přesto, že se oblast stala etnicky různorodou, nedochází k žádným konfliktům mezi přistěhovalci. Většina příchozích byla z hraničářské oblasti banátské vojenské hranice, jelikož zde byly lepší pracovní podmínky. Češi přicházeli za vidinou lepšího života, nebýt jen zemědělec, ale i řemeslník.⁴²

Samostatnou větví pak byli Češi v Bělehradě, kde však většina žila velmi roztroušeně. Českých kolonistů z první i druhé vlny bylo asi kolem 2000. S nimi však do Banátu přišel zhruba stejný počet českých (sudetských) Němců z Klatovska, kteří si vytvořili samostatné kolonie, situované severně od českých: Wolfswiese, Weidenthal, Weidenheim a Lindenfeld⁴³. Čeští kolonisté pocházeli z jihozápadních (Klatovsko), západních (Domažlicko, Plzeňsko, Plasko), středních (okolí Prahy, Kladensko, Berounsko, Hořovicko, Slánsko, Českobrodsko, Kouřimsko, Příbramsko), středovýchodních (Kolínsko, Kutnohorský, Čáslavsko), východních (Pardubicko, Královéhradecko, Chrudimsko) a severovýchodních (Jaroměřsko) Čech. Byli to většinou drobní a střední rolníci, chalupníci a zchudlí řemeslníci. Jejich důvody k přesídlení do Banátu byly ekonomické a společenské: přetrvávající poddanství venkovského obyvatelstva, státní bankrot rakouského státu v r. 1811 v důsledku vleklých a vyčerpávajících napoleonských válek, čtrnáctiletá povinná vojenská služba. Byla to sice kolonizace vnitřní, v rámci jednoho státu (České království i Banát byly v té době součástí rakouské monarchie), ale v tzv. Banátské vojenské hranici, kam proudy českých vystěhovalců směřovaly, platily jiné zákony a právní normy než v jiných částech monarchie.⁴⁴

Hospodářské a sociální podmínky byli pro první osadníky těžké, ale takové jsou všechny začátky, když se člověk rozhodne odejít ze své rodné země do neznámého prostředí. Půdu získali ve 40 letech od rakouského vojenského správního orgánu jako dědičné území. Novým přistěhovalcům byli vyměřeny pozemky stejné velikosti na zalesněné půdě. Přidělená území se

---

⁴¹ KOKAISL, Petr a kol. *Krajané po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, 2009. s.241–254.

⁴² Tamtéž, s.246–248.

⁴³ GRASS, Peter. *Geschichte der deutsch-böhmischen Ansiedelungen im Banat*. Praha: J. G. Calve, 1904.

⁴⁴ GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Praha: Hermann & synové, 2013. s.33–53.

musela nejdříve upravit pro zemědělské využití. Bylo zapotřebí zbavit se stromů, kořenů a vytvořit obyvatelný prostor. Nové kolonisty provázeli nemalé problémy: mnohokráté vázlo zásobování do vzdálenějších osad, problémové bylo i daleké putování na tržnice (několikahodinová). Když se informace o špatném stavu darované půdy začali rozšiřovat do českého území, byly vybrány pro další dobrovolníky nížinné oblasti. Osadníci byli osvobozeni od vojenské služby na 10let (aby si mohli své zázemí připravit) a od daní, navíc získali základní suroviny na první roky. Hlavní zemědělské využití zejména pro vlastní potřebu – obiloviny, brambory, kukuřice, fazole.⁴⁵

Do Bělehradu (dnešní hlavní město Srbska) přicházeli noví osídlenci po roce 1848. Zejména inteligence, která utíkala před novým metternichovským politickým zřízením v Rakousku. Další vlna přišla o 30let později v důsledku výstavby silnic a železnic. Co se týká jazykové bariéry, časem se stává banální a nově příchozí obyvatelé jsou vítáni. Lehčí přijetí měli ti, kteří jeli rovnou do Bělehradu a měli potřebné zkušenosti a vzdělání. Tamní obyvatelé si vážili inteligence, protože její pomoc byla důležitá pro další průmyslový vývoj pro Srbsko – pivovary, cukrovary, otevření bank a nových společností. Pomáhali v praktickém i technickém rozvoji – stavba železnic, silnic, centralizace státu, vývoj architektury.⁴⁶

4.2 Poválečná migrační vlna

Po 1. světové válce byla uznána Banátská republika, ale území bylo obsazeno srbskou armádou. Trianonskou smlouvou roku 1920 byla Banátská republika rozdělena mezi tři státy: Království SHS (později Jugoslávie), Rumunsko a Maďarsko. Po 1. světové válce evidujeme velkou vlnu migrace po celé Evropě. Veteráni se vraceli domů, lidé, kteří utíkali před válkou či hledali útočiště, se vraceli, případně zůstali na novém místě. Další vlna příchozů a odchodů nadešla po vzniku samostatné Československé republiky. Mnoho z těch, kteří neviděli lepší budoucnost v Banátu, odešlo zpátky do vlasti. Jiní přicházeli s posláním pomoci českému národu, jeho podpoře, kulturnímu vývoji a spolupráci s Královstvím SHS. Bez vzájemné spolupráce a

---

⁴⁵ DIENSTBIER, J. *Vztahy České republiky se Srbskem a Černou Horou*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 2004. s.33–34.

⁴⁶ KOKAISL, Petr a kol. *Krajané po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, 2009. s.232–234.

tolerance všech národů by nemohla vzniknout společná výsledná práce, kvalitní zázemí a další rozvoj naší národní identity.⁴⁷ V roce 1918 vznikla první Československá republika, o něco později byla sepsána Trianonská smlouva a Banát byl rozdělen mezi Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (Království SHS) a Rumunsko. Změnily se zákony, normy a pravidla. Občané nového Království SHS se konečně mohli projevovat svobodně a nemuseli se ohlížet, zda je někdo nesleduje a nenahlásí maďarským úřadům.

Od roku 1922 jsou v koloniích československých vesnic zakládány české národní knihovny, čítárny a krajanské spolky (ty jsou o 11 let později přejmenovány na Československé besedy). Nově příchozí čeští emigranti byli většinou římskokatolického vyznání. Poněvadž na území Království SHS převažovala pravoslavná víra, museli si noví kolonisté vybudovat zázemí pro provozování svého náboženství (katolické kostely a kapličky). Když se zrušila pohraniční policie, mohli se muži vrátit ke svému původnímu povolání (zemědělci, řemeslníci, lesníci, aj.). Vznikem nového československého státu byla nastolena nová koordinace místních organizací v srbském Banátu. V Banátu se spojily jednotlivé části národních spolků v celek a utvořili společnou Českou obec, která začala být podporována ze strany Československé republiky. K této podpoře, se dostaneme později.⁴⁸

---

⁴⁷ KOKAISL, Petr a kol. *Krajané po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, 2009. s.234–237.

⁴⁸ Tamtéž, s.233–244.

5 Česko-srbské vztahy

5.1 Česko-srbské diplomatické vztahy

Diplomatické vztahy vždy byly a budou nedílnou součástí fungující kooperace jednotlivých státních útvarů. Nezáleží na povaze těchto vztahů, vždy byly, jsou a budou součástí celkového koloběhu společnosti. Není tomu jinak ani u srbského národa. Ještě než se český a srbský národ osamostatnil a vytvořil vlastní státní útvar, byla již vytvořena vzájemná česko-srbská spolupráce a vzájemný vliv. Dlouholetá tradice byla nejvíce rozvíjena v době Habsburské monarchie, kdy se oba národy vyvíjely uvnitř stejného státního útvaru. Po roce 1918, kdy se oba národy osamostatnily, vznikla Československá republika a Království SHS, se politické, kulturní a hospodářské vztahy ještě více prohloubily. Srbský národ vzhlížel k rozvojové První republice a snažil se dohnat modernizaci a průmyslový pokrok, který nemohl proniknout kvůli turecké nadvládě.⁴⁹

První zmínky o česko-srbských vztazích nalezneme již ve 12. století. Nejčastější kontakt byl z důvodu putování české šlechty a duchovních do Jeruzaléma skrze srbské teritorium. Dále se národy setkávaly zejména na bitevním poli, nejčastěji v boji proti Osmanské říši. Když v 15. století připadlo srbské teritorium Osmanské říši, podnikaly se skrze Bělehrad diplomatické cesty českých šlechticů. Nový rozvoj diplomatických styků nastal ve 2.pol.17.století během srbského povstání proti turecké nadvládě v čele s Djordjem Brankovićem⁵⁰, který se snažil obnovit srbský stát.⁵¹

Boj za nezávislost čeští vlastenci sledovali v průběhu celého 19.století. Sociální vztahy byly budovány ze strany našich národních obrozenců. Kontakt mezi národy se odvíjel od slovanské vzájemnosti, na kterou se čeští národní obrozenci orientovali. Významnými zprostředkovateli československých a srbských vztahů byli P. J. Šafařík, který prožil od roku 1819 do roku 1833 v Novém Sadu.³² Nebojím se tvrdit, že Šafaříkův vliv zůstává v srbském kulturním prostředí dosud, stejnou měrou jako J. Kollár a jeho Slávy dcera. Průběžné zprávy ze srbského prostředí byly distribuovány V. M. Krameriem, který vydával knihy a noviny na toto téma. Jazykovědec

---

⁴⁹ HLADKÝ, L. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. HÚ AV, Praha: 2010. s.97–98.

⁵⁰ D. Branković byl srbský diplomat, který chtěl vytvořit srbské království. Vyzval k povstání proti Osmanské říši.

⁵¹ Více o historickém vývoji srbského státu jsme se dočetli výše v kapitole Srbský království.

Josef Dobrovský se zaměřil na slovanský jazyk a vývoj srbského jazyka (na jeho výzkum navazují srbsští jazykovědci). Dlouholetý pobyt v srbském prostředí popsal Josef Zdeněk Raušar ve své korespondenci a cestopisných denících, př.: *Z mého deníku. Důležitější záznamy z mého pobytu v Srbsku (1884-1897)* nebo *Vzpomínky na Srbsko z let 1884 – 1897*.⁵² Z druhé strany měl v srbském kulturním prostředí velký vliv v šíření českého národního obrození srbský jazykovědec Vuk Stefanović Karadžić. Podílel se na obrození srbského jazyka po vzoru našeho národního obrození. Můžeme jej přirovnat k Josefu Dobrovskému. Nesmíme opomenout významný politický vliv F. L. Riegera, který ovlivnil pozdější vývoj. Razantní změna v politickém životě nastala po konci Bachova absolutismu. Nový vliv v kulturním i sociálním prostředí, který otevřel novou vlnu zájmu o jihoslovanství. Vztah byl samozřejmě oboustranný, oba národy se vzájemně ovlivňovaly. Více však působil český vliv na srbský národ, jelikož byl vyspělejší. Do Prahy přijíždělo mnoho srbských studentů, kteří si chtěli rozšířit povědomí o československém prostředí. Představitelem české národní kultury v srbském prostředí byl Jova Jovanović-Zmaj. Na začátku 19. století se začala budovat krajanská kolonie – Banát. Což otevřelo nové kulturní a sociální styky mezi kolonisty a domorodci.⁵³

Během 19.století sehrál důležitou roli František Alexandr Zach⁵⁴, nejen pro česko-srbské vztahy, ale zejména v politické situaci za vlády knížete Alexandra Karadjordjeviće (vládl v letech 1842-1858). Jeho vláda byla ovlivněna prorakouským smýšlením, která ovlivnila jeho reformy a právní systém. Hlavní Karadjordjevićova myšlenka bylo sjednocení Jihoslovanů v jednotný státní útvar „Velké Srbsko“.⁵⁵ Po jeho nucené abdikaci nastoupil kníže Miloš Obrenović, se kterým F. A. Zach chtěl udržovat stejně vřelé spojenecké vztahy. Bohužel se diplomatické vztahy utlumily. Napraveny byly až na počátku 20.století.⁵⁶

V předválečném období začaly do Srbska pronikat československé banky. Mezi prvními byla Živnostenská banka, poté si svoji filiálku v Bělehradě zařídila i Pražská úvěrní banka. S tím byly spjaté investice československých továrník, kteří využili volného trhu a postavili v Srbsku

---

⁵² Více se o pobytu J. Z. Raušara dočteme v další kapitole *České ochotnické divadlo v Bělehradě*.

⁵³ HLADKÝ, L. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. HÚ AV, Praha: 2010. s.100–105.

⁵⁴ F. A. Zach byl český voják, který působil jako generál v srbské armádě v boji proti Turkům a jako aktivní panslavista.

⁵⁵ Viz. V kapitole Srbské království.

⁵⁶ HLADKÝ, L. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. HÚ AV, Praha: 2010. s.102–108.

pivovary a cukrovary. Zde zaměstnávali, jak československé občany, tak místní Jihoslovany. Tyto první kroky vedly k vytvoření lepšího průmyslového řetězce, který byl výhodný pro obě strany.⁵⁷

Před 1. světovou válkou proběhly mezi lety 1912 – 1913 Balkánské války, která otevřela vlnu sympatií k srbskému národu na straně místního československého obyvatelstva. V srbské armádě působili českoslovenští lékaři, ale i vojáci. Diplomáté V. Klofáč a K. Kramář se snažili dojednat mír s Bulharskem. Balkánské války zapříčinily balkánskou ekonomickou krizi, která oslabilo balkánský poloostrov pro 1. světovou válku. Po Sarajevském atentátu na Františka Ferdinanda d'Este byl zatčen bosenský Srb Gavrilo Princip, který čekal na svůj trest v terezínském vězení až do dubna roku 1918. Během 1. světové války chtěli čeští důstojníci vytvořit vojenský útvar, který by se přidal na pomoc k srbské armádě. Část jich bojovala na východní frontě v dobrovolnické srbském oddílu. Většina z nich poté odešla do československých legií v Rusku.⁵⁸

Tomáš Garrigue Masaryk

Významnou osobností naší československé historie je Tomáš Garrigue Masaryk. V srbské prostředí byl T. G. Masaryk přijímán dvousečně. Jihoslované z habsburské monarchie T. G. Masaryka vnímali pozitivně. Společenská elita v srbském království viděla Masarykovu filozofii a přístup skepticky. Avšak před 1. světovou válkou se postoj k Masarykově osobě změnil, díky jeho postoji k srbskému národu a společnou vidinou slovanské vzájemnosti.⁵⁹ Masarykův vztah k Jihoslovanům se odvíjel od jeho ideje asociace, která znamenala spojení národů, které pojí společný jazyk, kultura, historie, proti nepřátelským tendencím. Myšlenka byla věnována ke spojení národů, které pojí společná vývojová větev, proti utlačovatelům. Tím bylo před 1. světovou válkou myšleno Rakousko-Uhersko. T. G. Masaryk se stavěl proti ideji pangermanismu, tedy vytvoření jednotného centralizovaného státu pod nadvládou/správou germánského národa. Tato myšlenka, kterou zástupci habsburské monarchie zastávali, vedla jen ke vzpourám a povstáním utlačovaných národů, kteří volali po samostatnosti, po autonomii. Společenské pnutí bylo znatelné dávno před vypuknutím Velké Války. Masarykova filozofie a

---

⁵⁷ Tamtéž, s.109–110.

⁵⁸ Tamtéž, s.110–112.

⁵⁹ HLADKÝ, L. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. HÚ AV, Praha: 2010. s.108–109.

politické smýšlení ovlivňovalo smýšlení zástupců utlačovaných národů. Masaryk svoji představu o asociovaných národech rozvinul ve svém díle *Nová Evropa*, kde se zabýval i otázkou jihoslovanství, konkrétně v části *Stanovisko slovanské*. Své vztahy během války popsal T. G. Masaryk ve své další práci *Světová revoluce*. Zde poukazuje na problematiku, které byl vystaven při jednání se zástupci srbského, chorvatského, slovinského a italského národa.

Jelikož členové Malé Dohody chtěli získat Itálii na svoji stranu ve válce, bylo zapotřebí diplomatického jednání a ústupků. Za spojení připojí Itálie území Istriie a velkou část Dalmácie. Což se ihned po válce nelíbí balkánským národům, jelikož v Dalmácii žila značná část slovinského a chorvatského národa. T. G. Masaryk se během svého exilové pobytu stýkal s jednotlivými představiteli národů a snažil se s nimi diplomaticky projednat spojení jednotné Jugoslávie. Jednotliví političtí představitelé nepřijímali T. G. Masaryka kvůli svým vztahům k jednotlivým národům. Ze všech stran byl obviňován, že je příliš velký srbofil či italoofil.

Česko-srbské diplomatické vztahy v meziválečném období byly pevné, ale postoj T. G. Masaryka se musel změnit. Jelikož zastával funkci hlavy státu, musel jednat diplomaticky a v první řadě v zájmu Československé republiky. T. G. Masaryk byl považován za spojence Království SHS a někteří mu připisovali zásluhy za vytvoření jednotné Jugoslávie. Jediným příčiněním parafrázováním jeho slov byla myšlenka a teoretické postupy, jak by mohlo sjednocení Jugoslávie koexistovat. Proto se na něj obraceli po celou dobu vlády Alexandra Karađorđeviče, jelikož jeho vláda byla považována jako diktátorský režim. T. G. Masaryk se bohužel osobně již nemohl vyjadřovat ke všemu jako tomu bylo za doby habsburské monarchie. Byl si však vědom probíhající situace v Království SHS a snažil se přes své zástupce situaci ovlivnit. Ministr zahraničí Edvard Beneš ani kancléř Přemysl Šámal či diplomatictí zástupci v Bělehradě neměli žádný úspěch.⁶⁰

Příkladem budiž Svetozar Pribičević, chorvatský politik a aktivista protialexandrovského režimu. Již za Rakouska-Uherska byl Svetozar aktivní na politické scéně chorvatského národa. Pribičević patřil neprávem mezi velezrádce v soudním procesu roku 1909-1910, kterého se účastnil i T. G. Masaryk. Jeho zásah přehodnotil výsledek procesu, až nakonec byly tresty zrušeny pro nedůvěryhodnost a předpojatost. Již tak dost napjaté vztahy v monarchii před 1.

---

⁶⁰ HLADKÝ, L. *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská, 2005. s.177–186.

světovou válkou, nabyly ještě větších rozměrů. Když po válce bylo území habsburské monarchie rozdělováno, bylo rozhodnuto o sjednocení slovanských národů na balkánském území v Království SHS. Pribičević se stal zástupcem Nejvyšší chorvatské rady. Snažil se od vzniku roku 1918, aby zřízení dodržovalo demokratické prvky, urychlila se centralizace nově vzniklého území a docílilo se národnostní unitárnosti. Převaha srbského národa napovídala, že nebude dlouhého trvání a zřízení bude upřednostňovat srbský národ. Své dřívější myšlenky Pribičević přehodnotil, odešel z rady a vytvořil Samostatnou demokratickou stranu (SDS). Stal se zástupcem chorvatského národa a bojovníkem za právo vlastní autonomie uvnitř Království SHS. Po nastolení alexandrovského diktátorského režimu se Pribičević stal nepřítelem monarchie. V červnu roku 1929 byl Svetozar zatčen za protistátní činnost.⁶¹

Jelikož měl Pribičević mnoho přátel před 1. světovou válkou a pak také po vzniku Československé republiky, doufali jeho nejbližší přátelé a rodinný příslušníci, že se za jeho propuštění českoslovenští politici, a sám prezident T. G. Masaryk, přimluví. Bohužel situace byla svízelná. Na jednu stranu Československá prezidentská kancelář měla aktuální informace o situaci v Království SHS. Na druhou ovšem nemohla vystoupit proti vnitrostátnímu rozhodnutí. Nakonec byl Pribičević propuštěn z obavy, že by se mohl stát mučedníkem, což by společenskou situaci v Království zhoršilo. Bylo mu umožněno odcestovat do exilu do Československa do Karlových Varů. Pribičević se znal osobně s Milanem Hodžou, Františkem Hlaváčkem i Přemyslem Šámalem. Někteří z nich ho párkrát navštívili, ale spíše s ním přerušili kontakt. Během pobytu mezi lety 1931-1932 se Pribičevićovou nejbližší přítelkyní stala Milada Paulová (pozdější profesorka filozofické fakulty UK). Pribičević v Praze strádal a chtěl povolení odcestovat do Francie. Po dlouhých týdnech a problémech s povolením a pasem, nakonec ministr Edvard Beneš domluvil podmínky s Francií a Pribičević mohl odcestovat.⁶²

Během svého exilového pobytu v Československu se Pribičević snažil vytvořit skupinu stejně smýšlejících Chorvatů. Bohužel se ukázalo, že se s mladými chorvatskými studenty rozchází v názorech, a tak se přestali stýkat. Žil velice uzavřený společenský život, jeho jedinou přítelkyní se stala Milada Paulová, která Svetozara a jeho dceru Stanu navštěvovala každý den. Byla také jediná, která se s ním přišla rozloučit na vlakové nádraží před odjezdem do Francie. Co se však

---

⁶¹ HLADKÝ, L. *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská, 2005. s.251–253.

⁶² Tamtéž, s.253–265.

nepodařilo Pribičevićovi v Praze, snažil se vytvořit v Paříži. Zde měl lepší zázemí a shledal se s dalšími chorvatskými krajany, kteří utekli před režimem. Pribičevićova představa byla taková, že vytvoří exilovou vládu, po vzoru československé exilové vlády za 1. světové války. Pribičevićovi bylo v Paříži umožněno předstoupit před parlament, kde hovořil o politickém režimu a problémech v Jugoslávii. Ničeho více se však nedostal. Proto se rozhodl zajít ještě dál a sepsal knihu, kritiku na Alexandrovu vládu a jeho diktátorský režim. Ve Francii kniha vyšla, ale když poslal několik výtisků do Československa, nebyla kniha podporována. Mezitím si Pribičević stěžoval na těžkou finanční situaci, přesto, že dostával pravidelnou podporu ze státní československé pokladny. Minist Šláma přes své kontakty v Paříži zjistil, že Svetozar využívá darované finance pro další jihoslovanské migranty.⁶³

Francouzská vláda se začala zaměřovat na kolektivní bezpečnost před vzrůstajícím Německem, tudíž se přestala zajímat o vnitrostátní záležitosti v Království Jugoslávie. Pribičević byl roku 1934 vyšetřován pro podezření ze spolupodílení na atentátu na Alexandra I. Několik dní byl vyšetřován, ale bez důkazů byl propuštěn. Po atentátu se snažil Pribičević vrátit do vlasti. Roku 1936 přijel znovu do Prahy, již jako nemocný. Podstoupil testy, které prokázaly, že má rakovinu plic. Ihned byl převezen do sanatoria v Jánských Lázních a veškeré finanční výdaje hradilo ministerstvo na pokyn ministra Milana Hodže. Než se však stihl vrátit do vlasti, zemřel v 15. září roku 1936 v sanatoriu. Pohřeb se měl nejprve konat v Záhřebu, ale Stojadinovičova vláda měla obavy z možných demonstrací Pribičevićových stoupenců, tak byl zakázán. Uskutečnil se tedy v Praze, kam přijela nejbližší rodina. Jeho ostatky zde zůstaly až do roku 1968, kdy jugoslávský prezident J. Broze-Tito rozhodl o jejich převezení a nového pohřbu.⁶⁴

Neutrální diplomatické spojenectví trvalo až do atentátu na krále Alexandra I. Nově zvolená vláda Milana Stojadinoviče se stáhla ve vztazích s Československem do ústraní a trvala na dodržení společné úmluvy vzájemné pomoci proti budoucím Maďarským útokům. Z různých dvou zdrojů, nalezneme rozdílné vyjádření, z které strany nastal odstup. Prezident Beneš po dlouhé době oficiálně navštívil Království, krátce po své inauguraci na prezidenta. Postoj nové srbské vlády k Československu byl zapříčiněn německou politickou situací a nacistickými tendencemi vůči Československu. Přesto, že se českoslovenští diplomaté snažili navázat

---

63 HLADKÝ, L. *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská, 2005. s.265–267.

64 Tamtéž, s.268–271.

politické vztahy skrze dlouhodobé známé, ničemu to nepomohlo. Aspoň zůstala podpora ze strany srbského veřejného mínění, které bylo na straně českého národa. Když roku 1938 začala jednání s Hitlerem o vypořádání se s Československem, byly po celém srbském království pořádány protesty a demonstrace na podporu českého národa. Po nacistické okupaci sloužil Bělehrad jako opěrný bod pro prchající Čechoslováky a židy. Prostředníkem v Bělehradě zůstal Jaroslav Lípa, který působil jako československý velvyslanec a po okupaci zůstal v Bělehradě, aby mohl poskytnout pomoc uprchlíkům. Během 2. světové války byly obnoveny diplomatické vztahy mezi českou exilovou vládou v Londýně a srbskou exilovou vládou. Zejména po německém masakru na srbské škole v Kragujevci roku 1941.⁶⁵

Jan Šeba

Ještě bych zmínila klíčovou postavu diplomatických vztahů, který v letech 1923 – 1929 působil jako vyslanec v Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, legionáře a diplomata Jana Šebu.

Jan Šeba byl bývalý legionář a pozdější diplomat, který dlouho působil v diplomatických kruzích. Během války byl krátký čas součástí rakouské armády, odvelen byl do Haliče a nedlouho na to byl zraněn. Po boku M. R. Štefánika vstoupil do odboje v Itálii a spolupracoval ke vzniku samostatného československého státu. Po vzniku Československé republiky se stal oceňovaným diplomatem. Jeho prvotní diplomatické zkušenosti nabyt v Itálii, se kterou se během války sžil a poznal tamní kulturu. Přeš Řím putoval do Terstu a po dvou letech byl přeložen do Hamburku. Po smrti vyslance ČSR Antonína Kaliny v roce 1922 bylo rozhodnuto, že jeho nástupcem v Království S.H.S. bude Jan Šeba.⁶⁶

Ve svých pamětech *Jan Šeba: Paměti legionáře a diplomata*, které připravil Jindřich Dejmek, ve třetí části knihy popisuje dění v srbském prostředí během jeho působení jako vyslanec v letech 1923–1929. Hned zkraje je znatelný zármutek nad odchodem z Hamburku, který se nezlepšil ani po prvních měsících pobytu v Bělehradě. Začátek jeho působení nebyl jednoduchý a musel se naučit jinou diplomatickou politiku, než tomu bylo v Itálii a Hamburku. Prvotní neúspěchy, které ho provázely v začátcích působení, kdy přemýšlel několikrát nad žádostí o převelení. Potíže měl také se zděděným personálem, který kritizoval jeho obchodní činnost,

---

⁶⁵ HLADKÝ, L. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. HÚ AV, Praha: 2010. s.112–117.

⁶⁶ ŠEBA, J. a DEJMEK, J. *Paměti legionáře a diplomata*. Praha: 2016. s.7–15.

namísto aby se věnoval diplomatické politice. Ve vzpomínkách Šeba poukazuje na nezbytnost zanechat naučených diplomatických pravidel a jednat neoficiální diplomatickou formou. Tím bylo myšleno základní pravidlo diplomacie, nevměšovat se do vnitřních vztahů (konfliktů) státu, pokud tím není ohrožena velvyslancova domovina. Šeba se po celou dobu svého působení jako vyslanec zaměřoval nejen na poznání vnitřních politických vztahů, ale zaměřoval se také na průmyslové styky a obchody mezi Jugoslávií a Československem. V Jugoslávii bylo několik fabrik, které byly české a patřily Pražské úvěrní bance. Šeba se snažil zajistit dodávky pro průmyslové závody.

„Unifikace zbraní byla jedním z požadavků našich generálních štábů a tom jsem jako bývalý voják rozuměl.“⁶⁷

---

⁶⁷ ŠEBA, J. a DEJMEK, J. *Paměti legionáře a diplomata*. Praha: 2016. s.188.

5.2 Česko-srbské vztahy

V předchozí kapitole jsme se obeznámili s česko-srbskými vztahy. Byli zmíněni někteří naši národní obrozenci, kterým bych se chtěla blíže věnovat skrze jejich vlastní vyjádření a zkušenosti s pobytem v srbském prostředí. Nejdříve bych se věnovala P. J. Šafaříkovi, který si vedl celý život deníky o svých zkušenostech a cestách. Zajímavé budou postřehy a vyprávění literátů, kteří cestovali po Balkáně či celou Evropou a dostali se do Srbska. Příkladem K. Čapek, V. Sládek, aj.

Pavel Josef Šafařík je významnou osobností historie slavistiky. Svými vědeckými pracemi ovlivnil nejen českou a slovenskou kulturu, ale celou historii slavistiky. My si ho nejvíce vážíme pro jeho publikace zabývající se slavistikou, zejména etnogenezi českého a slovenského národa. Jeho výzkum byl ovlivněn několikaletým pobytem v Novém Sadu, kde získal veškeré znalosti o historii Jihoslovanů a balkánských národů.

Pavel Josef Šafařík

Pavel Josef Šafařík studoval na Slovensku v Dobšíně a později na lyceu v Kežmarku. Poté studoval na Univerzitě v Jeně⁶⁸ v Německu, mezi lety 1815–1817. Když se po studiích vrátil zpátky na Slovensko, získal práci jako vychovatel. Roku 1816 dostal nabídku odjet za vědeckým výzkumem do Nového Sadu. Jelikož se během svého studia v Německu setkal s několika Jihoslovany a sám se orientoval na problematiku Slovanů, tak nabídku přijal a odjel do Nového Sadu. Od roku 1816–1832 působil jako ředitel a profesor na pravoslavném gymnáziu v Novém Sadu. Přivítán byl vřele, proslov po jeho uvedení přednesl v latinském jazyce a pro mnohé byl srovnáním s Ciceronem. V publikaci *Život a dílo* od Paula K. o Šafaříkově životě se dočteme o dobových poměrech, které převládaly ve společnosti a promítli se do školního prostředí. Ani sám Šafařík se nevyhnul konfliktům mezi profesory, studenty a rodiči. Roku 1832 byl postaven před nepříjemnou situací, kdy musel řešit finanční problémy institutu. Profesori nedostávali již půl roku zaplacenou, což bylo velice nemilé a Šafařík ve svých dopisech shledává vinu v tamních poměrech, ve vládě a církvi. Konečným problémem budiž maďarizace, která se dostávala na území Nového Sadu a kterou bylo zapotřebí vyučovat. Jediným, kdo však maďarský jazyk ovládal, byl právě Šafařík. Přesto, že jihoslovanské

---

⁶⁸ Dnešní Friedrich-Schiller Universität.

prostředí a prostředí Nového Sadu přirostlo Šafaříkovi k srdci, roku 1832 podal výpověď a na konci semestru se vrátil do Prahy. Během svého pobytu se seznámil s řadou významných přispěvatelů srbské kultury, mezi nimi i se zakladatelem Matice Srbské, Đorđem Magaraševićem, a zakladatelem novosrbské literatury Vukem Stefanovićem Karadžićem.⁶⁹

Matice Srbská byla založena roku 1826 v dnešní Budapešti. Roku 1864 byla přesunuta do Nového Sadu, kde sídlí dodnes. Předcházela jí časopis *Letopis*, který byl panslavisticky orientovaný a stal se jejím tiskovým orgánem. *Letopis* byl ovlivněn P. J. Šafaříkem, který se stal blízkým spolupracovníkem a podílníkem vydávání. Časopis vycházel pravidelně, až na odmlku za první světové války. V poválečném období byla viděna sounáležitost mezi nově vzniklými státy – Československá republika a Království KHS. Jak velký byl vliv československých vztahů na jihoslovenské dokládá zvolení čestných členů k Matici srbské v roce 1927. Mezi zvolenými byli T. G. Masaryk, J. Máchal, J. Polívka, K. Kadlec, L. Niederle, J. Holeček, J. Škultéry, M. Hodža. Edvard Beneš byl zvolený roku 1937 po své prezidentské inauguraci a také jako krok podpory Matice proti německé hrozbě.⁷⁰

Šafařík byl k Jihoslovanům nakloněn, přilnul k srbskému národu. Přesto, že si byl dobře vědom politické situace a atmosféry, nevměšoval se do politického prostředí, jako se nevměšoval v českém prostředí. Srbský národ je dosud vděčný za Šafaříkovu vytrvalost, píli a komunikativnost, díky které byly dochovány cenné historické písemnosti. Šafaříkův vztah se srbským duchovenstvem a samotným Milošem Obrenovićem⁷¹, napomohl k objevům a záchraně již zapomenutých písemných památek.⁷²

Během svého pobytu nasbíral Šafařík mnoho dosud neznalých informací, díky historicky významným písemnostem, které našel zejména v kláštorech po celé balkánské oblasti. Bez jeho vědeckého výzkumu by nejspíše písemnosti nemusely být nikdy objeveny a upadly by v zapomnění. Šafařík písemnosti přepisoval a chtěl vydat, ale bohužel chyběly finanční prostředky. Přesto, že byly vydány Šafaříkovy vědecké práce, které jsou nám známe. Měl

---

⁶⁹ PAUL, K. *Pavel Josef Šafařík: život a dílo*. Praha: ČSAV, 1961. s.47–53.

⁷⁰ HLADKÝ, L. *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská, 2005. s.199–201.

⁷¹ Šafaříkův a Obrenovićův vztah byl velice přátelský. Dokonce se společně setkali v Praze, kde Miloš nějakou dobu musel přebývat.

⁷² HLADKÝ, L. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. HÚ AV, Praha: 2010. s. 17 – 25.

v plánu vydat sbírku staroslověnských a srbských textů *Monumenta Serbica* či *Monumenta Illyrica*, oba projekty ovšem z finančních důvodů neproběhly. Po celou dobu svého pobytu byl v kontaktu skrze korespondenci s F. Palackým aj. Kollárem. S Palackým si vyměňoval své postřehy a nově nabyté znalosti o srbském národě, kultuře a jazyku. Většinu svých prací již připravil během svého pobytu, některé vydal skrze Palackého, jiné po návratu do Prahy a jiné až posmrtně. Studium písemných pramenů ho zaneslo do dávné historie srbského národa. Dostal se až k byzantským a latinským textům, které odkazovaly na etnogenezi srbského národa.⁷³

Josef Zdeněk Raušar

Josef Zdeněk Raušar byl inženýr, vystudoval ČVUT a po svých studiích zaměřil do balkánského prostředí, konkrétně do Pančeva, odkud se poté dostal do Bělehradu. Již na svých studiích se zajímal o jihoslovanskou kulturu a jazyk. V Bělehradě měl velký vliv pro české krajany, kteří zde žili. Hlavně z důvodu podpory československé literatury a kultury. Přispíval a šířil informace o situace v českém prostředí. Proto bylo také rozhodnuto o založení spolku Lumír⁷⁴, kterým byl z větší části jeho zakladatelem. Mimo jiné byl vášnivý cestovatel. Pokud by vás zajímali jeho zážitky z pobytu v Pančevu a Bělehradě, doporučuji jeho deníky, které popisují i dobovou vyhrocenou situace na srbském území. Napsal mnoho cestopisů ze svých jednotlivých cest do Tunisu, na Kanárské ostrovy, do Afriky. Pro mne byly zajímavé jeho cestopisy o Ochridském jezeře či cesta na Avalu. Jelikož získal mnoho kontaktů a nové balkánské přátele, šířil o nich další informace do českého prostředí. Podíl měl i jako překladatel srbské literatury.⁷⁵

Karel Čapek

Karel Čapek je v českém prostředí známý převážně jako spisovatel a dramatik. Někteří si ho ještě mohou spojit jako novináře nejslavnějším dílem *Hovory s TGM*. Jeho nejznámější divadelní hry *R.U.R.* a *Bílá nemoc* se dostaly do zahraničí, kde způsobily společenské a politické rozkoly v srbském prostředí. Přesto, že jeho díla byla známá ještě za jeho života,

---

⁷³ Tamtéž, s.25–37.

⁷⁴ Více se dozvíme v kapitole České ochotnické divadlo v Bělehradě.

⁷⁵ Informace byly čerpány z jeho deníkových záznamů *Vzpomínky na Srbsko* a *Z mého deníku*, také z publikace DAVID, J. *Josef Zdeněk Raušar (1862-1947): literární pozůstalost*. Praha: Památníku národního písemnictví, 1971.

nejvíce se o jeho osobě, politickém a filozofickém smýšlení pojednávalo v roce jeho smrti 1938. Poté se začaly překládat i jeho cestopisy, kterým se v českém prostředí nevěnuje toliko pozornosti.

Politický rozruch způsobila Čapkova esej *Proč nejsem komunista*, která byla přeložena až roku 1941. Během jednotlivých historických etap srbského prostředí byla esej přijímána podle politické orientace. Po konci druhé světové války až po rozpad komunistického režimu byla esej a některá Čapkova díla zakázána. Eсей je filozofickou polemikou nad sebou samým, nad ideologiemi, nad etikou vlastní osoby. Komunistický režim nastolený v Jugoslávii přijal esej jako protirežimní od buržoazního spisovatele. Obecně si uvědomujeme, že Čapek není jediný spisovatel, který svými noetickými i etickými literárními díly, eseji působí podle dané doby. V každé době si jedinec či politický režim nalezne to své.⁷⁶

Přesto, že si nejsem vědoma, zda K. Čapek někdy navštívil Království SHS, mohu však tvrdit, že jeho díla a filozofie ovlivnili srbské prostředí, i dnes je jeho odkaz přenášen na novou generaci studentů na filologické fakultě v Bělehradě.

---

⁷⁶ KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni narodnog pozorišta u Beogradu i srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Magisterski Rat. Beograd, 1996. s.45–72.

6 Čeští spisovatelé na Balkánu

V průběhu 19. století byl za příklad a inspiraci brán cestopis od J. W. Goetheho „*Italské listy*“, který se záhy stal velice populární. Mnoho spisovatelů ovlivnil k cestě do Itálie a spousta z nich se vracela i přes část Balkánu. Než se však zaměříme na konkrétní cestopisy, bylo by vhodné se okrajově zmínit i o dřívější informovanosti. Dnes máme možnost se k zápisům z cest, které byly psány formou deníku, dostat v souhrnné podobě. Dříve ale vycházely v přílohách novin či časopisů jako menší články/reportáže pro čtenáře. Jejich funkce byla zcela informativní. Základními informacemi byly místní tradice, obyvatelstvo, kultura, náboženství, historie, státní zřízení aj. Co se týče komplexnějších informací života na Balkánu, není lepšího, ani horšího autora. Články a reportáže, které vycházely v průběhu 19. století, jsou různorodé – v rámci doby vydání a návštěvy daného místa/země.

Ale poznání nové krajiny nebylo pravým důvodem odchodu české menšiny. Na našem území sílila čím dál větší agrese vůči germanizační společnosti, která vyvrcholila protesty a povstáními. Proto se někteří obyvatelé českého území rozhodli změnit svůj život a odešli do přátelštější části Evropy – na Balkán⁷⁷. My se však budeme zabývat ohlasy a dojmy z cest podle vybraných autorů (L. Kuba, J. Neruda, V. Hálek, J. Holeček).

První reportáží či zprávou o životě na Balkáně – tedy spíše o Srbsku, nalezneme v anonymním článku „*Bělehrad Srbský*“ (Světozor, 1835). Vyjímá se nejen podrobným popisem obyvatel a kultury (každodennosti) v Srbsku. V daném článku autor zahrnul i historii, která je často velice opomíjená. *Václav Svatopluk Štulc* vydal článek, který byl z velké části ovlivněn německým pohledem na slovanský jih, jež pojednává zejména, kromě jiného, i o folklórních tradicích (*Něco o povaze Srbů*, Květy 1838). Štulc není jediným autorem, který vykresluje život na slovanském jihu v pozitivním duchu. Proto není překvapující, že nalezneme informace o místních jako vstřícných, vyspělých, emancipovaných, silných a mravných. Jak se dozvíme

---

⁷⁷ Více o migračních vlnách již bylo řečeno v dřívějších kapitolách.

později z objektivnějších zažitých skutečností (cestopisů), realita byla poněkud jiná. Můžeme to nazvat jistým převzetím až mystifikací.⁷⁸

Pavel Josef Šafařík byl prvním Čechem, který strávil nejdelší dobu na Balkáně – žil zde přes 20let. Samozřejmě tu máme vedle něho další osobnosti jako J. Kollára, F. L. Čelakovského nebo Milota Zdirada Poláka, kteří také procestovali některou či celou část Balkánu. Kdy tedy hlavním důvodem byla cesta do Itálie, jak jsme již objasnili dříve. Ale nejednalo se jen o popis cesty a zaměření se na samotnou Itálii. M. Z. Polák si během své cesty všiml okolí a obyvatel, zapisoval si veškeré informace, jež se mu zdály podstatné/důležité a díky nim porovnával s Čechy. Velmi zajímavou část věnoval důležitosti zbožnosti v tomto kraji.

Každý z cestovatelů, který podnikl cestu do Itálie, upoutala pozornost na něco osobního, čemu přikládal důležitost. Jako příklad můžeme uvést deníkové zápisky F. L. Čelakovského, který se zaměřoval zejména na jazykovou stránku. Velká pozornost byla zaměřena i na město Terst, která byla tak poutavá svojí neobyčejností, že svědčí o vynikajícím badatelském zraku, na to že autorem je přírodovědec Karl Fritsch (hlavním zaujetím byla tržnice, kde přišli do kontaktu s prodejci, jež byli velice ochotní, poctiví a vstřícní). Zde se potýkáme s nevyřešenou situací, zda autorem cestopisu je skutečně Fritsch anebo jeho přítel Karel Vladislav Zap.⁷⁹

Kromě nich můžeme uvést i K. H. Máchu, který na rozdíl od ostatních cestoval na vlastní náklady a pěšky. Jeho zpáteční cesta vedla přes dnešní Slovinsko, kde pobyl nějaký čas po boku France Prešerena. Bohužel nemáme podrobnější popis kultury a obyvatel, jelikož si K. H. Mácha psal jen asociace, které později přetvořil v konkrétní text. Ale větší štěstí máme u jiných českých spisovatelů, které jsme uvedli o odstavec výše, kterými se ještě budeme zabývat. Základem bude seznámení, nebo spíše obeznámení se, s pohledy a názory na území Balkánu v době 19. století, které se v některých případech ve velké míře odchyluje od dnešní skutečnosti.⁸⁰

---

⁷⁸ TOMÁŠEK, M. *Vzájemné zrcadlení: Česká společnost a jižní Slované v perspektivách obrozeného cestopisu*. In: TOMÁŠEK, M. *Krajiny tvořené slovy: k topologii české literatury devatenáctého století*. Praha: Ostrava: Dokořán, 2016.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

Vítězslav Hálek publikoval v Národních listech roku 1866 článek „*V srbském Bělehradě*“. Z dnešního pohledu se může zdát velice nevalný, jelikož popis srbských obyvatel není zrovna v pozitivním duchu. Již od první chvíle pobytu se necítil příjemně. Jako hlavní negativní charakter poukazuje až sebestřední srbský nacionalismus⁸¹, který se projevoval zejména natíráním všeho v duchu slovanských barev – modro-červeno-bílé. Mimo jiné vyzoroval nezájem vůči ostatním slovanským národům. Což bylo velice překvapující, poněvadž v českém prostředí kolovala skutečnost, že Srbský národ je přátelský a přívětivý. Hálek se bohužel osobně setkal s opačným přijetím, kdy byl vystaven nepřízni a neochotě vůči cizincům.⁸²

Přesto vše však Srbové obdivují západ, konkrétněji Francii, ale nejeví potřebu o poznání okolních států, se kterými mají něco málo společného. Na rozdíl od českého prostředí, které sleduje srbské společenské poměry a historii spjatou s podmaněním Turky. Kromě nevraživosti poukazuje Hálek na skutečnost, že Srbové jsou velice emotivní a povalečský, co se vlastní práce týče a žárlivost je jejich hlavní charakteristikou. Hálek se ovšem nezaměřuje jen na obyvatelstvo, ale i na popis samotného Bělehradu. Hlavní, co zaujme oko cizince je pevnost Kalimegdan, což bylo jediné místo, které ještě náleželo Turkům. V době Hálkova cestování ještě Turci pevnost obývali. Dalším popisem bylo okolí po vyhnání Turků. V okolí pevnosti zbyla spousta zpustlých domů, kterými se dalo volně projít. Krom jiného byl Hálek svědkem svatebního a pohřebního průvodu. Podle zápisu jsme schopni poznat, že byl zastáncem folklorního obyčeje, neboť v cestopisu kritizoval užívání moderních nástrojů tzv. novotin a nedodržování zvyků u svateb, na které je Hálek zvyklý z domoviny. Zajímavá byla zkušenost v situaci využití obecního domu k přenocování. Bylo zapotřebí tzv. srbského vyčištění, kdy psi byli vehnáni do domu. Jejich úkolem bylo se prohnat domem a odnést na sobě sebranou špínu.⁸³

Cestopis Jana Nerudy nás zavedl do Bosny roku 1868. Jeho způsob psaní a zaměření smyslů jsou znatelně jiné než u ostatních. Cestopis byl vydán roku 1868 v *Našich listech*. V první části nám popisuje přírodní krajinu kolem řeky Uny, která se rozléhá podél města Kostajnica. Jeho

---

⁸¹ Pokud jsi se nenarodil jako Srb, jsi cizinec. Neustálé národnostní konflikty, které převládají dodnes, ale ne již v takové kritické míře, jako tomu bývalo v minulosti. Toto je zaměřené zejména na Chorvaty.

⁸² HÁLEK, Vítězslav. *V Srbském Bělehradě*. s.212–228. In: *Obrázky z cest*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

⁸³ Tamtéž.

popis odpovídá oku básníka, poněvadž obsahuje romantické prvky. Kromě upozornění na rozdělení města Kostajnica na západní (rakouské) a východní (turecké), dále popisuje vnitřní částí města. Seznamuje nás s každodenností života Bosňanů. Hlavní, co zmiňuje, že pracujícími jsou jen ženy a křesťané, "Mohamedán nepracuje". Jedná se zde také o první konkrétní popis:

*„Postavy vysoké, ramenaté, oko samá divoká jiskra, vous hustý černý, obnažená prsa sluncem spálená jako uhlí, nahé ruce samý železný sval.“*⁸⁴.

Co se města jako takového týče, je velice strohý, ničím typický. Překvapující bylo jednání tamních žen. Během procházky "tureckou" Kostajnicou potkávají ženy, které v rychlém reflexu zahalují svoji tvář šátkem. Abych nevedla jen popis muže, takto je portrét mladé dívky, která nechala svoji tvář při výhledu z okna dlouho nezahalenou:

„Havraní vlasy jí splývaly ve volných prstencích, pleť její byla sněhobílá, oblé tváře krásně prokvetlé „⁸⁵. Na všech obyvatelích je poznat značná chudoba, která je viditelná zejména na jejich oblečení.⁸⁶

Jiné to bylo s Josefem Holečkem, který se, po válečné kampani, vrací roku 1876 do vlasti přes Cetyň (Černou Horu). Kromě nádherné krajiny se dočteme o velikých těžkostech během cesty do Kotoru z Cetyně. Zejména špatné počasí, sice byl prosinec a sněžilo, ale nemrzlo. Svoji cestu podnikl na menším koni, který podle vzhledu zažil již mnoho a nebyl schopen takové namáhavé cesty bez úhony. Cesta, kterou se museli vydat, byl jeden velký sráz nahoru i dolů, kdy museli několikrát, nejen kvůli koni, zastavit a popadnout dechu. Když byli nedaleko cíle, stala se neuvěřitelná věc. Černohorec shodil svého starého koně. Své jednání vysvětlil Holečkovi tím, že ho kůň ponižil, tudíž ho musel potrestat. Je nepochopitelné, kdy zvíře bylo, podle popisu Holečka pro majitele všechn jeho majetek, byl schopen udělat něco tak strašného. Holeček ještě nějaký čas pobýval v Kotoru a v průběhu léta se chystal na další cestu. Opět na koni, ale tentokrát cesta nebyla toliko těžká kromě letního tepla. Během cesty mu majitel vyprávěl

---

⁸⁴ NERUDA, J. *Podél Uny*. Naše listy, 1868.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

historiky a mytologické příběhy, kterým Černohorci stále věřili. Text byl publikován v časopise *Černá Hora v míru* roku 1883.⁸⁷

Cestovatel Ludvík Kuba vydává roku 1897 v *Pražských novinách* článek „*Ramazán*“, který se zejména zabývá otázkou praktikování víry v Bosně. Kdy vedle sebe žijí dvě náboženství – pravoslavní křesťané a muslimové. Každý má své vlastní svátky, které by měli podle jistých pravidel dodržovat. V případě pravoslavné víry se jedná o mnoho svátků, ale není možné uskutečňovat všechny. U islámské víry je to složitější tím, že základním svátkem je „*Ramazán*“, ale paradoxně ho nedodrжуje každý. Kuba se dostal do situace, kdy nabízel vepřové žebro a byl odmítnut kvůli začínajícímu „*Ramazánu*“. Jedná se o svátek, kdy se musí přes den dodržovat půst – který začíná dvě hodiny před východem slunce a dvě hodiny po západu slunce. Druhý článek vydává 1932 „*Pazarný den – týdenní trh*“ v časopise *Čtení o Makedonii*. Celý článek je zaměřena na turecké tržiště v Makedonii-Skopliji. Kuba je zaskočen množstvím lidí a pokřikujících zákazníků a prodavačů, kteří smlouvají o ceně. Ale je také příjemně překvapen podobou a emocionálním působením, které na něho tržiště má.⁸⁸

Završíme cestovatelem Janem Kollárem. Cestování započal roku 1841 do Itálie. Během onoho cestování si všímal slovanského národa, slovanského ducha, nad kterým neustále přemýšlel. Jeho forma deníku, závěry a úvahy se přeměnily v jinou podobu než u ostatních. Myslíme tím zejména hlavně jeho filozofické a úvahové rysy, kdy se již nejedná jen o popis a obeznámení se s prostředím. Povyšuje svoje cestování, na vyšší úroveň. Neustále poukazuje na budoucnost slovanského národa. Protože, i když se jedná o Slováky s menšími rozdíly, stále zůstáváme všichni jedním národem, který se jen odchýlil rozdílným vývojem. Z Kollára vycházel Václav Staněk, který bádá a poznával naše rozdílnosti. Největší obdiv viděl v srbském nacionalismu, který utužoval srbský jazyk, umění, národ a vytlačoval germanizaci. Český národ nebyl schopen veřejně udělat tento zásadní krok - nepodporovat germanizaci jazyka. Hlavním proudem – hybatelem – dalšího cestování a poznávání slovanského národa byla revoluce 1848.

---

⁸⁷ HOLEČEK, J. *Zhůru na Cetyň!*. Černá Hora v míru, 1883.

⁸⁸ KUBA L. *Ramazán*. Pražské noviny, 1897.

Revoluce rozpoutala další vlnu nejasností, touhu po informovanosti a historii slovanského (zejména českého) národa.⁸⁹

---

⁸⁹ TOMÁŠEK, M. *Vzájemné zrcadlení: Česká společnost a jižní Slované v perspektivách obrozeného cestopisu*. In: TOMÁŠEK, M. *Krajiny tvořené slovy: k topologii české literatury devatenáctého století*. Praha: Ostrava: Dokořán, 2016.

7 Ochotnické divadlo v Třebechovicích

Jelikož jsem svoji práci zaměřila na ochotnické divadlo, přišlo mi vhodné mít porovnání s komunitou, která se nerovná Praze či Brnu. České ochotnické divadlo v Bělehradě mělo málo členů, a ještě méně pravidelně hrajících ochotníků. Podle prostudovaných výročních zpráv, které budou rozebrány později, jsem se rozhodla vybrat divadelní soubor Symposion působící v Třebechovicích pod Orebem, s občasnými výpadky dodnes.

První písemné zmínky o ochotnickém souboru v Třebechovicích pod Orebem jsou z roku 1655. Bohužel jak divadlo působilo do začátku 19. století neznáme. Roku 1800 byla sehraána hra *Tepličtí kováři* od P. Šedivého. Ředitelé, kteří zastávali i funkci režiséra si musely dané hry sami shánět a poté přepisovat. Dále byly sehraány hry *Tři králové*, *Josef Egyptský*, *Baxvil*, *Brancifóra*, *Bruncvík*, *Meluzína* a *Jenovéfa*. Mezi lety 1806-1818 divadlo nepůsobilo, až poté bylo zase v provozu.⁹⁰ Podle vzpomínek Jana Michálka, třebechovického rodáka, byl získán překlad hry *Mlynář a jeho dítě* od Ruapacha skrze Josefa Barvíře, který studoval v Praze se Štěpánkem a společně překládali divadelní hry pro Stavovské divadlo. Což znamenalo pro třebechovické ochotníky náskok, před ostatními. Mimo jiné byly sehraány další soudobé úspěšné divadelní inscenace jako *Divotvorný klobouk*, *Čech a Němec*, *Ponocný*, *Ďáblův mlýn*, *Rohovín Čtverrohý*, *Kloboučník a punčochář*, *Ženichové*, *Mečislav a Blanka*, *Frydolín*, *Dva přátelé a jeden kabát*, *Nalezenec* či *Lhář a jeho rod*. Vše bylo hráno v průběhu let 1833–1846. První zakoupené divadlo z Kostelce nad Orlicí bylo pokřtěno premiérou hry *Divotvorný klobouk* roku 1852. Bohužel roku 1855 vypukl požár a divadlo shořelo. Do osudného dne byly hrány jen 2 sezony. Město zasáhla ve stejném roce kromě požáru také cholera. Tudíž se nehrálo až do roku 1858, kdy bylo zakoupeno z finančních darů nové divadlo.⁹¹

Ochotnický spolek měl během působení pár paradoxních představení. Prvním bylo představení *Loupežníci na Chlumu*, kdy později proběhla bitva na Chlumu, která odstartovala roku 1866 válku a také vlnu cholery. Dalším byla v roce 1914 hra *Cesta do pekla*, kde nemusím zmiňovat jaké dlouholetého utrpení nastalo až do roku 1918.⁹²

---

⁹⁰ Důvody proč divadlo mělo dlouhodobou pauzu neznáme.

⁹¹ FALTEJSEK, R. *Okouzlení divadlem*. Třebechovice pod Orebem: Symposion, 2005. s.2–5.

⁹² Tamtéž, s.5–6.

Od roku 1848 byla tvorba a představení podřízena cenzuře, jako celá monarchie až do konce Bachova absolutismu. V druhé polovině 19. století od 70.let se musela začít řešit situace s místem, jelikož hostinec, kde se dosud hrálo byl prodán a přestaven na továrnu na obuv. V roce 1880 byl koupený nový hostinec, ale divadlo se muselo zmenšit. Roku 1887 proběhla letní divadelní scéna v Bědovicích, kam přijeli jiné ochotnické spolky. Stejného roku na podzim získalo divadlo nové místo u Černého koně. Další záznamy nás dovedli k obnovení ochotnického spolku roku 1909 až do začátku 1. světové války.⁹³

Ochotnické divadlo bylo představováno skrze dobrovolníky neznalé herecké profese. Většinou se jednalo o dědičnost či studenty, kteří nikdy divadlo nehráli, případně ani neviděli. Jak už bylo řečeno, knihy byly drahé a bylo jich málo. Nejvíce se hry získávaly skrze studenty, kteří přišli i do styku s V. K. Klicperou a nejspíše i se samotným J. K. Tylem. Lístky na představení byly nabízeny částečně vlivným představitelům ve městě, poté známým a příznivcům. Z dostupných záznamů z archivu se cena lístků pohybovala od 20 krejcarů do 60 krejcarů a kapacita divadelního sálu se pohybovala kolem 120 diváků. Takže pravidelná představení navštěvovala nejspíše polovina.⁹⁴

Vznikem Československé republiky se všechno dosud zakázané, stalo svobodné. Objevily se nové možnosti, šířil se patriotismus a vlastenectví, které se odrazilo nejen v umění. Během První republiky vzniklo mnoho spolků, které měly různě dlouhé trvání. V Třebechovicích pod Orebem byly registrované tyto spolky: *Spolek divadelních ochotníků* (Nejstarší spolek, který navázal na původní ochotnickou činnost. Pan Faltejsek měl snahu dohledat záznamy, ale bohužel během této doby nikdo nevedl pravidelné a pečlivé záznamy.), *Dělnický ochotnický spolek 1922–1931*, *Federace dělnických tělovýchovných jednot 1927*, *Divadelní odbor lidové strany 1927*, *Dramatický kroužek studujících 1923*, *Divadelní odbor hasičské jednoty 1927*, *Spolek divadelních ochotníků Tyl 1933*, *Divadelní soubor Sokol 1927–1941* (Měli k dispozici obrovský sál v nově vybudované sokolovně).⁹⁵

Svobodou projevu a myšlení vznikalo mnoho různorodých her. Momentálně se neřešila toliko společenská a politická situace, ale vysoká poptávka. Díky tomu jednotlivé spolky

---

⁹³ FALTEJSEK, R. *Okouzlení divadlem*. Třebechovice pod Orebem: Symposion, 2005. s.6.

⁹⁴ Tamtéž, s.7–10.

⁹⁵ Tamtéž, s.13.

v Třebechovicích a okolí nehrály stejné hry. Repertoár byl různorodý v doprovodu moderní hudby. Nově vzniká půjčování kostýmů, jehož nedostatkem bylo, že sice dorazily objednané kostýmy, ale již v nevhodné velikosti. Tudíž si je herci musili upravit.⁹⁶

Z dochovaných archivních záznamů pokladní knihy, lze zjistit frekvenci s jakou ochotnický spolek hrál. Podle nich od roku 1887 do roku 1898 ochotnický spolek vystupoval průměrně šestkrát ročně a součástí sezóny byl vždy věneček. Velký úspěch měla inscenace *Zvoník od Matky Boží*. V archiváliích je obsažen seznam všech hraných her, z nichž některé si spolek napsal, o některých se žádné další záznamy nedochovaly anebo se jedná o klasické dobové hry.⁹⁷

---

⁹⁶ FALTEJSEK, R. *Okouzlení divadlem*. Třebechovice po Orebem: Symposion, 2005. s.14–15.

⁹⁷ Tamtéž, s.43–45.

8 České drama v Království SHS

8.1 České drama na scéně Národního divadla v Bělehradě a Srbském Národním divadle v Novém Sadu mezi lety 1869–1914

První české drama, které bylo uvedeno v Srbském Národním divadle v Novém Sadu byla v listopadu 1869 *Magelona* od J. J. Kolára. O dva roky dříve byla premiéra hry v Národním divadle Zábřeh. Divadelní hra byla přeložena Augustem Šenoem, který přeložil i další české drama od V. K. Klicpery či Emanuela Bozděcha. Kolárova hra *Magelona* byla vydána v nakladatelství Braće Jovanoviće v roce 1870. *Magelona* měla v Praze premiéru roku 1852. Josef Jiří Kolár byl český dramatik, psal zejména historické drama, a režisér, který působil v Divadle J. K. Tyla, ve Stavovském divadle, Prozatímním divadle i národním divadle. Úspěšný byl i jako překladatel her od W. Shakespeara, W. Goetheho, F. Schillera. Další Kolárovou zinscenovanou hrou byla tragédie *Monika*, přeložena Savou Rajkovićem. V Srbském Národním divadle měla premiéru v lednu roku 1871 a v Národním divadle Bělehrad v březnu roku 1872. V Národním divadle Zábřeh měla premiéru již v roce 1870. Přeložil ji tehdy Josip Eugena Tomić. Také historické drama *Žižkova smrt* („*Žiška*“ po srbsky) přeložil Sava Rajković. Premiéru měla hra v Praze v roce 1850, ale ihned poté dostala zákaz a podlehla cenzuře. Rozhodnuto bylo z důvodu nevhodného obsahu, který nebyl v souladu s nastoleným Bachovým absolutismem. Divadelní hra představovala v dané době pohled na revoluci a její neúspěch. Není tedy překvapující, že se do jihoslovanského prostředí dostala až v roce 1872. V tomto roce byla totiž zkrácena verze uvedena v Národním divadle Bělehrad. V repertoáru se udržela až do roku 1898, celkem měla 11 repríz a 3 různé režiséři. Zajímavá je skutečnost, že v době zákazu se dostala hra do jihoslovanského prostředí, kde pro svůj obsah a poselství našla své místo.⁹⁸

Pro své české historické téma byla velice úspěšná i hra od J. K. Tyla *Jan Hus*. Premiéru měla v bělehradském Národním divadle roku 1871 a přeložil ji D. T. Tuminsk. Tento překlad nelze považovat za stoprocentní, jelikož Tuminski nebyl schopen přeložit zpívané repliky. Rozhodl se je tedy převyprávět a zachovat přitom melodičnost. Přesto v textu byly chybné překlepy, nedostatečný překlad, kdy se objevovaly jihoslovanské slovní výrazy. Což poukázalo na nedostačující znalost českého jazyka a prostředí. Tylovo drama bylo hráno až do roku 1903 a

---

⁹⁸ KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.9–17.

mělo celkem 10 repríz. Přesto, že překlad a inscenace byla vystavena velké kritice, měla hra dlouholetý úspěch. Tylova hra inspirovala pro vlastní srbskou hru „*Jovan Hus*“ od srbsko-chorvatského básníka Matiji Bani. Hra měla premiéru v bělehradském Národním divadle roku 1880, bohužel nebyla úspěšná, již neměla žádnou reprízu. Matija pocházel z Dubrovníku a ve své době patřil k uznávaným a talentovaným dramatikům, přezdívalo se mu srbský Shakespeare. Mezi jeho nejúspěšnější historické hry patří př.: *Král Vukašín*, *Král Dobroslav*, *Car Uroš*, *Car Lazar* a *Mojmíra* čili *Osvobození Bosňáků*. Všechny hry jsou zasazené do historického prostředí, přírody, hlavní myšlenkou byl národní vývoj a svoboda srbského národa.⁹⁹

Není tedy překvapující, že obě hry byly podrobeny kritice. Ostrou kritiku získal zejména Banův Hus. Divadelní kritik Jovan Skerlić zhodnotil *Jovana Husa*. Pochválil hru za její patriotismus, ale již vytýkal nedostatek umění a poezie, málo inspirace, nedostatek pocitů a jednoduchá psychologie postav, „... *akce pomalá, expozice suchá, sloky slabé, celé kusy extrémně nudné.*“¹⁰⁰ (překlad srbské citace).

Od roku 1869 do roku 1919 bylo v divadelním srbském repertoáru osm českých komedií. To poukazuje na podobnost mezi našimi národy a také inspirace pro srbského národního ducha. Jihoslovanské prostředí si velice oblíbilo český humor, poněvadž jim přišel podobný tomu jejich. Česká divadelní tvorba zase čerpala inspiraci z francouzské komedie 19. století, zejména od Moliéra. Další česká veselohra *Telegram*, tentokrát od Gustava Pfliegera Moravského měla premiéru v Národním divadle v Novém Sadu roku 1869. Jedná se o veselohru o 1 jednání, napsanou v roce 1866. Překlad hry měla na starosti Sava Rajković. V bělehradském Národním divadle měla veselohra v lednu roku 1872. Úspěšnost veselohry dokládá skutečnost, že hra byla znovu uvedena po 10 letech. Od té doby se na režii podíleli dva režiséři a v obou divadlech byla hrána až do roku 1894.¹⁰¹

Divadelní repertoár obou národních divadel v 2. polovině 19. století vytvářeli přímí účastníci hry, tedy herci, kteří byli často také režiséry a překladateli. Velkou zásluhu na popularizaci

---

⁹⁹ KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.17–21.

¹⁰⁰ Tamtéž, s.21–22.

¹⁰¹ Tamtéž, s.23–24.

české dramatické tvorby měl herec a překladatel Sava Rajković. Přeložil hry od Kolára (*Žižkova smrt* a *Monika*), Moravského *Telegram* a také *Z doby Kotillonů* od Emanuela Bozděcha.¹⁰²

Emanuel Bozděch byl divadelní kritik, překladatel a také dramatik. Ve své době působení byl velice oblíbený. Svým debutem *Z doby Kotillonů* (napsáno v roce 1872) ukázal svůj umělecký talent pro psaní komediální tvorby, využitím zábavných dramatických zápletek. Proto měla v Národním divadle v Novém Sadu premiéru jeho další hra *Zkouška státníková* (srbsky *Diplomaté*). Bylo to roku 1900 v překladu Darinke Kalićeva, který byl velice kritizován pro svůj archaický slovník.¹⁰³

Další zvolenou situační komedií byla *Tak je to na tom světě* od Josefa Štolby. Premiéru měla v bělehradském Národním divadle v prosinci roku 1878, přeložil ji Manojlo Djodrdjević-Prizrenac. V tento okamžik se setkáváme s novou formou překladu, tzv. posrba. Významově by to mělo znamenat přetváření zahraniční hry pro jihoslovanské prostředí. V praxi to tedy znamená, že lokalita a postavy se přetvoří do potřebného prostředí. Obsahově zůstane hra stejná jen se přiblíží srbskému národu. Důvodem pro tento specifický překlad byl cílený odpor proti kulturní asimilaci a boj za národní tvorbu. V dané době nebyl velký zástup národní tvorby, poněvadž byly hrány evropské hry, zejména francouzské, německé a české.¹⁰⁴

Mimo jiné tímto způsobem překladu a následného přepracování Prizrenacem byla hra J. Staňkovského *Příprava na ples*, která měla premiéru roku 1879 v bělehradském Národním divadle. První a zároveň poslední představení měla hra v Novém Sadu roku 1886. Podle archivních záznamů neměla hra velký úspěch, lze přepokládat, že na vině bude překlad s následnou úpravou. Ve stejném roce byla uvedena premiéra dalšího českého umělce Ladislava Stroupežnického a jeho *Naši Furianti*. Tato hra odstartovala venkovskou realistickou divadelní tvorbu, kterou dovršili bratři Mrštíkové svojí hrou *Maryša*.¹⁰⁵

Bělehradské prostředí se seznámilo se Stroupežnickým roku 1879, kdy měla premiéru v Národním divadle hra *Černá duše* (Crne duše). Hra byla napsána mezi lety 1875–77 a

---

¹⁰² KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.24.

¹⁰³ Tamtéž, s.25–27.

¹⁰⁴ Tamtéž, s.28.

¹⁰⁵ Tamtéž, s.29–31.

přeložena Kostou Ivkovićem. Stroupežnického hry byly hrány také v Národním divadle Záhřeb. V této době všechny tři národní instituce (Srbské Národní divadlo v Novém Sadu, Národní divadlo v Bělehradě a Národní divadlo Záhřebu) mají podobný, ne-li stejný repertoár. Nejspíše bylo příčinou hostování herců v jednotlivých divadlech. Příkladem může být české sociální drama *Služebník svého pána* od Františka Věnceslava Jeřábka, které mělo premiéru v Praze roku 1870. V Záhřebu byla premiéra roku 1888 a v Bělehradě o čtyři roky později. Kromě premiéry v roce 1892 se na scéně Národního divadla hra udržela až do roku 1895, kdy vyplňovala pravidelně v sezóně repertoár.¹⁰⁶

České drama ve dvacátém století v bělehradském prostředí začalo hrou *Zkouška státníkova* a pokračovalo *Jedenáctým příkázáním* roku 1901 od Františka Ferdinanda Šamberka. V srbském Národním divadle v Novém Sadu měla hra premiéru později. Text byl přeložen Žarkem M. Ružičou, ale nedochoval se, protože inscenace se hrála pouze dvakrát. V říjnu roku 1903 měla premiéru česká komedie *Na letním bytě* (Letovanje) od Josefa Štolby, přeloženou Darinkou Kaličevou. Nejznámější komedie *Vodní družstvo*, které mělo v Praze premiéru roku 1886, byla uvedena v záhřebském Národním divadle roku 1897. Opět byla hra upravena pro srbské prostředí, tentokrát V. K. Petrovičem a od roku 1899 byla hrána v Bělehradě. Štolbova hra *Na letním bytě* byla zařazena do repertoáru Srbského Národního divadla společně s dalšími velkými evropskými díly.¹⁰⁷

Začátkem nového století již srbské publikum bylo seznámeno s českou divadelní scénou i mimo jeviště. Roku 1903 vyšel článek neznámého autora, který doručil do redakce, pojednával o české divadelní scéně a vyzdvihoval Jaroslav Vrchlický. Autor článku byl velice sečtělý a orientoval se v českém divadelním prostředí. Bylo to znatelné, poněvadž zmiňoval důležité české umělce, kteří se na zahraniční scéně neobjevili, př.: G. Preiss, J. Hilbert, J. Zeyer, aj. Zbytek článku se zaměřil na Vrchlického tvorbu. Mimo jeho překlady a básnické sbírky vyzdvihnul historické drama *Noc na Karlštejně*, vysvětluje motivy a obsah jeho her. Nebyla sice vyjmenována celá Vrchlického tvorba, ale čtenář si mohl utvořit úsudek a představu o dobové české tvorbě. Přesto, že bělehradské prostředí nebylo dopřáno zhlédnout žádnou hru o

---

¹⁰⁶ KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.32.

¹⁰⁷ Tamtéž, s.33.

J. Vrchlického. Přitom v Záhřebu byly jeho hry hrány. A. Kodra-Petrović hodnotí toto období jako nový dramatický výraz, nová tendence českého drama.¹⁰⁸

Psychologická divadelní hra *Hřích* od Jaroslava Hilberta z roku 1896 byla Hilbertovým debutem, po kterém byl nazýván „českým Ibsenistou“. Po vzoru Henrika Ibsena, který se zaměřoval na psychologické vykreslení postav a morálních dilemat. Hilbertovy hry rozvířily společenské vody a byly pod společenskou kritikou. Kontroverze jeho her v českém prostředí se dostala i do bělehradských novin. Zejména po Hilbertově tvrzení, že Jugoslávci neznají cit pro drama, jsou moc sentimentální a patetičtí. *Hřích* byl uveden 3. září 1902 v Národním divadle Bělehrad, ale od té doby nebyla žádná další Hilbertova hra uvedena. I přesto, že byl ještě dlouho Hilbert středem pozornosti literárních kritiků v českém prostředí.¹⁰⁹

Přesně rok před vypuknutím 1. světové války v květnu 1913 měla premiéru v Národním divadle Bělehrad hra *Maryša*, kterou napsali Alois a Vilém Mrštíkovi. Text překladu hry se nedochoval, ani není znám překladatel. Nelze tedy zhodnotit, na kolik přeložená hra odpovídala originální verzi. *Maryša* byla posledním českým dramatem před vypuknutím války. Byla uvedena a sehrána pouze dvakrát. V Srbské Národní divadlo v Novém Sadu zařadilo do svého repertoáru českou komedii *Cop (Kurjuk)* od Boženy Vikové-Kunětické¹¹⁰. Již dříve byla uvedena její činohra *Holčička* v září 1908 v překladu Pery Matkoviće v záhřebském Národním divadle. O dva měsíce později byla hra uvedena v Národním divadle Bělehrad. *Cop* přeložila roku 1913 Darinka Subotić. Po válce byla hra znovu uvedena, tentokrát ale s novým překladem od Nikole S. Polovine s novým názvem *Perčin*.¹¹¹

Mrštíkových činohrou a komedií *Cop* končí výčet chronologického přehledu představení českých dramát na jevištích Národního divadla v Bělehradě a v Novém Sadu. Když si to shrneme, v období 1869 do roku 1914 bylo sehráno celkem sedmnáct divadelních her od českých autorů a dvě díla inspirovaná českou historií a tvorbou. Podle studie *Divadlo se Srby*

---

¹⁰⁸ KORDA-PETROVIĆ, A. *Česka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.33–35.

¹⁰⁹ Tamtéž, s.36–38.

¹¹⁰ Božena Vikové-Kunětické byla první žena zvolená do Českého zemského sněmu, politička, která bojovala za ženská práva. Mimo to byla dramatičkou a spisovatelkou. Patří taky mezi první ženy jmenované do Akademie věd.

¹¹¹ KORDA-PETROVIĆ, A. *Česka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.39–40.

(Pozorište kod Srba) od Svestislava Šumareviće bylo v daném období sehráno celkem 91 domácí tvorby. Nejvíce byly překládány hry od francouzských dramatiků, německých, v menším počtu z maďarštiny, angličtiny, ruštiny, češtiny, španělštiny a polštiny. Na počátku 20. století byla hrána převážně francouzská a německá tvorba. Oproti tomu v *Dějínách srbského divadla* od Borivoje S. Stojkoviće zhodnocuje autor, že výběr repertoáru Národního divadla a Srbského Národního divadla pečlivě vybírali představení podle diváckého vkusu, který závisel na kulturním a vzdělanostním vývoji společnosti, na lidové psychologii a na celkovém duchovním klimatu doby. Výběrové kritérium hraných českých dramát v tomto prvním období ukazuje na zapadnutí do obecného konceptu dvou repertoárů, zaměřených především na uvádění historických tragédií, které svou vlasteneckou idealizací historické minulosti uspokojovaly, mimo jiné i výchovnou funkci divadla. Představení lehkých a zábavných komedií byly přizpůsobeny vkusu publika, které hledalo v divadle především zábavu a únik od reality. Období divadelních inscenací je rozděleno na romantické (1868–1880) a realistické (1880–1903). V tomto prvním období 45 let českého drama se hrálo nepřetržitě po celou dobu na obou scénách, v Bělehradě i Novém Sadu. V pozdějším období tomu však nebylo.¹¹²

8.2 České drama na scéně Národního divadla v Bělehradě a Srbském Národním divadle v Novém Sadu mezi lety 1869–1914

Po vypuknutí první světové války v roce 1914 vláda Srbského království vydala dekret o evakuaci Národního divadla v Bělehradě do Niše a Skopje. Srbské Národní divadlo v Novém Sadu přerušilo svoji činnost po celou dobu války a veškeré kostýmy a rekvizity přesunuly do Oseku. Po osvobození obě divadla opět navázala na svoji činnost. Národní divadlo v Bělehradě pokračovalo představením na podzim 1918. Srbské Národní divadlo mělo svou oficiální premiéru v lednu 1919. V prvních poválečných letech se hrály staré hry z předválečné doby. V dubnu 1919 v Srbském Národním divadle v Novém Sadu byla hrána česká hra *Cop*, již zmíněná v předchozí podkapitole. Ve srovnání s předchozím obdobím se na srbskou divadelní scénu kromě *Prodané nevěsty* roku 1921, nedostalo dlouho dobu žádné české drama. Jediná česká drama jsou z doby předválečné a ty neúspěšnější. Během 20. a 30. let se jeviště národních

---

¹¹² KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.40–42.

divadel otevřelo i jiným formám divadelního vyjádření od klasického, historických her po nové experimentální formy. V tomto nově otevřeném repertoáru se objevily hry významných dramatiků – Tolstoj, Dostojevský, Čechova, Ibsena, Gorkého aj., z českých dramatiků se dostaly hry od A. Jiráska, K. Čapka, F. Langera, V. Vernerova či O. Scheinpflugové.¹¹³

Roku 1922 Národní divadlo v Bělehradě pod vedením Milana Grola a Milana Prediće byl představen velký český prozaik Alois Jirásek a jeho drama *Voják* z roku 1890. Jeho historická husitská trilogie *Jan Žižka*, *Jan Hus*, *Jan Roháč* byla v našem prostředí úspěšnější a oblíbenější, ale v srbském prostředí získal své místo *Voják*. Reakce na divadelní představení bylo možné dohledat v novinách „Vreme“:

*„Tato poněkud naivní románová historie ukazuje, že Jirásek je převážně vypravěč. Přesto mají scény velkou dramatickou sílu. Motivy a zpracování jsou samozřejmě zastaralé pro dnešní divadlo, ale průběh zápletky stále má. Typy z českého venkova jsou zajímavě vyzoborovány a nastíněny.“*¹¹⁴

Jiráskova tvorba je řazena jako předválečná. Následující čeští dramatici už patří do meziválečného období.

Na jeviště Národního divadla v Bělehradě roku 1922 byla představena první Čapkova hra, *R.U.R.* Během překladu od Bogoljuba Krejčika a Velimira Živkoviće došlo k chybnému překladu samotného názvu hry. Slovo „roboti“ přeložili jako „dělníci“, aniž by mohli předpokládat, jaký bude mít hra úspěch a že se Čapek stane otcem tohoto slova. Po premiéře byly v srbském prostředí různé reakce. Nejprve je kritika pozitivní, kdy se až rozplývají nad Čapkovou genialitou. Po další premiéře vyvolala vlnu hněvu, hořkost a protichůdné myšlenky. Jeden kritik Čapkovo dílo přirovnával ke scénáři pro romantický film. V novinách kritici rozebírali ze všech stran dílo, ale žádný se v názorech neshodnul. Nejvíce se zaměřovali na prostředí, ve kterém se hra odehrává. Poté rozebírali charakteristiku postav a tematický obsah. Málo, který kritik se zaměřil na skutečnou podstatu Čapkovy myšlenky. Kritika ho přirovnávala k Wellsovi. Jisté je jen to, že bylo publikum zmatené.¹¹⁵

---

¹¹³ KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.43–44.

¹¹⁴ Pozorište – VREME, Beograd, 1922, 2, číslo 103, s.3. (původní text byl v srbském jazyce).

¹¹⁵ KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996.s.48–50.

Ještě další dvě Čapkovy hry byly uvedeny v Národním divadle. Roku 1938 to byla *Bílá Nemoc* a v roce 1945 *Matka*. Během deseti let byly na jevišti uvedeny české hry od Františka Langer. První hra, která byla uvedena v Národním divadle v Bělehradě v září roku 1926 byla komedie *Velbloud uchem jehly*. Kritika sice Langerovu hru negativně nehodnotila, ale zaměřila se na domácí tvorbu. Ž. Miliévić, literární kritik, poukázal na nevelkou úspěšnost české dramatické tvorby. Že by se měla divadelní scéna zaměřovat na domácí umělce, kteří jsou schopni se vyrovnat těm českým. *Velbloud uchem jehly* měl premiéru v záhřebském Národním divadle roku 1924 a přeložil ji Stevan Musulin. Bohužel nebyl dostatečně znalý českého jazyka, a tak tedy název hry, i dalších Langerových, byly přeloženy s chybami. Langerovy hry měly nejdříve premiéru v Záhřebu, až poté se za dva až tři roky dostaly do Bělehradu či Nového Sadu. Langerova hra *Periférie* napsanou roku 1925, byla představena v Národním divadle v 28. září 1928, přeložená Milutinem Ignjačevićem. O rok dříve byla sehrána v Záhřebu, v překladu od Nine Vavre.¹¹⁶

Opět se ukázala srbská tvorba, jako v dřívějších představeních. Langerova *Periférie* byla sice přeložena adekvátně, ale režisér si upravil konec, který mu lépe vyhovoval, než byl ten původní. Jednalo se o vyslovení verdiktu hlavní postavy proti Francii. Ke vši smůle režiséra, kritika a publikum změny vytvořené nepřijali pozitivně. Ostré recenze kritizovaly změny a vyzývaly originální texte, který zajisté splňoval literární a psychologické hledisko. Někteří Langeru přirovnávali k Dostojevskému *Zločin a trest*. Ani o dvanáct let později 26. listopadu 1940, neměla hra v Národním divadle ve Staré Bečeji úspěch. Oba novinové články chválily obsah hry, ale nebyly spokojeni s koncem. Langer jim ke konci přišel zmatený, jako by nevěděl, jakým způsobem má svého France vytvořit vrahem. Jen kvůli napjatému a nepřesvědčivému konci, nezanechala jasný dojem.¹¹⁷

Další Langerovou hrou, která měla premiéru 27. října 1931, bylo komedie *Obrácení Ferdyše Pištory*, přeloženou Josipem Kulundžićem. Hra byla napsána roku 1929. Drama *Dvaasedmdesátka* Langer věnoval tématu věčné spravedlnosti, která napravuje nespravedlnosti lidských nařízení a zákonů. V Národním divadle Záhřeb byla hra představena 7. prosince 1938, přeložena Chorvatem Ninou Vivem. Tato hra je jediná z Langerových, která měla premiéru

---

¹¹⁶ KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.50–52.

¹¹⁷ Tamtéž, s.53–54.

v Srbském Národním divadle, a to až po druhé světové válce 8. listopadu roku 1951 překladem Milanem Stojanovićem. Je překvapující, jak se rychle drama dostalo na chorvatské jeviště. Kritik Dušan Krunić napsal recenzi na Langerovu hru *Dvaasedmdesátku*:

„*Taková je osobnost Langerovy Marty. Je to fikce dramatika, ale je to realita živá, krvavá, bolestnější, ale možná pravdivá. Umění nás má přesvědčit o svém směru. Dramatik dokáže vytvořit postavu imaginárního muže, který je mnohem realističtější než ten skutečný.*“¹¹⁸

V bělehradském Národním divadle byla uvedena 15. února 1934 premiéra veselohry Olgy Scheinpflugové *Okénko*, pod názvem *Između ponoći i zore* (v překladu *Mezi půlnocí a úsvitem*). Herečka Olga, která dokázala, že má talent na psaní a dar nevšedních dramatických zápletek. Veselohra se na bělehradské jeviště dostala zásluhou Josipa Kulundžiće, který přeložil nejen její hru, ale i tvorbu Langerovu či Viléma Wernera. Rodinné drama *Lidé na kře* (Ljudi na santi) mělo premiéru v bělehradské divadle 23. září 1937. V listopadu se hra dostala na scénu Srbského Národního divadla v Novém Sadu, ale v překladu Branka Gavely. Pouze o dva dny dříve, 7. listopadu 1937, byla premiéra hry zinscenována v záhřebském Národním divadle. Hra měla u obecnstva úspěch podle kritika Dušana Kruniće.¹¹⁹

Opravdový úspěch ovšem mělo divadelní zpracování literárního díla *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* od Jaroslava Haška. Kniha se stala jednou z nejpřekládanějších a nejúspěšnějších děl české literatury po celém světě. Román byl přeložen Boškou Vračarevićem v roce 1929, Mihailou Stankovićem 1947–1949, Stanislavem Vinaverem 1959 a Petrem Andrićem 1965. Na srbskou divadelní scénu se dostala dramatisace textu od Maxe Broda a Hanse Reimanna *Dobrý voják Švejk*. Německý text přeložil Branko Gavela. V Srbském Národním divadle měl inscenace premiéru 4. listopadu 1928, o rok později měla premiéru v Bělehradě 21. září 1929.¹²⁰

Konečně se dostávám k dlouho očekávanému českému umělci Karlu Čapkovi. Již bylo něco řečeno o pár stránek výše, teď se však zaměřím na 30. léta 20. století s ohledem na zhoršující se diplomatické vztahy s Německem. Náznaky nadcházejícího konfliktu byly znatelné po premiéře hry *Bílá nemoc* (Bela bolest). Drama mělo premiéru v Srbském Národním divadle

---

¹¹⁸ KRUNIĆ, D. *Drama o uzvišenim siromasima*. PRAVDA, 1938. č.12240.

¹¹⁹ KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.58–61.

¹²⁰ Tamtéž, s.62–64.

11.ledna 1938, překladu Radovana Lalića, a v Národním divadle Bělehrad 12. března 1938 překladem Radoslava M. Vesnića. Okolnosti vzniku hry a obsahového poselství nám je samozřejmostí. Divadelní inscenace v režii Ferda Delaka byla po premiéře v Novém Sadu vyhodnocena jako příliš alarmující a provokativní. Byla proto ihned zakázána a Ferda musel opustit Nový Sad. Jen pár měsíců po zákazu byla hra přeložena Radoslavem M. Vesnićem a uvedena na scéně bělehradského Národního divadla 12. března 1938. Přeložený text se bohužel nedochoval. Dle literární kritiky v novinách, lze s velkou pravděpodobností tvrdit, že překlad hry byl cenzurován. Předpokládaný důvod, proč byl text cenzurován, byl vpád německého vojska do Vídně. Po premiéře *Bílá nemoc* byla uvedena Langerova hra *Dvaasedmdesátka*, což jsme zmínili více. Poté nastala sedmiletá odmlka, kdy se ani v jednom divadle nehrálo žádné české dramatické dílo. Opětovné symbolické obnovení divadelní kultury po osvobození Bělehradu byla zvolena Čapkova hra *Matka*.¹²¹

Symbolicky by se dalo poukázat na skutečnost, že meziválečné období bylo uzavřeno Čapkem a Langerem. Časový úsek meziválečného období je kratší než ten předchozí, přineslo menší počet premiér českých dramatiků, než tomu bylo v předchozím. Dramata českých autorů, která byla uvedena v Národním divadle Bělehrad, měla již předtím premiéru v Záhřebu. Můžeme se domnívat, že spolupráce všech tří institucí napomohlo k jistému programu, který vytvořil pravidelný repertoár. Lze také usuzovat, že některé inscenace mohly být hrány hostujícími herci či konkrétní hostující hrou s protagonisty. Dramata v podání českých dramatiků přinesla bělehradskému a novosadskému publiku dech původního českého, meziválečného dramatického projevu, pro který režisérův přístup a divadelní kritika často neměla dostatečné pochopení.

---

¹²¹ KORDA-PETROVIĆ, A. *Češka drama na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu i Srpskog Narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Beograd, 1996. s.66–71.

9 České ochotnické divadlo v Bělehradě

Když přicházeli migrační vlny do oblasti Banátu, nebyla pro ně situace jednoduchá. Což jsme se dočetli výše. My se teď zaměříme na pozdější vytvoření českých spolků na tomto území. Přesto, že se lidé rozhodli opustit českou zemi pro vidinu lepší budoucnosti v cizině, nechtěli zapomenout na své kořeny. Tito krajané pravidelně chodili na společná setkání, aby udržovali pevné vztahy mezi sebou a vzájemnou kooperaci. Kromě kolonizačních vln na hraničním území, tedy Banátu, přicházeli Čeští příslušníci do velkých měst. Bylo zapotřebí vést záznamy o českých krajanech. Zrodila se i myšlenka vzájemné sounáležitosti a udržitelnosti české kultury a jazyka. Začali se tvořit menší společenství, která probírala nejen situaci v srbské říši a strasti krajanů v nové zemi, ale i domácí situace v Čechách. Zatím se jednalo jen o neoficiální setkávání. Ale s přibývajícimi českými emigranty, se myšlenka stala skutečností.

Roku 1885 byl založený první **Český spolek Lumír** v Bělehradě. Jednalo se o zábavný spolek, který měl v začátku jen pár desítek členů. Postupem času na sebe spolek vzal výchovnou a vzdělávací funkci.¹²² Spolek vznikl za účelem podpory národní kultury, jazyku a vzájemného spojení a kooperace krajanů na území Banátu a Svobodného srbského království. Odrazem vzdělávací funkce spolku byla jeho knihovna, v jejímž itineráři nechyběli významní čeští i světoví spisovatelé. A dále pak pořádání pravidelných přednášek, tematicky zaměřené na historii českého národa, současný vývoj české země i historie jihoslovanského prostředí. Osvětový ráz se projevil pořádáním divadelních představeních českých dramát. Když se spolek Lumír rozrostl, svým vlivem a působností pomáhal dalším českým spolkům. Pořádány byly společenské akce a plesy, kde se mohli krajané z celé setkávat a diskutovat. Nedílnou součástí byla i podpora Lumíru, ať už finanční či materiální, menším a odlehlejšími spolkům. Byly pořádány turistické výlety a programy pro rodiny s dětmi. Spolek Lumír se stal důležitým článkem v komunikaci mezi jednotlivými spolky a spojovatelem česko-srbských vztahů.¹²³ V začátcích Lumíru se scházelo málo členů. Přesto nechyběl divadelní duch a zkoušely se různé divadelní inscenace, podle počtu účinkujících, nebyly tu například žádné ženy. Problém byl i

---

¹²² Název „zábavní“ spolek, byl zrušen. *9.výroční zpráva 1927-28*. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.25.

¹²³ *9.výroční zpráva 1927-28*. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.24–25.

z hlediska kostýmů. Zde však napomohly vztahy se srbským divadelním zázemím a kostýmy byly zapůjčovány z Národního divadla srbského.¹²⁴

Roku 1886 vstoupil do Lumíru Josef Zdeněk Raušar, který se podílel na spolkové činnosti a překladech srbských národních spisovatelů.¹²⁵ Stal se hlavním jednatelem za spolek Lumír. V této době měl spolek Lumír své útočiště v „Kod hajduk Veljka“¹²⁶. Po vybudování hotelu Slavia, se Lumír přesunul tam¹²⁷. Často byl součástí vzpomínkových národně srbských sešlostí. Na jedné z nich navázal blízký vztah s již výše zmiňovaným dramatikem B. Nušičem.¹²⁸ 7. 2. 1891 byl spolkem Lumír pořádán velký slovanský ples, kam J. Z. Raušar přišel v převleku srbského sedláka. Ples měl veliký úspěch a návštěvnost (vybralo se 400 dinárů do spolkové pokladny).¹²⁹ V zápiscích Raušara nalezneme přesný popis bouřlivých událostí návratu královny matky Natálie roku 1891.¹³⁰ Ještě téhož roku si 12. října Raušar zahrál za spolek Lumír ve hře Brouček.¹³¹ O dva roky později si zahrál ve hře Uhlíři.¹³² Během celé doby Raušarova působení v Lumíru, zavítalo na návštěvu mnoho českých krajanů – J. Karásek, J. Vrchlický, hrabě i hraběnka z Valdštejna.¹³³

Druhým nejvýznamnějším českým spolkem v Bělehradě byl **Havlíček**.¹³⁴ Spolky si sice vzájemně nekonkurovali, ale Havlíček byl levicově zaměřený a získával více krajanů s dělnickým zaměřením. Poté začal opět větší příliv inteligence a tím se zvýšil počet členů

---

¹²⁴ Raušar, J. Z. *Vzpomínky na Srbsko z let 1884 - 1897*. Praha: J. Z. Raušar, 1932. s.60–62.

¹²⁵ Raušar, J. Z. *Z mého deníku. Důležitější záznamy z mého pobytu v Srbku (1884-1897)*. Pardubice: B. Brixl ml., 1937. s.8.

¹²⁶ Raušar, J. Z. *Vzpomínky na Srbsko z let 1884 - 1897*. Praha: J. Z. Raušar, 1932. s.55.

¹²⁷ Tamtéž, s.78.

¹²⁸ Raušar, J. Z. *Z mého deníku. Důležitější záznamy z mého pobytu v Srbku (1884-1897)*. Pardubice: B. Brixl ml., 1937. s.11.

¹²⁹ Tamtéž, s.20.

¹³⁰ Tamtéž, s.21–24.

¹³¹ Tamtéž, s.28.

¹³² Tamtéž, s.31.

¹³³ Tamtéž, s.31.

¹³⁴ Nelze opomenout symbolistický význam, pojmenování českých spolků. Viditelný důraz nacionalistického cítění. Oba tyto spolky později vydávaly stejnojmenný časopis pro krajanů.

v Lumíru. Jelikož krajanů začalo na začátku 20. století přibývat, začaly být místnosti, které dostali od srbské správy k dispozici, nedostačující. A zde je ten moment, kdy se poprvé objeví myšlenka vybudování vlastního národního domu. Avšak roku 1912 nastává Balkánská válka a veškerá spolková činnost je upozaděna.

Od roku 1908¹³⁵ měl spolek Lumír své útočiště v hotelu Bajloni, avšak po válce jsou spolku nabídnuty nové prostory v hotelu Kasino. U příležitosti nového prostoru a jeviště, sehrál dramatický soubor divadelní inscenaci *Babička*. V prostorách hotelu Kasino spolek Lumír zůstává až do vypuknutí Velké války, tedy do roku 1914, kdy je spáchán atentát na Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu a začne dosud nejdelší konflikt celé Evropy a zbytku světa. Svoji činnost spolky opět přerušují a hlavní činností se stává pomoc krajanům během války, podle vlastních možností, většinou se jedná o materiální pomoc. Z řad obou spolků byla zvolena Československá národní rada, která vše koordinovala a svoji funkci plnila až do vzniku Československé republiky a zvoleného zástupce za ČSR pro Bělehrad, tedy Království SHS¹³⁶. Poválečná situace byla nepříznivá pro všechny zúčastněné strany. Následky 1.světové války byly ohromujících rozměrů, jak materiálně, tak zejména životně.

Roku 1918 vzniklo mnoho samostatných států, kromě Království SHS, také naše Československá republika. Do Bělehradu začala proudit další vlna českých krajanů a mezinárodní vztahy mezi Královstvím SHS a Československou republikou se začaly upevňovat. Spolky se začaly vracet ke své původní činnosti. Velkou změnou se stala organizační struktura, kdy se spolek Lumír a spolek Havlíček spojili a daly vzniku *Československé obci v Bělehradě*¹³⁷. Spolky nadále existovaly, ale již sloučeně a pozůstatkem zůstávají jmenovité dramatické soubory. Ženy byly součástí komunity a přesto, že míra emancipace nebyla v daném prostředí tolik rozvinutá, jejich činností nebyly jen ženské práce. Měly svůj vlastní ženský spolek *Dámské komité*, později přejmenovaný na *Sdružení*

---

¹³⁵ V této době se jedná o Svobodné království Srbské. In: *9. výroční zpráva 1927-28*. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.24.

¹³⁶ Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Dále jen Království SHS.

¹³⁷ *9.výroční zpráva 1927-28*. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.23.

československých žen. Jejich náplní byla starost o československou mládež, dohled a organizace spolkových akcí pro mládež (př.: vánoční nadílka).¹³⁸

Opětovným problémem bylo stále místo pro spolek. Z důvodů poválečné situace se musel spolek stěhovat z místa na místo, podle nabídnutého přístřeší. Za této situace nebylo zcela možné navázat a pokračovat v činnosti plynule, avšak kvůli přílivu nových krajanů bylo zapotřebí alespoň nějaké činnosti, aby nedošlo ke spolkovému úpadku. Divadelní činnost měla v Bělehradě značný úspěch a spolkový divadelní soubor mohl vystupovat v Bělehradském divadle Mánež či v hotelích Slavia, Bajloni, Imperial a Petrograd. Jednalo se o představení *Maryša, Naši furianti, Paní mincmistrová, Zvíkovský rarášek, Oblaka, Poslední muž*.¹³⁹

Výroční spolkové zprávy jsou základním materiálem pro náš výzkum. Tyto zprávy byly vydávány ve stejném nakladatelství Nákladem Československé Obce¹⁴⁰ v Bělehradě. Jejich obsahem je shrnutí celého roku, funkcionářská struktura, pod níž spadá školní rada, dramatický odbor a pěvecký odbor. Počáteční stránky se věnují základnímu shrnutí minulého roku z poslední konané valné hromady. Poté ve výroční zprávě nalezneme organizační činnost, jednotlivých částí spadající pod základní strukturu Obce. První organizační činností schůze je tzv. denní pořádek:

Volba a ověřování protokolu

Čtení a schválení protokolu minulého roku

Zprávy funkcionářů

Návrhy výboru

Volby funkcionářů

Volné návrhy a dotazy¹⁴¹

---

¹³⁸ KOKAISL, Petr a kol. *Krajané po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, 2009. s.236.

¹³⁹ 9. výroční zpráva 1927/28. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.29.

¹⁴⁰ Dále jen Obec.

¹⁴¹ 7.výroční zpráva 1925/26. Bělehrad: Československá Obec, 1926. s.5.

Nedílnou součástí výročních zpráv je pokladní zpráva, zprávy jednotlivých samospráv, jako např.: knihovna, dramatický sbor, pěvecký sbor. V závěru výročních zpráv je jmenný seznam členů Obce a na posledních stránkách jsou inzerovány nabídky československých podnikatelů v Bělehradě, kde nabízejí své služby, např.: bankovních služeb, ručních prací, lékařských a advokátních, nabídka zubařů, architektů či průmyslových továren (foto č.1). Povinností členů obce bylo: placení spolkových příspěvků, peněžní podpora ze strany podniků Obce, podílení se na spolkových činnostech.

K dispozici máme celkem 6 dochovaných výročních zpráv z let: 1925/25, 1927/28, 1932/33, 1934/35, 1936, 1937/38. Co se stalo se zbylými výročními zprávami, k tomu nemám dostupné informace. Jak již vypovídá sám název, jedná se o písemné zhodnocení práce Obce během celého roku. V textech je patrný silný vztah k ČSR a prezidentu Masarykovi, národní kultuře a jazyku. Vyjádření předsedů v závěru zprávy obsahují buditelské snahy a agitační výzvy ke spolupráci a většímu zapojení všech krajanů.

36

ZUBNÍ LÉKAŘ
MUDr. EMANUEL STIKSA
Palác Jugoslávské banky,
BĚLEHRAD, POENKAREOVA 2.
Ordinuje denně od 8 do 19 hodin.
TELEFON 22-74. TELEFON 22-74.

ČESKÁ LÉKAŘKA
Dr. VILMA RAŠKOVIČ,
býl. lékařka ženské kliniky a porodnice prof. JERIE, chirurgického
oddělení prof. KURČILY, ušního oddělení prof. MAIXNEŘKA, kli-
niky pro nemoci kojenců, kojících a malých dětí v Praze, nyní
lékařka oddělení pro ženské nemoci a porodnictví všeobecné státní
nemocnice v Bělehradě.
ORDINUJE od 2-4.
Sarajevska 58/1. Stanice elektrické dráhy: Miloša Velikog ulica —
Višegradska.

JUDr. JOSEF RAVNIK
ADVOKÁT
BĚLEHRAD, KOŠOVSKA 22.
TELEFON 39-72.
Doporučuje se českému P. T. obecnostu pro veškeré soudní věci
i záležitosti u všech administrativních úřadů. Jako absolvent Kar-
lovy české university v Praze mluví česky. Obsluha solidní rychlá
a přesná.

Inženýr-architekt
DUBOVÝ JAN,
technická kancelář pro projektování a stavbu malých
rodinných domů a zemědělských staveb.
BĚLEHRAD, KNEZ MILETINA 24.

37

TESAŘSKÁ DÍLNA
JOSEFA KOŠNÁRA
BĚLEHRAD, NOVOPAZAŘSKÁ 42.
PROVÁDÍ VEŠKERÉ TESAŘSKÉ PRÁCE
CO NEJSOLIDNĚJI.

Řeznicko-uzenářský obchod
F. M. TOMÁŠKA
doporučuje
ct. zákazníkům dobrou šunku a všeho druhu uzenář-
ské zboží. Každou středu a pátek čerstvé ja-
terničky a jelítka a každý den čerstvé
klobásy (bratvurst).
Denně všeho druhu maso (vepřové, hovězí, telecí) roz-
chlazené v našich vlastních moderních
chladiárnách.
Obsluha vzorná a rychlá. Telefon 35-33.
F. M. TOMÁŠEK,
Dušanova ul. 24.

Obrázek 1 Inzerce

Roku 1925 nastaly těžké časy pro dramatický soubor. Vyplývá to ze 7.výroční zprávy. Poněvadž z Království SHS odešlo několik zakládajících členů Obce, zůstala nezaplněná místa a tím nedostatek hereckého ochotnictva. Z tohoto důvodu byl divadelní repertoár zkrácený, oproti předchozím letům. K tomuto roku je zaznamenáno 190 členů, kteří řádně platí spolkový příspěvek (celkem bylo vybráno 24 620 dinárů). Zároveň bylo dbáno, aby členové Obce plnili své závazky vůči spolku. V průměru probíhalo jednou za tři měsíce divadelní představení, případně byla pořádána zábava. V zimě roku 1925 byl uspořádaný Československý ples, kterého se účastnili všichni krajané, spolu s představiteli obou národů. Toho večera se vybralo 36 141,30 dinárů. V prosinci téhož roku proběhla *Mikulášská zábava* (6.12.) a *Silvestrovská zábava* (31.12.). První z nich byla dobročinnou akcí, kde ochotníci v přestrojení hráli Mikulášskou nadílku, podle lidové tradice. Každé spolkové dítě, které přišlo, bylo obdarováno nadílkou, která se skládala z potřebné věci (rukavice, kalhoty, punčochy aj) a poté stejného pokrmu pro všechny. Silvestrovská veselice byla cílená zejména na finanční dary¹⁴², kde se vybralo 1 677,85 dinárů. Během divadelní sezony proběhly tři divadelní inscenace: *Na letním bytě* (12.9.1925), *Závody Milionů* (20.10.1925), *Vina* (7.3.1926) a *Paní mincmistrová* (7.11.1926). Kolikrát byla opakovaná repríza bohužel nemáme v dostupných záznamech. Pro dětské publikum byla pořádána loutková představení: *Oldřich a Božena* (18.10.1925), *Krejčí, Švec a Kašpárek* (22.11.1925) a *Zapálení Bělehradu* (13.12.1925). Na poslední hře si všimneme propojení místní srbské historie.

Ze společných spolkových finančních prostředků byly každoročně odebírány československé tiskoviny: *Právo Lidu*, *Zornička*, *České Slovo*, *Národní Listy*, *Český Svět*, aj. Předplatné bylo celoroční a každý člen měl výpůjční právo. Udržoval se tak kontakt s vlastní a informovaností o společenském životě. Pokud nastal úbytek členů z důvodů smrti, byli tito členové pak zapsáni do kroniky, a pokud se jednalo o činného, případně zakládajícího člena spolku, byl zapsán do *Čestných členů Československé Obce v Bělehradě*.¹⁴³

Devátá výroční zpráva, kromě již výše zmíněných částí, pojednává zejména o výročních oslavách (vzniku Československé republiky a založení spolku), historickém ohlédnutí na působení Obce a vzniku zábavného spolku Lumír v jejich začátcích. Ve výroční zprávě nalezneme slavnostní proslov jednatele Obce Mirka Vojinoviće, seznam zúčastněných osob při

---

¹⁴² Stále se schraňují peněžní dary na Národní Obecní dům a Československou školu.

¹⁴³ 9.výroční zpráva 1927/28. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.3.

slavnostním otevření Československého domu: správce školy Augustin Streit, předseda správní rady ředitel Richard Škarka, zástupce vlády krále SHS podplukovník generálního štábu Zelenika, zástupce vlády ČSR vyslanec Jan Šeba a další zástupci z ministerstev, akademie věd aj. Velvyslanec Šeba ve svém projevu vyjádřil naději na nalezení útočiště pro Šafaříkovu knihovnu v novém Československém domě. Zajímavostí je vyznamenání významných členů československé Obce J. V. králem SHS Řádem sv. Sávy a medailemi za občanské zásluhy.¹⁴⁴

Dne 28. října 1928 se Obec po dlouholetém čekání dočkala slavnostního otevření Československého domu. Bez spolkových darů, příspěvků zámožných krajanů a československého velvyslanectví, by se dům nemohl postavit v tak krátkém termínu. Jednalo se o předem plánovanou akci k oslavě 10. výročí vzniku Československé republiky a 40 letům trvání československého spolku. Během akce proběhlo spolkové pěvecké vystoupení se Smetanovým *Věnem* a byla hrána na novém jevišti dětská alegorická hra *Od poroby k svobodě*.¹⁴⁵

Toto období lze považovat za zlatou éru života Obce, později totiž přišla hluboká krize, která byla velice dlouhodobá a striktní. Výroční oslavy trvaly do 4. listopadu a byly završeny představením Tylovy hry *Strakonický dudák*.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ 9.výroční zpráva 1927/28. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.10–12.

¹⁴⁵ 9.výroční zpráva 1927/28. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.10–14.

¹⁴⁶ 9.výroční zpráva 1927/28. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.13.

Obrázek 2 Československý dům

Československý dům sloužil nejen pro spolkovou činnost, ale i jako první Československá škola. Vzdělání bylo důležité již u prvních příchozích. Nejen, že se museli naučit nový jazyk na nově obývaném území, ale bylo zapotřebí učit děti i mateřskému jazyku. Zpočátku se jednalo jen o rodinnou výuku, případně výuku v kolektivu, ale stále na laické úrovni.

Když se situace s balkánskými válkami uklidnila, objevila se prvotní myšlenka založení školy. Bohužel přišla 1. světová válka, která veškeré plány odsunula, a škola musela počkat, až po skončení války. Zprvu se musela sehnat povolení a do té doby bylo zapotřebí nalézt pro výuku dočasné zázemí, to bylo poskytnuto na místní srbské základní škole. Po několika letech se začal vyučovat i kurz českého jazyka pro Srby. Součástí výuky nebyla jen nauka o českém národu, jazyku a historii. Žáci získávali znalosti srbské historie, důležitých srbských předmětů, i výuku srbského jazyka. Což jim bylo nápomocné pro další studium již na srbských institucích.¹⁴⁷ Vlastních prostor se česká škola konečně dočkala roku 28. 10. 1928, jak bylo napsáno výše. Mimo učebny se v Československém domě nacházely místnosti pro konání valné hromady, spolková knihovna a vlastní divadelní sál.

Zhodnocení uplynulého roku 1927 a 1928 bylo sice kritické, ale pravdivé. Spolková činnost se snažila být co nejvíce aktivní, ale jelikož se v tomto období začal stavět Československý dům, musela se činnost Obce tomu přizpůsobit. Československá výuka probíhala v prostorách bělehradské školy, avšak umělecká činnost, zejména dramatická, neměla velkou působnost. Jelikož nebyl vhodných prostor, nemohly probíhat divadelní představení ani loutkového divadla. Prostory byly nezbytnou součástí a jelikož se dosud divadlo neustále přesouvalo z místa na místo, vytvořilo nevhodné podmínky pro kulisy a kostýmy. Ke konci roku 1927 a v nadcházejícím roce 1928, byly uspořádány přednášky „*O přírodních krásách Slovenska*“, „*O československém umění a literatuře*“ a „*Válečné vzpomínky na československé přátele*“ a promítnutý film *V říši žlutého slunce*. Přesto, že nemohla být pořádána divadelní představení, byla aspoň provedena mikulášská, silvestrovská a josefská zábava, kde mohl být vybrán menší příspěvek pro Obec. V únoru 1928 byl pořádán Československý ples, jehož finanční výtěžek pomohl československé škole. Po celý rok byly plánovány oslavy narozenin prezidenta T. G. Masaryka, vzpomínka upálení Mistra Jana Husa, 25. jubileum divadelní umělkyně krajanky Marie Táborské a 20 let působnosti krajana Mirka Vojinoviće-Hofmana. Jako na každé valné

---

¹⁴⁷ KOKAISL, Petr a kol. *Krajané po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, 2009. s.239–240.

hromadě byli spočítáni členové spolku. Spolek čítal 208 členů, oproti loňskému roku přibylo 39 členů, ale 26 členů spolek opustilo, čistý přírůstek činil 13 nových členů.¹⁴⁸ Součástí zprávy je přehled všech vydání a příjmů, darů, správních a reprezentačních výloh, výkazů na školní potřeby, rozšíření knihovny a finanční bilance a přehled finanční správy Obce.

Podle knihovni zprávy bylo v tomto roce k dispozici celkem 1 145 knih, bohužel situace nebyla vhodná pro větší půjčování, tudíž si museli členové knihy půjčovat mezi sebou. Klesl kvůli tomu zájem o čtenářství, nicméně naděje lepších zítřků spjaté s otevřením Československého domu, kde bude zaručen vlastní prostor pro knihovnu, trvala.

---

¹⁴⁸ 9.výroční zpráva 1927/28. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.35–39.

Knihovní řád **Československé Obce v Bělehradě.**

(Po změnách, schválených výborovou schůzí dne 17. září 1925.)

Čl. 1. Knihy z knihovny Československé Obce v Bělehradě půjčují se členům Obce zdarma. Nečlenům půjčují se knihy za poplatek Din. 1.— ze svazku za týden. Jednotlivý čtenář smí si vypůjčiti nejvýše tři knihy a více nesmí býti v rukou jednoho vypůjčovatele.

Čl. 2. Každý vypůjčovatel je povinen složiti na vypůjčené knihy kauci, a to: člen Din. 10.— a nečlen Din. 20.— za svazek. Záloha se vrátí na žádost vypůjčovatele při vrácení knih.

Čl. 3. Nikdo nesmí vypůjčenou knihu bez vědomí knihovníka, sám o své újmě, půjčiti dále, ani členu spolku.

Čl. 4. Čtenář, který si knihy z knihovny vypůjčuje, musí dříve vrátiti všechny knihy, z knihovny vypůjčené.

Neučiní-li tak, jest knihovník povinen odepřítí půjčení knih. Veškeré knihy musí býti vráceny nejdéle do tří neděl, po kteréž době budiž čtenář o vrácení knihy upomenut. Z nevrácených knih ve lhůtě stanovené platí čtenář pokutu Din. 1.— z knihy, za každý prošlý týden. — Knihovník může odepřítí zapůjčení knih členu Obce, který nezaplatil splatné členské příspěvky.

Čl. 5. Všem čtenářům třeba přísně dbáti toho, aby co nejlépe a co nejpečlivěji uschovali půjčené knihy a chránili je od jakéhokoliv poškození.

Čl. 6. Za knihu jakkoliv hrubě poškozenou neb ztracenou jest knihovník povinen žádati přiměřenou náhradu a každý čtenář půjčením zavazuje se k náhradě knihy jím poškozené neb ztracené.

Čl. 7. Kdož by tento knihovní řád hrubě přestupoval, tomu může býti další půjčování knih ze spolkové knihovny odepřeno, za souhlasu a s vědomím výboru spolku.

Obrázek 3 Knihovní řád

Dramatický odbor, jak již bylo zmíněno výše, se potýkal několik let s krizí. Nejdříve vinnou vnějších vlivů, války, poté nezájmem ze strany příslušníků menšiny. Nebyl dostatečný počet ochotníků a stále chyběly prostory, které byly potřebné. Po nastěhování do nových prostor Československého domu, byl proveden audit inventáře, aby se zjistily škody napáchané stěhováním. Do inventáře přibylo několik darů: skříň pro nové loutkové divadlo, promítací aparát a tablo dramatické skupiny Lumír z roku 1894. Za spolkové peníze byl pořízen nový kostým mandarína a nový srbský prapor, který se ztratil během stěhování. Ještě před

nastěhování do Československého domu byly v prvních měsících roku pořádány tři loutková představení *Oldřich a Božena*, *Dračí nevěsta* a *Kašpárek dvorním lékařem*. Hrány byly v dočasných prostorách československé školy.¹⁴⁹

V neposlední řadě se zmíníme o zprávě Československého svazu v Bělehradě, která se zaměřuje nejvíce na problémy spjaté s československým školským systémem v celé oblasti království SHS. Bylo zapotřebí se zaměřit na vyučovací jazyk na českých a slovenských školách. Dále bylo potřeba se věnovat otázce kompetentnosti učitelského sboru, neboť chyběli kvalifikovaní učitelé a neobsazených míst přibývalo. Snahou o vyřešení byla rekvalifikace již profesionálních učitelů, kteří se museli naučit potřebný vyučovací jazyk (čeština, slovenština). Přestože snaha byla, objevila se později otázka, jak naložit s vystudovanou mladou inteligencí. Pro první odmaturované ročníky byl vytvořený učitelský kurz a absolventi nastoupili do českých a slovenských tříd. Ale pro budoucí absolventi, pro které se již nepočítalo místy ve školství, vyvstala otázka, kam dále, jelikož se jednalo o inteligenci, která se již nechtěla vracet k hospodářskému životu jako jejich rodiče, ovšem na další studium nemuseli mít všichni peníze. Československý svaz a všechny spolky se snažily finančně zabezpečit chod školského vzdělávacího systému. Ve zprávě nalezneme informaci, která se týká slíbeného honoráře od Ministerstva osvěty na podporu učitelských kurzů.¹⁵⁰ Dospěli jsme do bodu, kdy se posuneme o pět let dopředu, bez informačních prostředků, jak se v těchto letech dařilo Obci a Československému svazu. Dostáváme se do roku 1932, kdy se vlivem celosvětové krize, ocitá v krizi Obec a veškeré její správy. S ohledem na krizi odcházelo i mnoho krajanů z Království SHS, kteří vlivem krize přišli o práci, přístřeší, a snažili se dostat do Československé republiky či žádali o finanční výpomoc. Na valné hromadě téhož roku byla projednána pomoc všem krajanům, jak jen to bude v silách Obce. Shromáždění se domluvilo na sbírce nepotřebných věcí a finančních darů od těch, kdo je může postrádat. Bohužel se sbírka neuskutečnila v roce 1932, ale o rok později.¹⁵¹

V ochotnickém souboru nadále přetrvávala krize z důvodu nedostatku členů a nezájmu ze strany publika. Je pochopitelné, že v dané době nebyla situace pro nikoho lehká a mnoho krajanů řešilo otázky vlastní existence, nikoliv situaci dramatického spolku. Navíc finanční

---

¹⁴⁹ 9.výroční zpráva 1927/28. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.40–50.

¹⁵⁰ 9.výroční zpráva 1927/28. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.55–57.

¹⁵¹ 14.výroční zpráva 1932/33. Bělehrad: Československá Obec, 1933. s.9.

krize se projevila ve všech sférách společnosti. Přestože vstupné je na představeních dobrovolné, předpokladem návštěvy byl alespoň menší finanční dar okolo 1 dináru. Lze vidět paralelu mezi divadelním uměním v Československu a ochotnickým divadlem v Bělehradě, neboť během silvestrovské zábavy byly sehrány aktovky: *Osudné pozvání* (L. F. Clairvill), *Osvědčený prostředek* (J. O Hradčanský) a *Detektivní historie* (J. Skružného). 26. 3. 1933 byla sehrána divadelní hra Olgy Scheinpflugové *Pan Grünfeld a strašidla*. Nešťastná je ovšem skutečnost, že na reprízu zmíněné hry se dostavilo jen 15 diváků. Ochotnické divadlo prochází krizí, která však ovlivňuje i jeho finanční stránku, jelikož dramatický soubor je pro Obec finančně nákladný. Byla uvedena podmínka, aby každá hra byla sehrána alespoň dvakrát, aby se navrátila část investic.¹⁵² 14. výroční zpráva uvádí pravidelné kontroly ministerstva zahraničních věcí, inspektora školství a československého vyslance, ministra JUDr. Roberta Fledera a jeho nástupce Pavla Wellnera. Všechny oficiální návštěvy měly zajistit pravidelnou informovanost na obou stranách a kontrolu plnění zákonných povinností, jako pravidelná školní docházka, rozšiřování školní látky, dostatek školních pomůcek či případná finanční a materiální pomoc ze strany Československé republiky. Dále opakovaně zdůrazňuje úbytek členů a malý zájem nově příchozích krajanů. Obec apelovala na větší zapojení krajanů, i těch vzdálených mimo Bělehrad, aby se více angažovali ve společném úsilí a upozorňovali na existenci Obce nově příchozí krajanů.¹⁵³

„Přes to však zůstává ještě řada krajanů, kteří se do našeho spolku nepřihlásili, a musíme tedy znovu apelovati na všechny přítomné, aby mezi svými známými agitovali pro vstup do našeho spolku. Při té příležitosti děkuji všem příznivcům a přátelům za spolupráci a prosím je, aby ani v budoucnosti neochabovali, poněvadž dnešní těžké doby vyžadují semknutí našich řad, abychom naši obec vyvedli z tísnivých poměrů a abychom jí dali svou práci pevný základ pro budoucnost.“¹⁵⁴

Na zvolené citaci si povšimneme socialistických tendencí a soustředěnost na společenství, na semknutí a kooperaci všech krajanů na cizím území, respektive v Království Jugoslávie. Nelze jinak než konstatovat, že tento styl cílené prosby a jisté manipulace pod záštitou společného dobra, mi je jakousi předzvěstí časů budoucích, které teprve nastanou. Objektivně se jedná o

---

¹⁵² 14.výroční zpráva 1932/33. Bělehrad: Československá Obec, 1933. s.9–13.

¹⁵³ 14.výroční zpráva 1932/33. Bělehrad: Československá Obec, 1933. s.10–12.

¹⁵⁴ 14.výroční zpráva 1932/33. Bělehrad: Československá Obec, 1933. s.13.

zcela dobové vyjádření k záchraně a semknutí v krizové době. Kdo jiný než vlastní krajané, by si v tak těžkých dobách měli pomoci?

Zhoršené hospodářské poměry se týkaly nejen našich krajanů, ale i celého Království Jugoslávie. Sdružení československých žen v Bělehradě se snažilo i v době krize pomoci. Dne 17. prosince byl uspořádán večírek Československou obcí a Sdružením žen na počest delegátů Československého svazu. Při této příležitosti byl uspořádán knižní bazar, jehož výtěžek byl použit na nákup vánoční nadílky pro děti Obce (každé dítě bylo obdarováno kusem oblečení, vánočkou, ovocem a cukrovím). Roku 1931 Sdružení žen zavedlo pravidelné čtvrtetní večírky, které měly utužovat vztahy s Jihoslovany. Každý rok jezdily československé děti na prázdniny do Československa, aby se mohly podívat do své vlasti. Tento rok bohužel, opět z důvodu krize, musely dětem sehnat jiné pobyty. Podzimní společenský život byl vyplněný tanečními zábavami a slavnostním setkáním ženských jihoslovanských spolků, které navštívili i polský a bulharský vyslanec.¹⁵⁵

Československá Masarykova škola se během let rozrostla a zavedla placení školného. Jednalo se tak u majetnějších dětí, některé byly od placení osvobozeny a za jiné zaplatili majetnější rodiče školné. To poté škola využívala pro rozšiřování školní knihovny, předplatné dětských časopisů, drobné opravy školních učeben aj. Děti byly ve škole vedeny k lásce k divadelnímu umění skrze pravidelná loutková představení. Byla i zavedena každoroční školní akademie, kde si školáci připravili vlastní představení. Dětem bylo umožněno vystupovat, jak v prostorách Československého doma, tak i v jiných prostorách Bělehradu, např.: v Národním divadle v Bělehradě, na Kolarčevě národní univerzitě či v sále Kola. Součástí byly pravidelné návštěvy manželky vyslance Milady Fliedrové, školního inspektora v Bělehradě, místostarosty Bělehradu, univerzitních profesorů z Prahy, Záhřebu i Bělehradu. Zajímavostí je informace týkající se vydání brožurky školní radou československé Obce k oslavám desetiletého výročí založení Československé Masarykovy školy. Bohužel se mi nepodařilo zjistit, zda se některá z brožurek případně dochovala.¹⁵⁶

Československá Masarykova škola byla založena dne 11.března 1923. Oslava k desetiletému výročí od založení byla dne 25.června 1933. Probíhala v sále Československého domu, kam

---

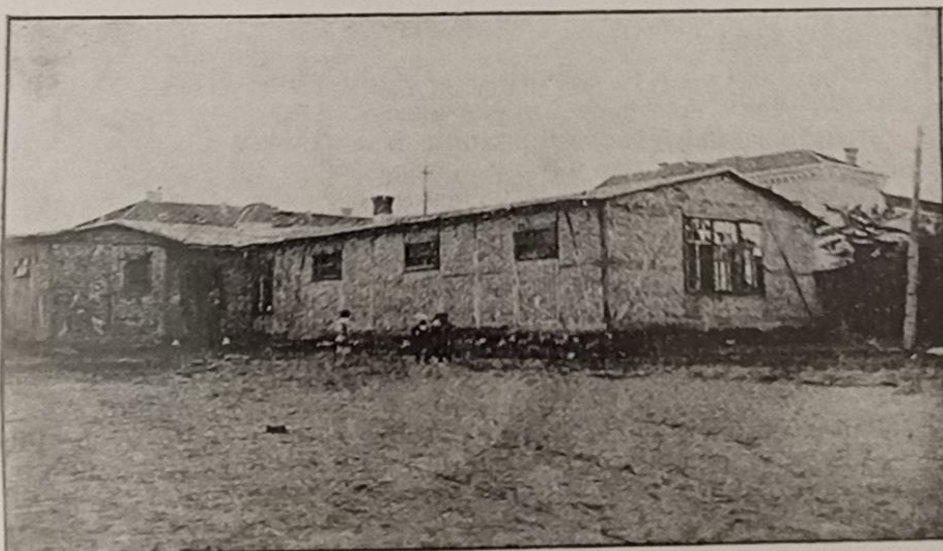
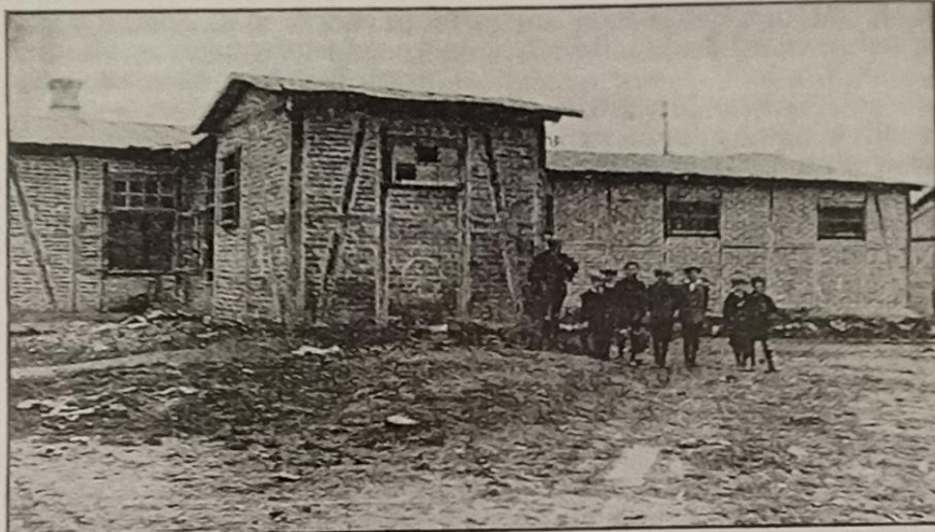
¹⁵⁵ 14.výroční zpráva 1932/33. Bělehrad: Československá Obec, 1933. s.21–22.

¹⁵⁶ 14.výroční zpráva 1932/33. Bělehrad: Československá Obec, 1933. s.25–28.

byli pozváni všichni, kteří se během let podíleli na fungování školy, pomohli jejímu vzniku a přispěli jakýmikoliv prostředky. Mezi hosty nechyběli ani zástupci z Československého ministerstva, velvyslance Pavla Wellnera, bělehradský školní inspektor Al. Dj. Lukić, místostarosta Bělehradu D. Bogdanović, předseda Československého Svazu v Království Jugoslávii J. Hrnčír, dále zástupci bělehradských spolků, krajanských spolků, bělehradských i československých novin. Uvítací řeč si vzal na starost předseda školní rady R. Škarka, mimo jiné ředitel Anglo-československé banky.¹⁵⁷

---

¹⁵⁷ 14.výroční zpráva 1932/33. Bělehrad: Československá Obec, 1933. s.29.

První československá škola v Běláhradě.

Obrázek 4 První československá škola v Běláhradě

V období 1932 – 1933 zažila ochotnická scéna nemalé problémy. Z přehledu společenských akcí ve 14. výroční zprávě, nalezneme jen pár divadelních představeních. Na začátku roku 1933 bylo uspořádané loutkové divadlo *Panoš Jiří*, bohužel nevíme, zda již bylo představení někdy hráno. V únoru bylo loutkové představení již známé hry *Kašpárek hledá byt* a ke konci března divadelní představení také již známé hry *Pan Grünfeld a strašidla*. Mimo pravidelných oslav jako svátek matek, narozeniny prezidenta T. G. Masaryka a upálení mistra Jana Husa, bylo pořádáno pár přednášek, výše zmíněná oslava založení školy, pravidelné přátelské večery s tancem, přátelské rozloučení s vyslancem R. Fliedrem a přivítání nového vyslance pana P. Wellnera.¹⁵⁸

Zajímavá je informace ze 14. výroční zprávy ohledně valného sjezdu Svazu v Bělehradě. Zúčastnili se ho nejen členové Československého svazu z Bělehradu, ale z celé oblasti Jihoslovanie. Program byl velice bohatý se zastávkami na památných místech, uměleckým programem, večer pořádaný československou kolonií, zakončení sjezdu Langrovým představením *Obrácení Ferdiše Pištory* v Národním divadle Bělehrad.¹⁵⁹

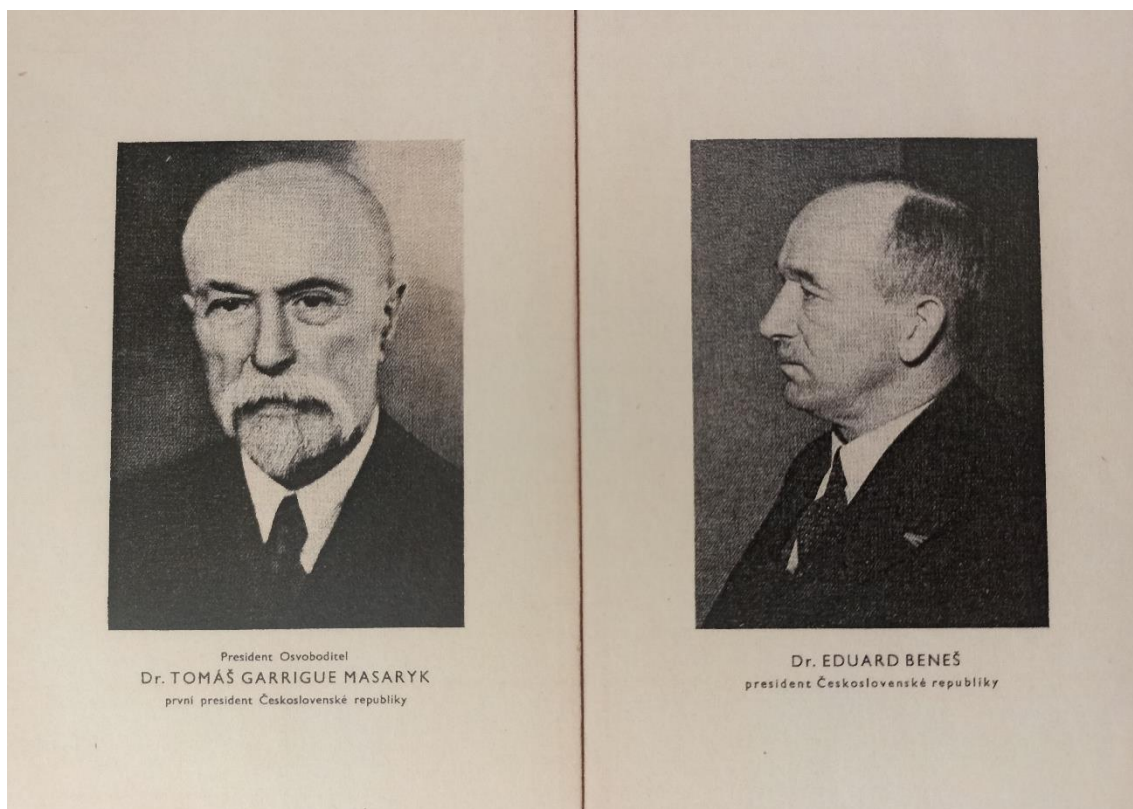
Opět nám zde vzniká pomlka, tentokrát naštěstí jen roční. Pokračujeme rozborem 16. výroční zprávy v letech 1934 – 1935. První stránka obsahuje denní pořádek valné hromady. Nově nalezneme na nadcházejících stranách dvě fotografie. Na levé straně fotografie prvního prezidenta Československé republiky T. G. Masaryka a na pravé straně dr. Edvarda Beneše¹⁶⁰, soudobého prezidenta Československé republiky.

---

¹⁵⁸ 14.výroční zpráva 1932/33. Bělehrad: Československá Obec, 1933. s.38.

¹⁵⁹ 14.výroční zpráva 1932/33. Bělehrad: Československá Obec, 1933. s.42.

¹⁶⁰ 2. Československý prezident, ve funkci od roku 1935 – 1948. Během okupace byl v exilu, ale stále považován za prezidenta republiky, přesto, že byl zvolen Emil Hácha jeho nástupcem jako prezident Protektorátu Čechy a Morava.

Obrázek 5 Zleva fotografie prvního prezidenta Československé republiky T. G. Masaryka a fotografie dr. Edvarda Beneše

Dále pokračuje výčet čestných členů jednotlivých sdružení Obce. Důležitou zmínkou je změna předsedy Obce, kdy pan Richard Škarka tuto funkci plnil bezmála 15 let, ale již se jí vzdal. Místo něho byl zvolen Josef Vízek, který působil jako náměstek ředitele v Anglo-Československé bance. Struktura této výroční zprávy se liší od poslední. Povšimneme si jiného rozložení textu, velikost písma a důraz tučného písma rozděluje jednotlivé části. V jednotlivých zprávách sdruženích je využíváno podnadpisů a odstavců, které textu dodávají lepší orientaci na probíranou tematiku. Součástí zprávy je také více fotografií čestných členů Obce. Co se týká stavu členů Obce, k prosinci roku 1935 čítá Obec 210 členů, o deset členů nárůst.¹⁶¹

Oproti poslední zpracované zprávě, která neustále narážela na krizi, procházející celou Obcí, zde je tomu naopak. Uplynulý rok byl velice plodný a zdá se, že společenský život krajanů a Obce byl plnohodnotný. Veškeré akce pořádané Obcí měly podle zprávy plnou účast. Všechny konané akce jsou zde chronologicky zmíněny, jak šly za sebou. Nejproduktivnější byla první část roku 1935. Oslavy prezidenta T. G. Masaryka jako každý rok měly dlouhodobé přípravy.

---

¹⁶¹ 16.výroční zpráva 1934/35. Bělehrad: Československá Obec, 1935. s.7–8.

Byly rozšířeny o koncert, který se stal již tradicí. Jedná se již o 3. ročník koncertování pěveckého souboru Obce prostřednictvím rozhlasu. Dále probíhaly oslavy v Československém domě s bohatým programem. Dalšími akcemi byly buďto pěvecká vystoupení souboru, společenské zábavy nebo přednášky, které byly tematicky zaměřeny na moderní československou literaturu či československé moderní dějiny.¹⁶²

Velký důraz ve zprávě je na mládež. Již ve 14. výroční zprávě byly zmíněny problémy, jak tuto generaci zaměstnat a zaujmout pro věc. V roce 1934 byl založen Klub Československé mládeže. Stal se samostatným odborem, který měl sdružovat krajskou mládež. V roce 1935 měl Klub 60 členů. Během svého působení členové zahráli několik loutkových představeních a připravili si akademii, se kterou vystoupili na oslavách prezidentových narozenin. Roku 1936 byl ještě založen *Kroužek pro československou omladinu*. Jednalo se o kroužek, který měl stmelovat československé žáky od 11 do 16 let. Důvodem založení byl malý zájem o československý národ a spolkovou činnost. Kroužek chtěl zaručit, že se mladší generace postará o šíření československého společenství, že bude pečovat o odkaz československého národa v jihoslovanských zemích. Toho se mělo docílit za pomoci přednášek, uměleckých inscenací, divadelních představeních, výletů, vzácných hostů. Výsledkem měla být hluboká láska k Československu. Ve výroční zprávě se poprvé dozvídáme informace o založení *Spolku československých akademiků* v Bělehradě. Funkce tohoto spolku je již od roku 1923, kdy vzniklo z prostého důvodu, sjednocení absolventů a pomoc dalšího akademického růstu. Hlavní sídlo spolku bylo v Petrovacu. Během svého působení se rozšířil do dalších měst po celém Království Jugoslávie. Bělehradská pobočka byla založena v roce 1933. Spolek se zaměřoval na organizace studentů, spolupráci, pomáhal nemajetným studentům, šířil a upevňoval národního ducha. Kooperoval s jinými akademickými spolky po celém království, i s těmi československými.¹⁶³

Přesto, že je zřejmé, že působení Československé Obce bylo produktivní, z hlediska ochotnické činnosti tomu tak nebylo. V období 1934 – 1935 byly představeny pouze dvě veselohry. 16.března bylo součástí pořádané Josefínské zábavy představeno divadelní představení *Právo na hřích* od J. Wenera a na podzim 23.listopadu *Zlatá Kateřina* od J. Holého. Obě divadelní představení měl na starosti jako režisér p. Černý. Přesto výbor konstatoval, že účast na těchto

---

¹⁶² 16.výroční zpráva 1934/35. Bělehrad: Československá Obec, 1935. s.8–10.

¹⁶³ 16.výroční zpráva 1934/35. Bělehrad: Československá Obec, 1935. s.30–33.

představeních byla vyšší než v předchozích letech a mají vizi lepší budoucnosti ochotnické činnosti. Stinnou stránkou byla finanční situace, kdy Obec musela pomoci financovat nejen divadlo. Přesto, že byla účast hojná, vybrané dobrovolné vstupné nebylo odpovídající potřebám. Objevil se větší zájem, jak ze strany krajanů i spolukrajanů, tak zejména o samotnou ochotnickou činnost. Politováníhodná je zpráva, že pěvecký sbor, který měl takový úspěch po celém Bělehradě, byl v říjnu roku 1935 rozpuštěn z důvodu odchodu sbormistra, který již nechtěl plnit tuto funkci.¹⁶⁴

Zpráva shrnující fungování Československé školy se zaměřuje na obecnou rekapitulaci celého školního roku. Důležitým upozorněním byla finanční správa školy, kde Obec poukazuje na vysokou finanční výpomoc škole. Tato znepokojivá situace, měla být řešena další radou během příštího roku, jelikož takto silný finanční závazek nemohl být dlouhodobý. Součástí osvěty školy bylo vytvoření dvou nových doplňkových programů. Zejména *Kurzy českého jazyka*, které byly zaměřené zejména na československé krajanů, kteří sídlili v Bělehradě, ale nenavštěvovali československou školu. Dalším programem bylo vytvoření *Československé doplňovací školy*, jejíž funkcí bylo opakování či rozšiřování znalostí a gramatiky českého jazyka pro bývalé studenty. Opět byla obnovena spolupráce s prázdninovým umístěním žáků do Československé republiky na několika týdenní pobyt. Tuto možnost vycestovat a poznat vlast zajišťovalo Sdružení československých žen v Bělehradě ve spolupráci s československým ministerstvem osvěty a Ženskou národní radou. Mimo již dříve zmíněné činnosti mělo Sdružení na starost nově fungující ozdravné pobyty ve spolupráci s Hygienickým ústavem v Bělehradě. Několik dalších stránek ve výroční zprávě je výpovědí Sdružení o prázdninové návštěvě dětí v Československé republice. Společenská činnost Sdružení byla narušena násilnou smrtí krále Alexandra I.¹⁶⁵

Období 1936 – 1937 bylo společensky, a hlavně politicky, zmítáno pochyby z možné další války. Na páté straně 17.výroční zprávy je vyzdvihnuta třídní návštěva prezidenta Edvarda Beneše 5.–7.dubna 1937. Který u příležitosti jednání Malé Dohody¹⁶⁶, navštívil

---

¹⁶⁴ 16.výroční zpráva 1934/35. Bělehrad: Československá Obec, 1935. s.10–13.

¹⁶⁵ 16.výroční zpráva 1934/35. Bělehrad: Československá Obec, 1935. s.20–28.

¹⁶⁶ Malá dohoda měla trvání od roku 1921 – 1939. Jednalo se o politické společenství Československa, Království SHS a Rumunska. Jejím hlavním cílem bylo udržení míru, zabránění obnově Rakousko-Uherska, hospodářská výpomoc. Dohoda byla součástí poválečného uspořádání, kdy měla dohlížet na mír ve střední Evropě. In: *Dějiny Srbska*. Praha: NLN, 2013. s.346–347.

Československý dům, Československou školu a přivítal se se členy Obce. Prezident Beneš pronesl proslov, při kterém zdůraznil, že není třeba se bát nové války, že Československá republika je silná, že nehrozí žádné nebezpečí.¹⁶⁷ Z textu je zřejmá úleva za pozitivní zprávu a jistá pýcha členů Obce za větší obavy a starosti o vlast a národ, než je tomu u krajanů v Československé zemi. Což ale není možné nijak doložit, jedná se čistě jen o subjektivní názor rady Obce.¹⁶⁸

Působení jednotlivých odborů spadající pod Obec během let 1936/37 bylo různorodé. Největší úspěch byl ve společenském životě krajanů. Jednotlivé spolky – Sdružení Československých žen v Bělehradě, Klub československé mládeže a Spolek československých akademiků byl velice produktivní během tohoto období. Byly pořádány různorodé společenské a taneční zábavy či dětské akce, jako tomu bylo každý rok. Také konání přednášek, které byly určeny, jak všem členům Obce, také všem krajanům, popřípadě dospívající mládeži pro rozšíření znalostí. Nesmíme opomenout pořádané výlety po celé Jugoslávii, do sousedních zemí i každoroční pobyt v Československé republice. Lze konstatovat, že mládež se již začíná více zapojovat do spolkové činnosti a jeví o ni větší zájem, tudíž klub plnil svoji funkci.¹⁶⁹

Československá škola ve spolupráci s Obcí pořádala několik přednášek, rozšířila knihovnu o několik desítek nových knih a vyřazené knihy byly darovány do menších československých spolků, které byly vzdáleny od Bělehradu. Četba se stala velice populární záležitostí, jak vyplývá ze zprávy rady. Dále musely být uvolněny dvě místnosti, které původně patřily Klubu mládeže a Československému svazu, pro nové třídy. V tomto školním roce nastoupili rekordních 150 žáků, zásluhou cílené agitace na všechny československé krajany. Vlivem toho bylo možné otevřít první mateřskou školku. Jednalo se o důležitý krok, jelikož budou mít děti základy mateřského jazyka ještě dříve, než nastoupí do obecné školy. Pro chudé žáky byly chystané svačiny a obědy Sdružením Československých žen. Závěrem školního roku byla školní akademie. Československá škola pokračovala v pořádání doplňovací školy, která se

---

¹⁶⁷ Od roku 1933, kdy se k moci dostává Adolf Hitler, změnila se politická situace mezi všemi státy střední Evropy. Někteří měli z radikálních pravicových názorů smíšené pocity, případně je odmítali. Ale političtí představitelé Království SHS obdivovali, jakým způsobem Hitler i Mussolini, byli schopni změnit státní zřízení a prosadit nacionalistické myšlenky. Po nástupu krále Pavla na trůn se začaly zmítat myšlenky nového spojení jugoslávského národa v jeden celek. In: *Dějiny Srbska*. Praha: NLN, 2013. s.346–347.

¹⁶⁸ *17.výroční zpráva 1936*. Bělehrad: Československá Obec, 1936. s.5–6.

¹⁶⁹ *17.výroční zpráva 1936*. Bělehrad: Československá Obec, 1936. s.18–21, 32.

konala každou neděli a kurzy českého jazyka, o který byl velký zájem, ale pro nedostatek lektorů a prostor, museli být někteří zájemci odmítnuti. Finanční závislost na podpoře ze strany Československé Obce se nezměnila. Výdaje za nové učebnice a pomůcky rostly přibývajícím novými žáky. Pomoc byla poskytnuta i z domoviny ze strany ministerstva školství a osvěty, potom také Kuratoriem Domoviny zahraničních Čechoslováků v Praze, kteří darovali různé potřebné pomůcky a knihy.¹⁷⁰

Ochotnická spolková činnost nevykazovala velký zájem ze strany krajanů. Přesto v předchozích výročních zprávách byla vidina naděje o nový divadelní sbor. V roce 1936 byla zahrána jediná veselohra *Pudřenky* pod vedením režiséra Černého. Z výroční zprávy je patrná frustrace nad nezájmem o ochotnickou činnost, nicméně rada zdůraznila důležitou poznámku, že by se mělo vyčkat nového generačního souboru, který bude mít o divadelní činnost zájem a energii ji vykonávat. Není třeba vnučovat lidem vše, za každou cenu. Hrdost byla patrná na představení opery *Dalibor* v Národním divadle Bělehrad během oslav na počest založení Československého státu.¹⁷¹

Jako poslední zpracujeme 18. výroční zprávu 1937-1938. Velkou událostí 2. července 1937 bylo představení *Prodaná nevěsta* v Národním divadle, které bylo uspořádáno na rozloučenou s I. koncertním mistrem Karlem Holubem. V zastoupení Obce bylo mnoho stálých členů, zejména předseda Obce Vízek a předsedkyně za Sdružení československých žen Husníková. Obec se pár dní po představení sama rozloučila s umělcem Holubem, uspořádanou rozlučkovou večeří. Dále proběhla pravidelná oslava upálení Jana Husa. Tragickou zprávou bylo 16. září 1937 úmrtí prezidenta T. G. Masaryka. V den pohřbu prezidenta 21. září uspořádala Obec ve spolupráci s Československým svazem a místními organizacemi smuteční rozloučení. Do Československého domu přišli uctít památku zesnulého mnoho krajanů, kdy kapacita domu byla nedostačující a nebyla schopna pojmout všechny současně. Během tohoto období se Obec rozloučila s vyslancem Girsou a přivítala nového vyslance Lípu.¹⁷²

Československou školou proběhlo několik změn, které byly zásadní pro fungování celé Obce. Nejdříve se jednalo o pedagogickou samosprávu, neboť přišli noví učitelé. Bylo potřeba rozšířit

---

¹⁷⁰ 17.výroční zpráva 1936. Bělehrad: Československá Obec, 1936. s.23–28.

¹⁷¹ 17.výroční zpráva 1936. Bělehrad: Československá Obec, 1936. s.9–11.

¹⁷² 18.výroční zpráva 1937-1938. Bělehrad: Československá Obec, 1938. s.7–9, 14.

učebny a přidat nové místnosti. Proto se Obec rozhodla zrušit v Československém domě soukromé byty a restauraci. Místnosti poté upravili a vybavili potřebným nábytkem, na který zajistil finance p. vyslanec Girsas. Učitelství kabinet byl nově upravený v podkroví. Na začátku školního roku 1937/38 bylo zapsáno celkem 135 žáků a do mateřské školky 20 dětí. Pravidelně byly pořádány školní akademie, za spolupráce s Československým červeným křížem v Praze a Sdružením československých žen mohly děti opět odjet na pravidelnou návštěvu do Československa. Dále pokračuje doplňující škola, která se koná pravidelně každou neděli, a jazykové kurzy, kdy bylo třeba vytvořit dvě jazykové skupiny. Významná byla finanční podpora ze strany ministerstva školství a osvěty v Praze skrze vyslance Jaroslava Lípy.¹⁷³

Sdružení československých žen v Bělehradě zastávalo svoji funkci a věnovalo péči dětem krajanů, zejména těm chudším. Přesto, že finanční prostředky nebyly jako dříve, dále byly pořádány vánoční nadílky, zejména pro podporu chudších dětí, a stravovací akce, která proběhla od listopadu 1937 do dubna 1938. Akce byla naplánována pro chudé děti, aby se jim zajistila pravidelná a dostatečná obědová strava během zimy. Důležité bylo udržování společenských styků s dalšími spolky a s Československem. Pořádána byla i výměna středoškolských studentů mezi Jihoslovany a Československem. Tudiž byla možnost vycestovat během prázdnin i pro starší krajany než jen školního věku. Z výpravy byli středoškoláci nadšeni a těšili se na příští rok. Bohužel to již kvůli nadcházejícím událostem nebylo možné. V únoru 1938 byl po dlouhé odmlce pořádán Československý ples, aby se navázalo na minulé pravidelné pořádání společenských plesů. Jejím hlavním účelem bylo udržet jihoslovenské a československé styky a společenské postavení Obce v Bělehradě mezi spolky.¹⁷⁴

Kulturní zpestření československých krajanů bylo zajištěno pravidelnými zajímavými přednáškami či hudebními koncerty. Během oslav 28. října vystoupila v sále Kolarcovy univerzity československá krajanská filharmonie. 3. listopadu 1937 proběhl koncert známého pianisty Rudolfa Firkušného. Proběhly přednášky o Petru Bezručovi a Boženě Němcové. Pořádány byly *Večery československé kultury*, kde se kriticky zhodnocovalo kulturní a historické působení. Jeden večer byl promítán film *Československo v roce 1937*. Československá beseda *Havlíček* pořádala 19. března 1938 Josefskou pout'. Jediné divadelní

---

¹⁷³ 18.výroční zpráva 1937-1938. Bělehrad: Československá Obec, 1938. s.20–25.

¹⁷⁴ 18.výroční zpráva 1937-1938. Bělehrad: Československá Obec, 1938. s.27–29.

představení, které v daném období proběhlo bylo dětské divadelní představení s hudbou *Pohádka o zlatém klíči a živé vodě* od Vilmy Sokolové.¹⁷⁵

Konec funkčního období výboru měl být zakončen oslavami 50 let od založení prvního spolku *Lumír* v Bělehradě, 20 let od založení Československé republiky a 10 let spolkového, společenského a kulturního působení vybudováním Československého domu. Bohužel události, které se odehrály v září a říjnu roku 1938 tyto oslavy přerušily. Ke konci roku 18. prosince 1938 bylo rozhodnuto o sloučení krajanského spolku Československá beseda Havlíček a Československé obci v Bělehradě. Zánik dvou spolků vytvořil nové společenství, které značilo novou éru spolkového společenství, které měla pomoci zvládnout novou těžkou situaci v rodné zemi i mezi krajany.¹⁷⁶

---

¹⁷⁵ 18.výroční zpráva 1937-1938. Bělehrad: Československá Obec, 1938. s.7–11.

¹⁷⁶ 18.výroční zpráva 1937-1938. Bělehrad: Československá Obec, 1938. s.5.

Závěr

V úvodu diplomové práce jsem uvedla základní orientaci, jakým směrem se bude má práce ubírat. Bylo položeno několik otázek, na které jsem se snažila v průběhu celé práce odpovědět. Nyní celkovou práci shrneme v důležitých bodech.

Nejdříve jsme se seznámili s historickou strukturou českého ochotnického divadelnictví. Odrazovou odbornou literaturu tvořily publikace a sbírky prof. dr. Františka Černého. Usuzuji, že v jiných evropských státech byl vývoj obdobný. Byly samozřejmě výjimky, kdy divadelní vývoj byl kupředu, nežli tomu bylo v českém prostředí. Příkladem může být anglické, francouzské či německé divadlo. Nejstarší ochotnické spolky nalezneme již v roce 1750. Divadelní představení během svého vývoje plnila různé funkce, od zábavné, informační, až po vzdělávací. Vždy záleželo na společenském a politickém prostředí dané doby, podle které se funkce divadel orientovala. Během českého ochotnického divadelnictví se představení potkala, jak s rozvojem svobodného slova a umění, tak také s cenzurou a zakázanou tematikou. První ochotnická divadla fungovala principem kočovného způsobu života. Postupem času se představení začala přesouvat z venkovních prostor do těch vnitřních, až se dospělo k vybudování prvních divadelních jevišť. Původně bylo divadelnické řemeslo bráno jako něco podřadného, jelikož finanční ohodnocení zprvu záleželo na hodnocení publika. Když se poté herectví stalo oblíbenou zábavnou činností, vytvořil se divadelní ochotnický spolek, vybíraly se peníze za vystoupení na fungování spolku a splacení vložených investic. Finanční stránka ochotnických divadel vždy byla a bude nepříjemnou záležitostí v každém věku. V začátcích bylo zapotřebí prvotních vkladů či mecenášů, kteří pomohli k vytvoření a poté udržení spolků. Není proto překvapující, že během vývoje ochotnického divadelnictví vznikalo a zaniklo mnoho ochotnických divadelních spolků.

Jiné tomu nebylo ani v případě mého zvoleného třebechovického divadelního spolku, který jsem vybrala z důvodu mého rodného města. Třebechovické ochotnické divadelnictví funguje dodnes, sice pod jiným názvem a různorodě v průběhu dějin. Významnou osobností třebechovického divadelnictví měl pan Rudolf Faltejsek, který nejen že sám byl součástí místního ochotnického divadla, ale také se zajímal o historii divadla v Třebechovicích pod Orebem. Jeho výzkum v hradeckém archívu a zpověď pamětníků byla přínosná pro jeho publikovanou knihu *Okouzlení divadlem: Historie amatérského divadla v Třebechovicích pod Orebem*. Čerpala jsem z jeho nasbíraných archiválií, abych mohla porovnat hraná představení v průběhu 19. a 20. století. Nejspíše vzhledem k tomu, že se město nachází nedaleko Hradce

Králové, měl ochotnický spolek blíže k novým divadelním představením. Příkladem nám může posloužit vzpomínka Jana Michálka, který vyprávěl o získání přeložené hry *Mlynář a jeho dítě* skrze trebechovického rodáka Josefa Barvíře. Podle dochovaného repertoáru můžeme zhodnotit, že divadelní činnost spolku držela krok s dobou a snažila se obecnstvu nabídnout nejnovější představení, doplněné o vlastní divadelní tvorbu.

V případě balkánského prostředí jsem se rozhodla prozkoumat českou dramatickou tvorbu v Bělehradě, Novém Sadu a Záhřebu. Překvapilo mne, kolik českých her bylo v těchto národních divadlech uvedeno v období 1869–1914 a jaký mělo na srbské prostředí vliv. Klasičtí čeští dramatici 19. století jako J. K. Tyl, A. a V. Mrštíkovi, L. Stroupežnický, J. Vrchlický, J. Hilbert, byli hráni nejčastěji prvotně v Národním divadle Záhřeb. Někteří s dobovým odstupem doby vzniku díla, jiní v krátkém časovém intervalu po uvedení v Praze. České dramatické hry byly velice oblíbené, protože byly srbskému prostředí národnostně blízké. Některé hry byly inspirací pro vytvoření domácí srbské tvorby, většinou však neměla velký úspěch. Jediným problémem byla v některých případech špatná znalost českého jazyka, která se projevila ve špatném překladu. Poválečné období nebylo na prezentaci českých divadelních her toliko bohaté. Byly představeny hry od A. Jirásky, F. Langera, O. Scheinpflugové a K. Čapka. Zejména Čapkovy hry vzbudily společenský rozruch, plynoucí z předválečného napětí. Ani Langerovy hry se neobešly bez literární kritiky a zmateného diváka. Inscenace českých dramatických her v srbském prostředí bych hodnotila jako překvapující, jelikož i přes politickou situaci držela srbská divadelní scéna krok z českou divadelní scénou.

Důležitou částí bylo obeznámení se s historií srbského národa. Bez znalosti společenského a politického prostředí, bychom nebyli schopni správně porozumět kontextu. Minulost turecké nadvlády je dosud znatelná nejen v Bělehradě, ale i po celém balkánském území. Již od 15. století se osmanská říše probjovala do balkánského prostředí a v dalších dvou stoletích chtěla získat i střední Evropu. Srbský národ zažil během této doby několik stěhování daleko od turecké nadvlády. Když srbské prostředí bylo rozděleno mezi dvě velmoci, habsburskou monarchii a osmanskou říši, mnoho Srbů odešlo do jižních Uher. Vytvořili zde nové zázemí pro srbské etnikum pro další národní vývoj. Až do konce 1. světové války se po celou dobu snažil srbský národ o emancipaci a samostatnost vůči habsburské monarchii. V průběhu 19. století probíhal vnitřní konflikt mezi Obrenovićem a Karadjordjevićem. Jelikož bělehradské prostředí a přilehlá srbská část byla stále pod nadvládou Turků, proběhly četné vzpoury za osamostatnění se. Obrenović byl diplomat, který byl sultánem zvolen bělehradským pašou a nastala doba jisté

samostatnosti. V roce 1820 můžeme mluvit o vytvoření Srbského knížectví, které získalo autonomii a svobodu vývoje srbského národa. Na trůnu se střídali mezi sebou rody Karadjordjevićů, poté zase Obrenovićů. Revoluční rok 1848 ovlivnil následující vývoj v Uhrách a jižních Uhrách. Vznikl jeden celek korunní země, Srbské vojvodství a Temešské bánství, ale stále součástí habsburské monarchie. Druhá polovina 19. století byla provázána povstáními pro monarchii i proti osmanské říši. Když začala 1. světová válka otevřela se možnost získání vlastního státu. Což se také po konci Velké války stalo, jelikož se rozpadla habsburská monarchie a vítězné mocnosti rozhodly o vytvoření několika nových samostatných států. Mezi nimi kromě nově vzniklého Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, patří Československá republika.

V souvislosti s neustálými náhlými tureckými vpády na území habsburské monarchie z jižních Uher během 18. století, byla zřízena vojenská hranice, později Banátská vojenská hranice. Její hlavní funkcí byla obrana před vpády tureckých nájezdníků. Patřit do hraničářské komunity byla čest. Vojenská hranice spadala pod přímou správu monarchie. Za hraničářskou službu byly nabídnuty různé výhody, které měli ovlivnit rozhodnutí opustit vlast a přesunout se na nové neznámé místo. Nastala první migrační vlna německého a českého obyvatelstva. Největší příliv do hraniční oblasti byl v 1. polovině 19. století a po revolučním roce 1848. Kolonistům byly slíbeny různé úlevy a počáteční pomoc v novém prostředí. Bohužel situace byla mnohem horší, než si někteří představovali. Přidělené území na obývání bylo zalesněné a neupravené. Kolonisté během svých prvních let zažili velice krušné časy. Trpělivostí a vůlí vznikly první české vesnice Bela Crkva a Češko Selo a obec Kruščica. Poválečné období způsobilo další migrační vlnu. Někteří odcházeli, jiní přicházeli anebo se stěhovali do Bělehradu, které se stalo významným centrem pro české společenství.

Poněvadž byla česká země a srbská země pod stejnou samosprávou habsburské monarchie, kontakty mezi těmito národy byly a dodnes jsou. V období mezi koncem 19. století a začátkem nového tisíciletí vznikly hluboké a důležité diplomatické vztahy mezi oběma národy. Významnou roli nemůžeme upřít Tomáši Garrigue Masarykovi, Františku Alexandru Zachovi a Janu Šebovi. V průběhu 19. století tvořili nedílnou součást v Bělehradě Josef Zdeněk Raušar a v Novém Sadu Pavel Josef Šafařík. Oba svým pobytem v srbském prostředí ovlivnili vývoj srbského národního obrození, vývoj české spolkové činnosti v Bělehradě a také český veřejný názor na situaci v srbském prostředí. V první polovině 20. století měli klíčovou funkci vyslanci v Bělehradě, kteří během svého období plnili stejnou funkci, ale každý svým způsobem. Kromě

diplomatických vztahů se styky s cizí zemí utvářejí poznáním prostředí a její kulturou. Nejčastější formou poznání bylo cestování, kdy zážitky a dojmy z cest byly prezentovány v novinách. V některých případech se mohlo jednat o cestovní deník (cestopis), který byl poté publikován po částech nebo samostatný článek pojednávající o podniknuté cestě. Ne všechny deníkové zápisy z cest bylo jednoduché rozluštit. Příkladem nám poslouží K. H. Mácha, který své poznatky a zážitky psal v asociacích a šifrování. Cestování po balkánském prostředí bylo pro zvolené autory exotické a plné nových zkušeností. Dle zvolených českých cestovatelů každý psal o jiném místě, disponoval mnoha pocity a názory, které byly rozporuplné právě ze setkání s jinou kulturou. Pokud bychom se chtěli vydat po stopách české inteligence, stačilo by se projít po centru Bělehradu, kde dodnes můžeme vidět architektonické skvosty našich českých architektů. Přesto, že již budovy neslouží stejnému účelu, duch času jim nijak neublížil.

Konečná část práce pojednává o vzniku prvního českého spolku Lumír v Bělehradě, který byl ústředním činitelem spojující české migranty na území Srbského Království. Rozborem dochovaných výročních zpráv jsem vytvořila historický vývoj českého spolku a společenské činnosti. Československá Obec v Bělehradě byla vytvořena, aby stmelovala československé krajany v celém Království SHS. Mimo jiné chtěla své krajany podporovat v kulturním a společenském růstu, případně v těžké životní situaci, ať už finančně či materiálně. Hlavním cílem Obce byla vzdělávací a výchovná funkce. Důraz byl kladen na český nacionalismus ve všech formách, ať už v umění, kulturních tradicích či národním jazyce. Přesto, že tito krajané se rozhodli opustit svoji vlast, zapomenout na ni nechtěli. Během pozdějších let odcházeli z Království SHS někteří zakládající členové do nově vzniklé Československé republiky, ale přicházeli taktéž noví.

V těžkých začátcích, kdy neměla Československá Obec své stálé vlastní místo působení a musela se stěhovat, získala pomoc od místních obyvatel a mohla pobývat v bělehradských hotelech. Nakonec se Obec dočkala otevření Národního domu a Československé školy v roce 1928. Stalo se tak díky finanční podpoře všech členů Československé Obce, podpory českých podnikatelů, ale i ze strany ČSR a Království SHS. Ať už byla pozdější politická situace v Jugoslávii jakákoliv, společenské vztahy mezi českými a jihoslovanskými obyvateli nenarušila. S pomocí spolkové činnosti neupadl český duch, byl kladen důraz na vzdělávání: o historii českého národa, národního jazyka, kulturního odkazu. Udržovaly se vzájemné velice kladné vztahy s Královstvím SHS (pozdější Jugoslávií), které bylo velikým přínosem, když

měla Obec problémy. Vzájemná spolupráce mezi jednotlivými články, napomohla k rozvoji a udržitelnosti Československé Obce v Bělehradě.

Neměla jsem k dispozici veškeré dřívější výroční zprávy, jelikož se nedochovaly. Přesto lze zhodnotit, že jsou dostatečně podrobné a informují o jednotlivých dílčích spolcích. Na jejich základě jsem vytvořila seznam všech uvedených členů Československé obce, který jsem vložila jako součást přílohy. Přiložila jsem několik dochovaných fotografií z archivu České besedy v Bělehradě. Zprávy obsahují informace o všech činnostech spolku od československé školy, přes knihovnu, společenský život, spolkové organizace a ochotnickou činnost.

Výzkum jsem směřovala na českou ochotnickou činnost v srbském prostředí, kterou jsem chtěla porovnat s tuzemským prostředím. Součástí jejich činnosti bylo i pořádání zábav, které byly pořádány pro krajany. Divadelní představení byla převážně pro krajany, ale později přicházeli i Srbové. Nejčastěji byly hrány dětské pohádky a loutková divadla. V začátcích, kdy divadlo nemělo vlastní prostory, byla hrána klasická česká dramata př.: *Maryša*, *Naši furianti*, *Zvíkovský rarášek*. Nejvíce divadelních inscenací bylo ve 20. letech 20. století. Repertoár navazuje na repertoár v českém prostředí. Ve většině případů byly nově představené hry nacvičeny do roku či dvou od premiéry v Praze. Za příklad nám může být představení *Pudřenky*, které mělo premiéru roku 1935 a v Bělehradě roku 1936. Mimo divadelní soubor existoval i pěvecký sbor, který vždy nacvičoval nejznámější české hudební skladatele. Vystoupení byla vždy spjata s významnými oslavami či výročím. Na tyto akce chodili také čeští vyslanci, kteří byli důležitou oporou pro Československou obec. Dramatický soubor se několikrát potýkal s krizí, kdy pro nedostatek ochotnictva neproběhly, kromě dětských pohádek a loutkového představení, žádná představení divadelní. Možnou příčinou mohla být nová politická situace v zemi a zhoršující se hospodářské poměry. Nenapomohla tomu ani situace po atentátu a následná smrt Alexandra I. Poslední divadelní představen proběhlo rok 1936, až do vypuknutí 2. světové války jiné neproběhlo. V druhé polovině roku 1938 měly proběhnout oslavy několika kulatých významných výročích. Bohužel osud tomu chtěl jinak a vypukla 2. světová válka. České ochotnické divadlo v Bělehradě překvapivě obsáhlo ve svém repertoáru aktuální oblíbené hry v českém prostředí. Bohužel již pravidelnost představeních nebyla dostačující. Přesto, že z výročních zpráv byla znatelná snaha a maximální agitace pro získání nových ochotnických členů, nebyl zájem ze strany krajanů.

Summary

In the introduction of my thesis, I gave a basic orientation of the direction of my work. Several questions were asked, which I have tried to answer throughout the thesis. I will now summarize the overall thesis in important points.

First, the historical structure of the Czech amateur theatre was introduced. Publications and collections of Prof. Dr. František Černý were the starting point. I suspect that in other European countries the development was similar. There were, of course, exceptions when theatrical development was further ahead than in the Czech environment. English, French or German theatre is an example. The earliest amateur societies can be found as early as 1750. During their development, theatrical performances fulfilled various functions, from entertainment, information and education. It has always depended on the social and political environment of the time, according to which the function of the theatres was oriented. Throughout the Czech amateur theatre, performances encountered the development of free speech and art, as well as censorship and forbidden themes. The first amateur theatres operated on the principle of nomadic life. Over time, performances began to move from outdoor spaces to indoor ones until the first theatre stages were built. Initially, the craft of theatre was seen as something inferior, as the financial reward initially depended on audience ratings. When acting then became a popular entertainment activity, an amateur theatre association was formed, and money was collected for performances to keep the association running and to repay the investment made. The financial side of amateur theatre has always been and will always be a troublesome issue in any age. In the early days, initial deposits or patrons were needed to help create and then sustain the societies. It is not surprising, therefore, that many amateur theatre societies have been formed and dissolved during the development of amateur theatre.

It was no different in the case of my chosen theatre association in Třebechovice, which I chose because of my hometown. Třebechovice amateur theatre still operates today, albeit under a different name and in different ways throughout history. An important personality of the Třebechovice theatre was Mr. Rudolf Faltejsek, who not only was himself part of the local amateur theatre but was also interested in the history of theatre in Třebechovice pod Orebem. His research in the archives in Hradec Králové and the testimony of witnesses was beneficial for his published book *Okouzlení divadlem: Historie amatérského divadla v Třebechovicích pod Orebem* (*Enchanted by Theatre: A History of Amateur Theatre in Třebechovice pod Orebem*). I drew on his collected archival material to compare the performances staged during

the 19th and 20th centuries. Probably since the town was located near Hradec Králové, the amateur theatre association was closer to new theatre performances. An example of this is the memory of Jan Michálek, who told us about obtaining a translated play *Mlynář a jeho dítě* (The Miller and His Child) through *Josef Barviř*, a native of Třebechovice. According to the surviving repertoire, we can assess that the theatre activities of the association kept up with the times and tried to offer the audience the latest performances, supplemented by their own theatrical creations.

In the case of the Balkan environment, I decided to explore Czech dramatic production in Belgrade, Novi Sad and Zagreb. I was surprised by the number of Czech plays that were performed in these national theatres in the period 1869-1914 and the influence they had on the Serbian environment. Classical Czech playwrights of the 19th century such as J. K. Tyl, A. and V. Mrštík, L. Stroupežnický, J. Vrchlický, J. Hilbert, were most often performed initially in the National Theatre Zagreb. Some of them with a time lag between the time of the work's creation, others in a short time interval after the performance in Prague. Czech plays were very popular because they were ethnically close to the Serbian environment. Some of the plays inspired the creation of domestic Serbian productions, but most of them were not very successful. The only problem was in some cases poor knowledge of the Czech language, which manifested itself in poor translation. The post-war period was not so rich in the presentation of Czech theatre plays. Plays by A. Jirásek, F. Langer, O. Scheinpflugová and K. Čapek were presented. Čapek's plays aroused a social stir arising from the pre-war tension. Nor were Langer's plays without literary criticism and a confused audience. I would evaluate the productions of Czech plays in the Serbian environment as surprising, since despite the political situation, the Serbian theatre scene kept pace with the Czech theatre scene.

An important part was to learn about the history of the Serbian nation. Without knowing the social and political environment, we would not be able to understand the context properly. The past of Turkish rule is still noticeable not only in Belgrade, but also throughout the Balkans. As early as the 15th century, the Ottoman Empire had already made inroads into the Balkan environment, and in the next two centuries it wanted to conquer Central Europe as well. The Serbian nation experienced several migrations away from Turkish rule during this time. When the Serbian environment was divided between the two superpowers, the Habsburg Monarchy and the Ottoman Empire, many Serbs left for southern Hungary. Here they created a new base for the Serbian ethnic group to further their national development. Until the end of the First World War, the Serbian nation struggled all the time for emancipation and independence from

the Habsburg monarchy. During the 19th century, there was an internal conflict between Obrenović and Karadjordjević. As Belgrade and the adjacent Serbian area was still under the rule of the Turks, numerous revolts for independence took place. Obrenović was a diplomat who was elected Pasha of Belgrade by the Sultan, and a period of some independence ensued. In 1820 we can speak of the creation of the Principality of Serbia, which gained autonomy and freedom of development for the Serbian nation. The Karadjordjević, then the Obrenović families alternated on the throne. The revolutionary year of 1848 influenced the following developments in Hungary and Southern Hungary. A single crown land unit, the Duchy of Serbia and the Banat of Temes, was created, but still part of the Habsburg monarchy. The second half of the 19th century was accompanied by uprisings for the monarchy and against the Ottoman Empire. When World War I began, the possibility of gaining a state of its own opened. Which is what happened after the end of the Great War, as the Habsburg monarchy collapsed, and the victorious powers decided to create several new independent states. Among them, in addition to the newly formed Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, is the Czechoslovak Republic.

In connection with the constant sudden Turkish incursions into the territory of the Habsburg Monarchy from southern Hungary during the 18th century, a military frontier, later the Banat Military Frontier, was established. Its main function was to defend against incursions of Turkish raiders. It was an honour to belong to the frontier community. The military frontier fell under the direct administration of the monarchy. Various benefits were offered for border guard service, which were to influence the decision to leave the homeland and move to a new unknown place. The first wave of migration of the German and Czech population began. The biggest influx into the border area was in the first half of the 19th century and after the revolutionary year 1848. The colonists were promised various concessions and initial help in their new environment. Unfortunately, the situation was much worse than some had imagined. The land allotted for settlement was forested and undeveloped. The colonists had a very rough time during their first years. Through patience and will, the first Czech villages of Bela Crkva and Češko Selo and the village of Kruščica were established. The post-war period caused another wave of migration. Some left, others came or moved to Belgrade, which became an important centre for the Czech community.

Since the Czech and Serbian lands were under the same self-government of the Habsburg monarchy, contacts between these nations were and still are. Between the end of the 19th century and the beginning of the new millennium, deep and important diplomatic relations between the two nations were established. We cannot deny the important role of Tomáš

Garrigue Masaryk, František Alexander Zach and Jan Šeb. During the 19th century, Josef Zdeněk Raušar in Belgrade and Pavel Josef Šafařík in Novi Sad formed an integral part. Both of them influenced the development of the Serbian national revival, the development of Czech social activities in Belgrade and the Czech public opinion on the situation in the Serbian environment. In the first half of the 20th century, ambassadors in Belgrade had a key function, and during their period they fulfilled the same function, but each in their own way. In addition to diplomatic relations, relations with a foreign country are shaped by knowledge of the environment and its culture. The most frequent form of getting to know them was traveling, when experiences and impressions from trips were presented in newspapers. In some cases, this may have been a travel diary (travelogue), which was then published in parts, or a separate article discussing the journey undertaken. Not all travel diary entries were easy to decipher. K. H. Mácha, who wrote his observations and experiences in associations and ciphers. Travelling in the Balkans was exotic and full of new experiences for the chosen authors. According to the chosen Czech travellers, each wrote about a different place, possessing many feelings and opinions that were contradictory just from encountering a different culture. If we wanted to follow in the footsteps of the Czech intelligentsia, it would be enough to walk around the centre of Belgrade, where we can still see the architectural gems of our Czech architects. Despite the fact that the buildings no longer serve the same purpose, the spirit of time has not harmed them in any way.

The final part of the thesis deals with the establishment of the first Czech association Lumír in Belgrade, which was the central factor connecting Czech migrants in the territory of the Kingdom of Serbia. By analysing the surviving annual reports, I have created a historical development of the Czech association and its social activities. The Czechoslovak Community in Belgrade was created to bring together Czechoslovak compatriots throughout the Kingdom of SHS. Among other things, it wanted to support its compatriots in their cultural and social growth, or in a difficult life situation, either financially or materially. The main aim of the Community was its educational and upbringing function. The emphasis was on Czech nationalism in all its forms, whether in art, cultural traditions or the national language. Despite the fact that these compatriots decided to leave their homeland, they did not want to forget it. During the later years, some of the founding members left the Kingdom of SHS for the newly established Czechoslovak Republic, but new ones also arrived.

In the difficult beginnings, when the Czechoslovak Community did not have a permanent place of its own and had to move, it received help from the locals and was able to stay in Belgrade hotels. Eventually, the Municipality saw the opening of the National House and the Czechoslovak School in 1928, thanks to the financial support of all the members of the Czechoslovak Municipality, the support of Czech businessmen, as well as the support of the Czechoslovak Republic and the Kingdom of SHS. Whatever the later political situation in Yugoslavia, it did not disrupt the social relations between the Czech and Yugoslav inhabitants. With the help of the association's activities, the Czech spirit did not decline, and emphasis was placed on education: about the history of the Czech nation, the national language, and the cultural heritage. Mutual very positive relations were maintained with the Kingdom of SHS (later Yugoslavia), which was a great help when the Municipality had problems. Cooperation between the different links, helped the development and sustainability of the Czechoslovak Community in Belgrade.

I did not have all the earlier annual reports as they were not preserved. Nevertheless, it can be assessed that they are sufficiently detailed and inform about the individual sub-societies. On the basis of these, I have compiled a list of all the listed members of the Czechoslovak Community, which I have included as part of the appendix. I have included a few surviving photographs from the archives of the Czech Beseda in Belgrade. The reports contain information about all the activities of the association from the Czechoslovak school, through the library, social life, social organizations and amateur activities.

I focused my research on Czech amateur activities in the Serbian environment, which I wanted to compare with the domestic environment. Part of their activities included the organisation of entertainments that were organised for the compatriots. The theatrical performances were mostly for the countrymen, but later Serbs also came. Most often children's fairy tales and puppet shows were performed. In the early days, when the theatre did not have its own premises, classic Czech dramas were performed, e.g., *Maryša*, *Our Furians*, *Zvíkovský rarášek*. Most of the theatre productions took place in the 1920s. The repertoire follows the repertoire in the Czech environment. In most cases, the newly staged plays were rehearsed within a year or two of their premiere in Prague. Examples are the performances of *Pudřenka*, which premiered in 1935 and in Belgrade in 1936. Apart from the theatre company, there was also a choir, which always rehearsed the most famous Czech composers. The performances were always connected with important celebrations or anniversaries. These events were also attended by Czech

ambassadors, who were an important support for the Czechoslovak community. The drama troupe faced several crises when, due to a lack of amateur actors, no theatrical performances were held, except for children's fairy tales and puppet shows. A possible cause could have been the new political situation in the country and the worsening economic conditions. The situation after the assassination and subsequent death of Alexander I did not help either. The last theatre performance took place in 1936, and no other performance took place until the outbreak of World War II. In the second half of 1938, celebrations of several round important anniversaries were to take place. Unfortunately, fate willed otherwise, and World War II broke out. The Czech amateur theatre in Belgrade surprisingly included in its repertoire the current popular plays in the Czech environment. Unfortunately, the regularity of performances was no longer sufficient. Although the annual reports showed a noticeable effort and maximum agitation to attract new amateur members, there was no interest from the compatriots.

Zdroje

Literatura

BARTOŠ, Jaroslav a František ČERNÝ. *Dějiny českého divadla*. Praha: Academia, 1969.

BRABEC, Jan, František ČERNÝ a Eva ŠORMOVÁ. *Dějiny českého divadla*. Praha: Academia, 1983.

BROCKETT, Oscar G. a Franklin J. HILDY. *Dějiny divadla*. Přeložil Milan LUKEŠ, přeložil Jan PROKEŠ. Praha: Rybka Publisher, 2019. ISBN 978-80-87950-66-1.

CÍSAŘ, Jan a Věra MOHYLOVÁ. *Historie divadelní Pardubic a okolí*. Pardubice: Východočeské divadlo, 2002. ISBN 80-238-9325-4.

CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. ISBN 80-7068-129-2.

ČERNÝ, František. *Kalendárium dějin českého divadla*. Praha: Svaz českých dramatických umělců, 1989. ISBN 80-85096-02-1.

DAVID, Josef. *Josef Zdeněk Raušar (1862-1947): literární pozůstalost*. Praha: Památníku národního písemnictví, 1971.

DIENSTBIER, Jiří. *Vztahy České republiky se Srbskem a Černou Horou*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 2004. ISBN: 80-239-4020-1.

FALTEJSEK, Rudolf. *Okouzlení divadlem: historie amatérského divadla v Třebechovicích pod Orebem*. Třebechovice pod Orebem: Symposium, 2005. ISBN: 80-239-5600-0.

GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Praha: Hermann & synové, 2013.

GRASS, Peter. *Geschichte der deutsch-böhmischen Ansiedelungen im Banat*. Praha: J. G. Calve, 1904.

HÁLEK, Vítězslav. *V Srbském Bělehradě*. s. 212–228. In: *Obrázky z cest*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

HERMAN, František. *Ústřední matice divadelního ochotnictva československého: dějiny za léta 1886-1926*. Praha: Ústřední Matice div. ochotnictva čsl., 1937.

HLADKÝ, Ladislav. *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská, 2005. ISBN: 80-86488-18-7.

HLADKÝ, Ladislav a kolektiv. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. Praha: Historický ústav, 2010. ISBN: 978-80-7286-171-2.

HÝBL, Jan a Viktor NEJEDLÝ. *Historie českého divadla od počátku až na nynější časy*. Praha: Jindřich Bačkovský, 1921.

CHALOUPKA, Adolf a Leopold RICHTER. *Ochotnické divadelnictví*. Praha: Československé podniky tiskařské a vydavatelské, 1922.

KALETA, Petr. *Češi o Lužických Srbech: český vědecký, publicistický a umělecký zájem o Lužické Srby v 19. století a sorabistické dílo Adolfa Černého*. Praha: Masarykův ústav, 2006. ISBN: 80-86495-41-8.

KLADIWA, Pavel. *Rakousko-uherská monarchie: Habsburská říše 1867-1918 slovem a obrazem*. Praha: Slovart, 2011. ISBN: 978-80-7391-52-2.

KOKAISL, Petr a kol. *Krajané po stopách Čechů ve východní Evropě*. Praha: Za hranice – Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, 2009.

KORDA-PETROVĆ, Aleksandra Lj. *Češka drama na sceni narodnog pozorišta u Beogradu i srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu*. Magisterski Rat. Beograd, 1996.

MÁCHAL, Jan. *Dějiny českého dramata*. Praha: Nakladatel F. Topič knihkupec, 1917.

PAUL, Karel. *Pavel Josef Šafařík: život a dílo*. Praha: ČSAV, 1961.

PITTHARD, Norbert. *Děláme ochotnické divadlo: cyklus statí a pojednání k divadelnímu umění ochotníků*. Třebechovice pod Orebem: Ant. Dědourek, 1947.

PITTHARD, Norbert. *Divadelnictví, ochotnický repertoár a osvětové rady*. Praha: Athos, Frant. Herman, 1946.

- RAUŠAR, Josef Zdeněk. *Vzpomínky na Srbsko z let 1884 - 1897*. Praha: J. Z. Raušar, 1932.
- RAUŠAR, Josef Zdeněk. *Z mého deníku. Důležitější záznamy z mého pobytu v Srbku (1884-1897)*. Pardubice: B. Brixl ml., 1937.
- RAUŠAR, Josef Zdeněk. *Ze srbských hor. 2. díl, Deník z konce let osmdesátých minulého století*. Praha: E. Beaufort, 1932.
- SVOBODA, Jaroslav. *Banát: turistický a vlastivědný průvodce českými vesnicemi v rumunském Banátě*. Brno: Kudrna, 2002.
- ŠEBA, Jan a Jindřich DEJMEK. *Paměti legionáře a diplomata*. Praha: Historický ústav, 2016. ISBN 978-80-7286-285-6.
- TOMÁŠEK, Martin. *Vzájemné zrcadlení: Česká společnost a jižní Slované v perspektivách obrozeného cestopisu. Slavistika*. 2011, roč. 2011, s. 339-351. ISSN 1450-5061.
- TOMÁŠEK, Martin. *Krajiny tvořené slovy: k topologii české literatury devatenáctého století*. Praha: Ostrava: Dokořán; Ostravská univerzita, 2016. ISBN 978-80-7363-745-3.
- VALENTA, Jiří. *Bibliografie českého amatérského divadla*. Praha: IPOS, 1999. Dějiny českého amatérského divadla. ISBN 80-7068-142-X.
- VEBER, Václav. *Dějiny Rakouska*. Praha: NLN, 2009. ISBN: 978-80-7106-239-4.
- VONDRÁČEK, Jan. *Dějiny českého divadla*. Praha: Orbis, 1957.
- ŽÁČEK, Václav a kolektiv. *Češi a Jihoslované v minulosti. Od nejstarších dob do roku 1918*. Praha: Academia, 1975.
- ŽUPANIČ, Jan. *Na rozcestí: rakousko-uherská zahraniční služba v posledních letech existence monarchie*. Praha: Agentura Pankrác, 2009. ISBN: 978-80-86781-13-6.

Prameny

HOLEČEK, Josef. *Zhůru na Cetyň!*. Černá Hora v míru, 1883.

KUBA, Ludvík. *Pazarný den – týdenní trh*. Čtení o Makedonii, 1932.

KUBA, Ludvík. *Ramazan*. Pražské noviny, 1897.

KUBA, Ludvík. *Ramazan*. Pražské noviny, 1897.

NERUDA, Jan. *Podél Uny*. Naše listy, 1868.

KRUNIČ, Dušan. *Drama o uzvišenim siromasima*. PRAVDA, 1938. č.12240.

Pozorište – VREME, Beograd, 1922, 2, číslo 103, s.3.

7.výroční zpráva 1925/26. Bělehrad: Československá Obec, 1926.

9.výroční zpráva 1927-28. Bělehrad: Československá Obec, 1928.

14.výroční zpráva 1932/33. Bělehrad: Československá Obec, 1933.

16.výroční zpráva 1934/35. Bělehrad: Československá Obec, 1935.

17.výroční zpráva 1936. Bělehrad: Československá Obec, 1936.

18.výroční zpráva 1937-1938. Bělehrad: Československá Obec, 1938.

Přílohy

Fotografická příloha

Fotografie č. 1 – 7.výroční zpráva 1925/26. Bělehrad: Československá Obec, 1926. s.36.

Fotografie č.2 – titulní strana knihy „Československý dům v Bělehradě 1928–2018“, autor Linda, J. Bělehrad: Česká beseda Bělehrad, 2018.

Fotografie č.3 – 7.výroční zpráva 1925/26. Bělehrad: Československá Obec, 1926. s.35.

Fotografie č.4 – 9.výroční zpráva 1927/28. Bělehrad: Československá Obec, 1928. s.21.

Fotografie č.5 – 16.výroční zpráva 1934/35. Bělehrad: Československá Obec, 1935. s.4–5.

Fotografie č.6 – 7. 3. 1925 „**Paní Mincmistrová**“

Fotografie č.7 – 1930

Fotografie č.8 – 24. 5. 1930

Fotografie č.9 – 8.3.1930

Fotografie č.10 – 1931

Fotografie č.11 – 28. 2. 1931 „**Pudřenka**“

Fotografie č.12 – 1932

Fotografie č.13 – 1934

Fotografie č.14 – 1936

Fotografie č.15 – 1. 3. 1936 Akademie v Československém domě

Fotografie č.16 – 1. 3. 1936 Akademie v Československém domě

Fotografie č.17 – 9. 4. 1938 „**Pohádka o Zlatém klíči a živé vodě**“

Fotografie č.18 – Maškarní ples (bez data)

Fotografie č.19 – Bál Československé Obce (bez data)

Obrázek 7 Fotografie z 7. 3. 1925 „Paní Mincmistrová“

Obrázek 6 Fotografie z 1930

Obrázek 8 Fotografie z 24. 5. 1930

Obrázek 9 Fotografie z 8. 3. 1930

Obrázek 10 Fotografie z roku 1931

Obrázek 11 Fotografie z 28. 2. 1931 „Pudřenka“

Obrázek 12 Fotografie z roku 1932

Obrázek 13 Fotografie z roku 1934

Obrázek 14 Fotografie z roku 1936

Obrázek 15 Fotografie z 1. 3. 1936 Akademie v Československém domě

Obrázek 16 Fotografie z 1. 3. 1936 Akademie v Československém domě

Obrázek 17 Fotografie z 9. 4. 1938 „Pohádka o Zlatém klíči a živé vodě“

Obrázek 18 Fotografie Maškarní ples (bez data)

Obrázek 19 Fotografie Bál Československé Obce (bez data)

Jmenný seznam československé menšiny v Bělehradě

Abaffy, Cyril, Dr (11, 12, 13, 14)	advokát	Zemun, Kralja Petra 11
Albrecht, Otakar (5)	majitel patentní kanceláře	Strahinića bana 43a
Albrecht, Otokar (10)	zástupce firmy Ivan F. Schwarz	Kralja Milana 1/V
Albrecht, Otokar (11)	obchodní zástupce	Kralja Milana 1/V
Albrecht, Otokar (12, 13)	obchodní zástupce	Riga od Fere 11
Albrecht, Otokar (14, 16)	úředník cestovní kanceláře „Putnik“	Kničaninova 7
Albrecht, Otokar (17, 18)	úředník u firmy Maričić i Janković	Kneza Mihajla 26 (18)
Amar, Avram, MUDr. (11, 12, 13, 14)	lékař	Jovanova 8
Andrial, Jindřich, Dr. (5,7)	legační rada ČSR (konzul - 7)	vyslanectví ČSR (7)
Andrle, Oto (5)	průmyslník	Dubljska 96
Atzler, Jan (9, 10, 12, 11)	obchodník	Kopaonička 11
Bachtík, František, Dr. (18)	šéf konzul. odděl. čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Bakalář, Robert (11)	obchodník	Durmitorska 11
Bakalář, Robert (8, 9, 10)	obchodník	Makenzijeva 14 (12-9)
Balzer, Jaroslav (5, 7)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Bartíková, Antonie (8)		Majdanska 6
Bartíková, Antonie (9)		Kosmajska 38/II
Bastl, František (12, 13, 14)	vrátný u firmy Moravia	Ćirila i Metodija 8
Bašová, Irma (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úřednice Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Bečák, František (11, 12)	nadsladovní	Pivara Bajloni
Bekerus, Josef (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18)	ředitel pivovaru	Jagodina
Belfín, František (9, 10, 11)	fagotista Národního divadla	Herceg Stavana 4
Belović, Aleksandar (18)	obchodník	Vojvode Gligora 36
Béna, Antonín (11)	úředník Keramiky	Albanska 29
Béna, Antonín (12)	úředník Keramiky	Jovana Ristića 37

Béna, Antonín (13, 14)	úředník	Sarajevska 41
Béna, Antonín (16, 17)	restauratér Čsl. domu	Garašaninova 39
Béna, Antonín (18)		Kralja Aleksandra 400
Béna, Antonín (5, 7)	účetní	Kosovská 51
Béna, Antonín (8, 9, 10)	úředník „Keramiky“	Kosovská 51
Béna, Jan (11)	zástupce čsl. keramických továren	Vlajkovičeva 3
Béna, Jan (12)	zástupce keramických továren	Jovana Ristića 37
Béna, Jan (13, 14)	zástupce keramických továren	Višegradska 9
Béna, Jan (16, 17)	zástupce keramických továren	Garašaninova 39
Béna, Jan (5, 7, 8)	ředitel „Keramiky“(8)	Kosovská 51
Benda, Vilém (5)	mistr truhlářský	Totovská 136, Pašino brdo
Benda, Vilém (7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18)	mistr truhlářský	Pašino Brdo, Tetovska 27
Benýšková, Antonie (5)	bankovní úřednice	Carigradska 11
Beránek, Eduard (5)	ředitel fy K. Panić	Topličev venac 19
Bernard, Milan (5)	ředitel banky	Crnogorska 10
Besserová, Karla (11, 12, 13)	úřednice	Kosovska 39
Besserová, Karla (8)	úřednice	Pošt. schránka 201
Besserová, Karla (9, 10)	úřednice	Višegradska 9
Bína, Frant. (10)	sladovník u fy Bajloni	Pivara Bajloni
Boháček, Josef (7, 8)	techn. úředník	Poenkareova 35/V
Boháček, Josef (9, 10, 11, 12, 13)	technický úředník	Nušićeveva 2, Mali Mokri „Lug“
Bojanić, Antonín (5)	úředník Pražské úvěrní banky (přispívající)	Pragobanka
Bojanovský, Ludvík (18)	prokurista banky „Slavie“	Pčinjska 16
Bokroš, Filip (11, 12, 13)	ředitel	Jakšičeva 5
Bokroš, Filip (7, 8)	obchodník	Knez Mih. Venac 23a

Bokroš, Filip (9, 10)	obchodník	Strahinića Bana 54
Bosák, Štěpán, Ing. (16, 17, 18)	náčelník ministerstva (sekční šéf - 18)	Kičevska 30
Bouček, V. (17)	odb. přednosta min. dopravy	Beograd, Starine Novaka 7
Bouček, Vojta (5)	inženýr	Knez Danilova 15
Bouček, Vojta, Ing. (18)	sekční šéf ministerstva	Starine Novaka 7
Boukal, Bohuš (12, 13, 14, 16)	prokurista	Anglobanka
Boukal, Bohuš (17)	vicedirektor	Anglobanka
Boukal, Bohuš (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Boukal, Bohuš (7, 8, 9, 10, 11)	prokurista	Pragobanka
Brandejs, Stanislav, Dr. (5)	legační sekretář a docent univerzity	
Bremec, Pavle (10, 11, 12)	účetní ministerstva financí	minist. finansija
Bruník, Václav (16, 17)	stavitel	Porečka 16
Bruník, Václav (18)	správce skladu pivovaru v Jagodině	Porečka 16
Bublík, Jaroslav (12)	šéf firmy „Staklo“	Mostarska 4
Bublík, Jaroslav (13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Kondina 24
Bublík, Vladimír (13, 14)	elektrotechnik	Takovska 39 (41-13)
Bublík, Vladimír (13, 14, 16, 17)	ředitel Poj. banky Slavie	Prestonaslednik. trg 42
Bublík, Vladimír (18)	ředitel banky „Slavie“	pošt. schr. 93
Bublík, Vladimír (5)	správce, fil. Triglav	palác Jihoslovanské banky
Bublík, Vladimír (7, 8)	ředitel Pojišť. banky Slavie	Obilićev Venac 27
Bublík, Vladimír (9, 10, 11, 12)	ředitel pojišť. banky „Slavie“	Kralja Milana 25 (48-10)
Bublík, Vladimír, st. (9, 10, 11, 12)	elektrotechnik	Bitoljska 19a
Budín, Josef (5)	úředník Goliatha	Miloša Velikog 115
Budín, Josef (7, 8)	úředník Goliata	Kraljice Natalije 96 (46 - 8)
Budín, Josef (9, 10)	úředník firmy Ignat Flesche & Comp.	Uzun Mirkova 30
Bulík, Ján (18)	advokát	Kneza Mihajla 8/II

Bulíř, Jindřich (7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18)	skladník Pragobanky	Izraelská 4 /Izrailjeva 4 (8)/2(9)
Bultas, Alfons (12, 13)	pokladník	Anglobanka
Bultas, Alfons (14, 16, 17, 18)	úředník	Kralja Bodina 4
Bultas, Alfons (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Busta, Jan (5)	průmyslník	Stari Banovci
Bydžovský, Rudolf (8)	truhlář	Braće Ribnikara 19
Cach, Rudolf (5, 7)	akad. sochař	Kralja Alexandra 75 (95-7)
Cihlová, Marie (7, 8)	pokladní	hotel Srpski Kralj
Cimfl, Antonín (12)	zástupce Universal Film Comp.	Knez Miletina 6
Cimfl, Antonín (13, 14, 16, 17)	majitel bioskopu Balkan	Braće Jogovića 6
Cimfl, Antonín (9, 10, 11)	zástupce Universal Film Comp.	Kralja Milana 25
Cimpl, František (5)	účetní parního mlýna	Kragujevac
Cinkotský, Michal (16, 17, 18)	student phil.	Univerzita
Císař, Josef (5)	stavbyvedoucí u fy Mat. Blecha	Šajkačka 23
Čáňová, Anna (16, 17)	studentka phil.	Mletačka 14
Čáňová, Zuzana (16, 17, 18)	studentka med.	Deligradska 35 (15-18)
Čechová, Božena (12, 13, 14)	soukromnice	Vojvode Bogdana 10
Černá, Božena (5)	choť legačního tajemníka	
Černohous, Josef (7, 8)	výpravčí u fy Ječmenica	Knez Miletina
Černohous, Josef (9, 10)	výpravčí, Beogradska textilna industrija	Knez Miletina
Černović, Marie (12, 13, 14, 16, 17, 18)		Prištinska 84 (35-17)
Černý, Eugen (5, 7, 8)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Černý, Evžen (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Černý, Evžen (9, 10, 11)	úředník	Pragobanka
Černý, František, Dr. (5)	legační tajemník ČSR	
Danko, Ján (16, 17)	student phil.	Kralja Petra 54

Danko, Jaroslav, Ing. (7)	stavební rada ČSR	vyslanectví ČSR
Danko, Jaroslav, Ing. (8)	stavební rada	Aleksandrova 20
Danko, Jaroslav, Ing. (9)	stavební rada	Lochenice 55
Danková, Marie (8)	choť stavebního rady	Aleksandrova 20
Danková, Marie (9)	choť stavebního rady	Lochenice 55
Danon, Isak J., MUDr. (11)	lékař	Jovanova 7
Dědourková, Marie (7, 8)	pokojská v hotelu	Srpski Kralj
Deutsch, Emil (9, 10, 11, 12)		Kosmajška 9
Deutsch, Emil, Ing. (13, 16, 17, 18)		Pop Lukina 21
Deutsch, Emil, Ing. (14)		poštovní schránka 433
Ditrichstein, Franja, MUDr. (13)	lékař	Maršala Pilsudskog 29
Ditrichštein, Franja, MUDr. (11, 12)	lékař	Knez Mihajlov Venac 27
Djurović, Lazar, Ing. (11)	úředník	Pragobanka
Djurović, Lazar, Ing. (12)	úředník	Anglobanka
Dlouhý, Arnošt (18)	vrchní inspektor státních drah	Zákolany
Dlouhý, Arnošt (9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	vrchní inspektor čsl. st. drah v. v.	Praha - Vinohrady, Perunova 8
Dohnálek, Jaroslav (18)	továrník	Zemun, Prigrevica 100
Dohnálková, Jiřina (18)		Zemun, Prigrevica 100
Doleček, Josef, Ing. (12)	zástupce Česko-moravské Kolben, Daněk	Deligradska 21
Doleček, Josef, Ing. (13, 14)	zástupce Českomoravské-Kolben-Daněk	DraĐorĐa Jovanovića 21
Doleček, Josef, Ing. (16, 17, 18)	zástupce Českomoravské-Kolben-Daněk (-18)	Birčaninova 16
Doleček, Josef, Ing. (9, 10, 11)	zástupce Česko-moravské Kolben, Daněk	Rankeova 26
Doležal, Rudolf (10-, 11, 12, 14)	disponent firmy Šplíchal & Jarolímek	Kralja Milana 97
Doležal, Rudolf (13)		Franchet d'Esperey 66

Dostalík, František (18)	úředník	Anglobanka
Doubek, Emil (16, 17)	úředník agentie čsl. dunajské paroplavby	pošt. schránka 274
Doubek, Emil (18)	úředník Dunajplavby	pošt. schránka 274
Doubek, Josef (9, 10, 11, 12, 13, 14)	úředník agentie čsl. dunajské paroplavby	pošt. schránka 274
Drábek, František (5, 7, 8)	zřízenec vyslanectví ČSR	Miloša Velikog 37 (8)
Drábek, František (9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18)	zřízenec vyslanectví (podúředník-14)	ČSR Kralja Aleksandra 20 (22-11)
Drahokoupil, Alois (12, 13, 14, 16, 17, 18)	prokurista	Anglobanka
Drahokoupil, Alois (5, 7, 8, 9, 10, 11)	disponent Pražské úvěrní banky (prokurista – 7)	Pragobanka
Dubový, Jan, Ing. (5, 7)	inženýr a architekt	Knez Miletina 24
Dubový, Jan, Ing. (8, 9, 10)	architekt	Durmitorska 21
Ducháč, Alois (13, 14, 16, 17, 18)	sochař	Kolubarska 20, Dušanovac
Ducháč, Alois (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12)	keramik	Moskovska 47
Dušková, Anna (5, 7, 8)	úřednice generálního konzulátu ČSR	vyslanectví ČSR (7)
Dušková, Anna (9, 10, 11, 12, 13, 14)	úřednice vyslanectví	Kralja Aleksandra 20 (22)
Dvornický, Martin (16, 17, 18)	st. phil.	Univerzita
Dvořáček, Jan (5)	tovární mistr Moravie	
Dvořáček, Jan (7)	správce Moravie	Ćirila i Metodija 8/10
Dvořák, Otakar (5)	obchodník	Jagodina
Dvořák, Tomáš (5)	úředník	Vojvode Bogdana
Dvořák, Tomáš (7)	úředník	Ćirila i Metodija 8/10
Eckert, Miloš (12, 13, 14, 16, 17, 18)	prokurista	Anglobanka
Eckert, Miloš (5)	bankovní prokurista	Smiljanićeva 34
Eckert, Miloš (7, 8, 9, 10, 11)	prokurista	Pragobanka
Edtbauer, Ivan (12, 13, 14, 16)	úředník	Anglobanka

Edtbauer, Ivan (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky (příspěvající)	Pragobanka
Ehrlich, Jindřich (8)	obchodník	Kosmajska 53/10
Fabiánek, Josef (13, 14)	čalouník	Kralja Milutina 72
Fabiánek, Josef (16)	čalouník	Kralja Milana 20
Fabiánek, Josef (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12)	čalouník	Kralja Milana 56
Feigl, Hugo (11, 12, 13, 14)	obchodník	Knez Mihajlova 30
Fejfar, Hynek (18)	tovární mistr	Kneginje Olge 29
Fejfara, Hynek (10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	úpravčí mistr	Radenička 24 (29-14)
Fejfara, Hynek (5)	skladník	Izraelova 4
Fejfara, Hynek (7, 8)	skladník	Radenička 24
Fejfara, Hynek (9)	tkalcovský mistr	Radenička 24
Fiedler, Josef (5)	truhlář	Dvorska 7
Filip, Filouš (10, 11, 12, 13, 14)	továrník	Petrovac, Bačka (Dun. Banovina-14)
Fišar, František (17)		Beograd
Fišar, František (18)	tovární mistr	Kneza Pavla 115
Frait, Jan (5)	vydavatel hudebnin	Ivkovićeva 37
Frajt, Jan (7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	naklad. Hudebnin	Kralja Aleksandra 11 (9-14)
Frankl Adolf (5, 8, 9, 10, 11)	hoteliér, „Srpski kralj“	
Frankl, Eduard (8, 9, 10, 11, 13, 14)	hoteliér (ředitel)	hotel Srpski Kralj
Franklová, Věra (5)	choť hoteliéra	
Frelich, Maxmilián (7)	učitel tělocviku	Mutapova 28
Fulka, Petr (13, 14)	hodinář	Hartvigova 30
Fulka, Petr (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12)	hodinář	Beogradska 30
Glušac, Dimitrije (11, 12)	uzenář	Dušanova 76
Glušac, Dimitrije (13, 14)	uzenář	Cara Dušana 68

Gombár, Ján (16, 17)	st. med.	Južni boulevard 35
Gombár, Ján (18)	student medicíny	Univerzitet
Gradojević, Vladimír (5, 7, 8)	skladník	Studenička 55
Gradojević, Vladimír (9, 10, 11, 12)	soukromník	Studenička 55
Gradojević, Vladimír (13, 14, 16, 17, 18)	soukromník	Garašaninova 17
Greiner, Leopold (5)	zástupce (příspěvající)	Zemun, Rajačićeva 3
Grubner, Václav (5, 7, 8)	mistr zámečnický	Terazije 48
Grubner, Václav (9)	mistr zámečnický	Kralja Milana 48
Gutwillig, Hugo (13, 14, 16, 17, 18)	vrch. insp. Prvog Dunavskog Parobrodskog Društva	Kapetan Mišina 6a
Gutwillig, Hugo (7, 8, 9, 10, 11, 12)	vrch. insp. Prvog Dunavskog Parobrodskog Društva	Zemun
Hajčman, Adolf (13, 14, 16, 17)	akt. tajemník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Hajčman, Adolf (5, 7, 8)	úředník generálního konzulátu	vyslanectví ČSR (7)
Hajčman, Adolf (9, 10, 11, 12)	úředník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 20 (22)
Hájek, Emil (12)	ředitel hudební školy „Stanković“	Zemun, Miloša Velikog
Hájek, Emil (13, 14, 16, 17)	ředitel hudební školy „Stanković“	Kralja Ferdinanda 1
Hájek, Emil (18)	profesor Drž. muzičke akademije	Vlajkovićeve 13
Hájek, Jaroslav (5, 7)	úředník Pražské úvěrní banky	
Hanuš, František (18)	c/o „Jugoškoda“ A.D.	Pariska 13
Hanuš, Jaromír, Ing. (16, 17)		Krunska 81
Hanuš, Jaromír, Ing. (18)	obchodní zástupce	Frankopanova 32
Hattan, Karel (10)	úředník čsl. konzulátu	Kralja Aleksandra 20
Havelka, František (14)	posлуhač práv	Majora Jagodića 25
Havelka, František (8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18)	sochař	Vidinska 28
Havlena, Jiří (12, 13, 14, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Havlena, Jiří (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka

Havlíček, Josef (10, 11, 12)	konzulární úředník	Kralja Aleksandra 20 (22)
Havlíček, Josef (16, 17)	ředitel Škodových závodů	Pariska 13
Havyová, Elena (16, 17, 18)	st. phil.	Cetinjska 28
Heidenreich, Julius, Dr. (9)	profesor	Kapetan Mišina 29/I
Hejhal, Adolf (5, 7, 8)	oficiál generálního konzulátu ČSR	vyslanectví ČSR (7)
Hejhal, Adolf (9, 10)	úředník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 20
Herting, František (5)	archivář Národního divadla	Jevremova 31
Hévr, Václav (5, 7, 8)	uzenářský pomocník	Kosmajska 17
Hladík, Jan, Ing. (16, 17)		Kajmakčalanska 41
Hladík, Jan, Ing. (18)	továrník	Okučani
Hladík, Karel (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Hladík, Karel (5, 7, 8)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Hladík, Karel (8, 9, 10, 11)	úředník	Pragobanka
Hlaváček, Ladislav, Dr. (18)	leg. attaché čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Hlaváček, Zdeněk (14, 16, 17, 18)	obchodník	Zemun, Surčinska 8a
Hlaváček, Zdenko (7, 8)	obchodník	Lomina 13
Hlaváček, Zdenko (9, 10, 11, 12, 13)	obchodník	Zemun, Jugoslovenski trg 2
Hlaváčová, Anna (16, 17, 18)	st. med.	Kraljevića Tomislava 3
Hlaváčová, Katarina (16, 17, 18)	st. phil.	Kraljevića Tomislava 3
Hloušek, František (5, 7, 8)	mistr kožešnický	Ivankovačka 7
Hofman, Josef (18)	šéf lesní správy v. v.	Kraljevića Tomislava 41
Hofmann, Josef (16, 17)	šéf lesní správy v. v.	Dubljanska 26
Holásek, Jan (5)	majitel dopravní spol. „Bohemia“	
Holásková, Miroslava (5)	choť majitele podniku	
Holeta, Jaroslav (18)	odborný učitel	Garašaninova 39
Holopírek, Josef (9, 10)	úředník agencie čsl. dunajské paroplavby	poštovní schránka 274
Holub, Karel (5)	profesor hudby	Knez Miletina 37

Holubová, Vlasta (5)	choť profesora hudby	
Horák, Václav (11, 12)	obchodník	Zahumska 52
Horák, Václav (13)	obchodník	Lapska 3
Horák, Václav (14, 16, 17)	obchodník	Skerličeva 22
Hort, Antonín (8)	truhlář	Braće Ribnikara 19
Hotový, Václav (5)	tovární mistr Bělehradského cukrovaru	
Hotový, Václav (7, 8, 9, 10, 11, 12, 13)	tovární mistr	cukrovar, Čukarica
Houska, Albert (5)	uzenářský pomocník	Dušanova 76
Houška, Jaroslav (5)	konzulární úředník ČSR	
Hradecká, Jaroslava (5, 7, 8)	úřednice vyslanectví ČSR	Vyslanectví ČSR
Hradecký, Čeněk (11)	úředník	Avalska 11
Hradecký, Čeněk (12, 13, 14, 16, 17)	úředník	Topčider, ul. gen. Kovačevića, drž. stanovi
Hradecký, Čeněk (18)	úředník	Krupanjaska 9, Dedinja
Hradecký, Čeněk (5, 7)	skladník	Kralja Aleksandra 56
Hradecký, Čeněk (8)	úředník	Kralja Aleksandra 56
Hradecký, Čeněk (9, 10)	úředník	Vojvodjanska 35
Hrdlička, Josef (5)	tovární mistr továrny „Jasenica“	Vel. Planá
Hrnčíř, Josef (11, 12, 13, 14, 16)	šéf firmy Matěj Blecha	Francuska 43
Hrnčíř, Josef (17, 18)	architekt (stavitel)	Francuska 43
Hrnčíř, Josef (5, 7)	architekt a ředitel fy Mat. Blecha	
Hrnčíř, Josef (8)	stavitel	Čika Ljubina 19
Hrnčíř, Josef (9, 10)	šéf firmy Matěj Blecha	Čika Ljubina 19
Hrnčířová, Anna (8, 9, 10)	choť stavitele (šéfa firmy)	Pozorišna 43
Hruška, Bedřich (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Hruška, Bedřich (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	

Hub, Bohuslav, Dr. (8)	legační tajemník čsl. vyslanectví	Makenzijeva 18
Hub, Bohuslav, Dr. (9)	legační tajemník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 20
Hubáček, Josef (5)	obchodník	Senjanin Ivo 3
Hubáček, Josef (8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	učitel střihu	Poenkareova 35/III (33/II - 14)
Hückel, Rudolf (5)	účetní pivovaru	Skoplje
Hückel, Zlatan (13)		Skoplje, Prestonaslednikova 3
Hückel, Zlatan (7)	účetní pivovaru	Skoplje
Hückel, Zlatan (8)	účetní „Farmer“	Smederevo
Hückel, Zlatan (9, 10, 11, 12)	účetní firmy EKONOM	Smederevo
Hudeček, Jan (5)	obuvník	Čubrina 5
Huráň, Velimír (5)	mistr krejčovský	Sokolska 19
Husník, Karel (12, 13)	ředitel	Anglobanka
Husník, Karel (14, 16, 17)	ředitel (bank. ředitel v. v.)	Vojvode Bogdana 3
Husník, Karel (5, 7, 8, 9, 10, 11)	ředitel Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Husník, Karel, jun. (16, 17, 18)	ředitel továrny „Moravia“	Ćirilia i Metodija 8/10
Husník, Miloš (5)	prokurista „Moravie“	
Husník, Miloš (7, 8, 9, 10, 11, 12, 13)	ředitel Moravie	Ćirila i Metodija 8/10
Huša, Franjo, Ing. (18)	úředník „Jugoškody“	Pariska 13
Hušek, Antonín (16)	úředník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Hvíždálek, František (12, 13)		Kralja Alkesandra 21
Hykšová, Anna (5)	učitelka	Kraljice Natalije 98
Hykšová, Anna (7)	učitelka	Studenička 12/I
Hymr, Jaroslav (12, 13)		Sarajevska 56
Chmela, Emil (5)	kočárník	Takovska 2
Chmelař, František (5)	betonář	Ratarska 61
Chmelař, Vladimír (13)	úředník	Vojvode Dobrnjca 24

Chmelík, František (5, 7, 8)	strojný zámečník	Radenička 24
Chochola, Josef (5)	úředník fy Šancer	Smiljanićova 29
Chocholoušek, Ladislav, Inž. (5, 7, 8)	zeměd. ataše vyslanectví ČSR	Vyslanectví ČSR
Imlauf, Karel (16, 17)		Kosmajška 38
Imlauf, Karel (18)	úředník	hotel „Ekcelsior“
Inderka, Jan (9)	odbor. rada v min. škol. a nár. osvěty RČS., odbor V	Praha, Maltézské náměstí
Ivković, Bož. (17)		Gundulička
Ivković, Božidar (18)	truhlář	Surdulička 2
Jakoubek, Josef (5)	hostinský	
Jakoubek, Josef (7, 8, 9, 10)	restauratér	Ćuprija, cukrovar (8)
Jakoubková, Marie (5)		
Jandl, Vilém (5)	profesor muzičke škole Stanković	
Janković, Ljubica (8, 9, 10, 11)	choť úředníka	Kočina 29
Jarolím, Stanislav (10, 11)	nadsladovní	pivovar Bajloni
Jarolímeck, Oskar (11)	průmyslník	Lamartinova
Jarolímeck, Oskar (12, 13, 14, 16, 17, 18)	průmyslník	Franchet d'Esperey 66 (Franse d'Eperea)
Jarolímeck, Oskar (5, 7, 8)	průmyslník	Dubljska 96
Jarolímeck, Oskar (9, 10)	průmyslník	Kralja Milana 97
Jaroným, František (9, 10)	nadsladovní	pivovar Bajloni
Jaroš, Ludvík (16)	učitel čsl. školy	Garašaninova 39
Jaroš, Ludvík (16, 17)	správce čsl. školy Masarykovy	Garašaninova 39
Jelínek, Karel (13, 14)	stavitel	Vranjska 9
Jelínek, Karel (16)	stavitel	Brijanova 1/II.
Jelínek, Karel (17, 18)	stavitel	Gvozdićeva 3
Jelínek, Karel (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12)	stavitel (architekt)	Banatska 30
Jelínek, Robert (5, 7, 8)	správce pivovaru (sládek)	Jagodina

Jelínek, Stanislav (5)	stavební inženýr	Banatska 24
Jelínek, Václav (16, 17)	st. med.	Brijanova 1/II, tel. 27647
Jelínek, Václav (18)	lékař	Beograd
Jelínek, Václav, Dr. (18)	plukovník zdravotní služby	Krunska 11/I
Jelínek, Václav, MUDr. (12, 13, 14, 16, 17)	plukovník-lékař	Brianova 1/II
Jelínková, Žofie (5)	choť stavitele	Banatska
Jeřábek, Karel (16, 17, 18)	úředník pivovaru	Porečka 16
Jína, Jan, Dr. (14)	legační rada ČSR	Kralja Aleksandra 22
Jindra, Vladislav (11, 12)	úředník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Jindra, Vladislav (13, 14, 16, 17)	akt. adjunkt čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Jiránek, Josef V. (10)	vojenský kapelník	Molerova 57
Jirka, František (5)	člen fy Vančagović i drug	Ćika Ljubina 11
Jurkovičeva, Blanka (5, 7, 8)	úřednice	Četinjska 31 (Pragobanka 7)
Jůza, Václav (5, 7)	major v p. (v. v.)	Vamberk (Žamberk)
Jůza, Václav (9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18)	major SHS. v. v. (jihoslovanský-14)	Žamberk
Jůzová, Emilie (5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18)	choť majora (-/7)	Žamberk (7)
Kabrhel, Josef (18)	obchodník	Svetoga Save 30/II
Kačírek, Bedřich (9, 10, 11, 12, 13)	sladovník	pivovar Weifert
Kačírková, Krista (9, 10, 11, 12)	choť sladovníka	pivovar Weifert
Kadečková, Marie (5, 7)	učitelka klavíru (ind. učitelka)	Studenička 62
Kadlec, František (11, 12, 13, 14)	úředník cukrovaru	Čukarica
Kadlec, František (16, 17)	úředník cukrovaru	Cukrovar Crvenka
Kadlec, František (5, 7, 8, 9, 10)	technický adjunkt cukrovaru (správce-9)	Ćukarica
Kadlec, Rudolf (5)	mistr lakýrnický	Gospodarski Put 9

Kalousek, Ludvík (5)	vedoucí ČS. Dun. paroplavební spol.	Vasina 13
Kalousek, Ludvík (9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	šéf agencie čsl. dunajské paroplavby	poštovní schránka 274
Kamenár, Petar (18)	student univerzity	Univerzitet
Karfík, Bedřich (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16)	instalatér	Ivankovačka 7
Karfík, Miroslav (13, 14, 16, 17, 18)	instalatér	Ivankovačka 7
Karlas, Jan (7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14)	přádelní mistr u fy Vlada Ilić, štofara	Višnička 23 (14)
Kasal, Čeněk (5)	uměl. zámečnick	Kralja Petra 64
Kašpar, Antonín (5)	úředník vyslanectví ČSR	
Kašpar, Jaroslav (16)	taj. Čsl. Sv.	Garašaninova 39
Kašpar, Jaroslav (17, 18)	úředník	
Kašper, Karel (13, 14, 16)	ředitel Bankovní a obchodní akc. spol.	Prestonaslednik. trg 3
Kašper, Karel (17, 18)	ředitel Bankovní a obchodní akc. spol.	Pašičeva 10
Kašper, Karel (5)	úředník Bankovní a obchodní akc. spol.	Poenkareova 6
Kašper, Karel (7)	ředitel Bankovní a obchodní akc. spol.	Poenkareova 6
Kašper, Karel (8, 9, 10, 11, 12)	ředitel Bankovní a obchodní akc. spol.	Kralja Milana 5
Kerhartová, Krista (8)	úřednice	pošt. schránka 201
Kisovec, Vjekoslav, Dr.	advokát	Kralja Ferdinanda 8
Kisovec, Vjekoslav, Dr. (13, 14, 16, 17)	advokát	Kralja Milana 3
Kisovec, Vjekoslav, Dr. (8, 9, 10, 11, 12)	právní savetnik Jugobanke (Jugoslavenske banke)	Kolarčeva I/I
Klazar, František (5)	úředník Bankovní a obchodní akc. spol.	Poenkareova 6
Klimecký, Oskar (12, 13, 14, 16)	obchodník	Bitoljska 55 (107-12)

Klimecký, Oskar (5)	nám. Ředitele Fil. Srp. Zadrůžne banke	
Klimecký, Oskar (7)	ředitel	Bitoljska 107
Klimecký, Oskar (8)	prokur. Zemaljske Kreditne Banke	Bitoljska 107
Klimecký, Oskar (9, 10, 11)	šéf pokladen (Opšte Jugoslov. Bankarsko društvo)	Bitoljska 107
Klimša, František (10, 11)	mistr bednářský	Pivara Bajloni
Klubíčko, Přemysl (18)	úředník fy „Jugobanka“	poštovní schránka 208
Kment, Frant. J. (16, 17)	voj. kapelník	Šumadijska 141
Kment, František (17)	obchodník	Bitoljska 55
Kment, František J. (18)	voj. Kapelník	Voje Ilića 93
Knejp, František (5)	truhlář	Miletićeva 20
Knez, Alois (12, 13, 14, 16, 17)	úředník	Anglobanka
Knez, Alois (9, 11)	úředník	Pragobanka
Kobera, Josef (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Kobera, Josef (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Kobr, František (12, 13, 14, 16)	prokurista cukrovaru	Crvenka
Kobr, František (17, 18)	vicedirektor (náměstek ředitele)	Cukrovar Crvenka
Kobr, František (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Kobr, František (7, 8)	disponent	Pragobanka
Kobr, František (9, 10, 11)	disponent Pragobanky	Crvenka, cukrovar
Kocík, Rudolf (11, 12)	sladovnický	Pivara Bajloni
Kocuvan, Mila (8, 9)	úřednice	Pragobanka
Koeser, Adolf (12)	hostinský	Čsl. dům
Koeser, Adolf (13, 14)	hostinský	Garašaninova 39
Kohout, Josef, Ing. (16)	tajemník Ústřední jednoty čl. družstev	Garašaninova 39
Kohout, Karel (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Kohout, Otakar (11, 12, 13, 14, 16)	obchodník	Gundulićev Venac 21

Kohout, Otakar (5)	úředník	Jevremova 59
Kohout, Otakar (7)	spol. fy Bogdanović i Ko.	Kraljev trg 5
Kohout, Otakar (8, 9, 10)	obchodník	Kraljev trg 5
Koláček, František (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14)	zámečník	Bitoljska 105 (53-14)
Koláček, Josef (5, 7)	zámečník	Bitoljska 105
Kolařík, Pavel (5)	úředník Adria továrna bonbonů	Radenička 9
Kolman, Otakar, Dr. (10)	lektor univerzity	Dušanova 45
Kolman, Otakar, Dr. (11, 12, 13, 14)	lektor univerzity	Strahinića Bana 63
Kolman, Otakar, Dr. (16)	lektor univerzity	Zetska 21/I
Kolman, Otakar, Dr. (17)	lektor univerzity	Univerzita
Kolský, Antonín (12, 13, 14)	úředník	Anglobanka
Kolský, Antonín (18)	pokladník	Anglobanka
Kolský, Antonín (7, 8, 9, 10, 11)	úředník	Pragobanka
Kolský, Ljubomir (16, 17)	pokladník	Anglobanka
Konečná, Božena (16, 17)	studující fil.	Drinčičeva 27
Konečná, Božena (18)	profesor	Dričičeva 27
Konečný, Josef (12, 13, 14)	ředitel Prometne Agence	Carigradska 7 (14)
Konečný, Josef (16)	inspektor min. fin. v. v.	Drinčičeva 27
Konečný, Josef (16, 17, 18)	student medicíny	Drinčičeva 27
Konečný, Josef (17)	ředitel banky	Drinčičeva 37
Konečný, Josef (18)	inspektor fin, správy v. v.	Drinčičeva 27
Konečný, Josef (5, 7, 8)	šéf finanční kontroly	Stiška 1
Konečný, Josef (9, 10, 11)	šéf finanční kontroly	Miloša Velikog 20 (Min. finansija)
Kopp, Miloš (5)	ředitel pojišťovny „Slavie“	Jakšičeva 6
Koppová, Marie (5)	choť ředitele pojišťovny	
Kopta, Hugo (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka

Kopta, Hugo (8, 9, 10, 11)	úředník	Pragobanka
Körbel, Josef, Dr. (18)	tisk. attaché čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Korda, Dragutin, Ing. (13, 14, 16, 17)	šéf Telegrafie	Gaston Graviera 3
Korda, Dragutin, Ing. (18)	šéf „Telegrafie“	Garašaninova 14
Korda, Dragutin, Ing. (8)	ředitel „Telegrafije“	Bitoljska 15
Korda, Dragutin, Ing. (9, 10, 11, 12)	šéf „Telegrafie“	Kralja Milana 97
Korda, Karel (5)	soukromník	Balkanska 25
Korec, Vlad., Dr. (7, 8)	tajemník vyslanectví ČSR	Miloša Velikog 37 (-8)
Kórec, Vladimír, Dr. (9, 10)	legační tajemník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 20
Koreis, Dalidor (13, 14)	společník fy Tanović i Obradović	Kragujevac
Korej/is, Dalibor (7, 8, 9, 10, 11, 12)	disponent Moravie (prokurista-9)	Ćirila i Metodija 8/10
Korejs, Dalibor (5)	účetní Moravie	
Kos, Hubert (5, 7)	inženýr Beogradske fabrike mašina	Kavadarska 1 (7)
Köser, Adolf (7, 8, 9, 10, 11) /Koeser	konfekce	Zemun, Kralja Petra 24 (8)
Kostić, Mihajlo D. (11, 12)	revizor Saveza srp. zeml. Zadruga	Svetosavska 16
Kostić, Mihajlo D. (13, 14)	revizor Privil. agrární banky	Milorada Draškovića 6
Kostić, Milan (18)	dipl. Právník	Djevdjelijska 22
Košnar, Josef (5)	tesařský mistr	Novopazarska 42
Košnar, Josef (7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16)	majitel realit	Novopazarska 42
Košut, Otakar (10, 11)	disponent firmy Schenker & spol.	Vidinska 28/III
Koudelka, Arnošt (16)	zahradnictví a květinářství	Kralja Milana 5
Koudelka, Arnošt (17)	zahradník	Kralja Milana 5
Koudelka, Arnošt (18)	obchodník	Pašičeva 5
Koza, Adolf (18)	tovární mistr	Višnjička 23
Kožíšek, Jan (12)	úředník	Anglobanka
Kožíšek, Jan (13)	úředník cukrovaru	Crvenka
Kožíšek, Jan (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka

Král, Antonín, Ing. (11)		Francuska 45
Král, Antonín, Ing. (12, 13, 14, 16)		Palmotičeva 2
Král, Antonín, Ing. (18)		Kraljice Natalije 93
Král, Josef (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Kranikovský, Jindřich (5)	stavbyvedoucí u fy Mat. Blecha	
Krastek, František (9, 10, 11, 12)	společný	pivovar Bajloni
Krátký, Antonín (12, 13, 14, 16, 17, 18)	prokurista	Anglobanka
Krátký, Antonín (5, 7, 8, 9, 10, 11)	disponent Pražské úvěrní banky (prokurista – 11)	Pragobanka
Krátký, Josef (5)	úředník Beogradske fabrike mašina	
Kratochvíl, Václav (5, 7)	úředník Pražské úvěrní banky	
Kraut, Leo (12)	úředník agencie čsl. dunajské paroplavby	poštov. schránka 274
Krejčík, M. (17)	architekt	Beograd
Krejčík, M. (18)	architekt	Kralja Zvonimira 29
Krejčíková, Anna (5)		Studenička 79
Krejčíková, Anna (9, 10)	úředník min. soc. politike	Studenička 79
Kricnar, Josef (11, 12)	úředník	Jugočeška
Kricnar, Josef (13)	ředitel fy Mautner	Chrudim
Kricnar, Josef (14, 16, 17)	ředitel text. Továrny	Knez Miletina 121
Kricnar, Josef (18)	ředitel textilní továrny	Kneza Pavla 121
Kricnar, Josef (9, 10)	manipulant, Beogradska textilna industria	Knez Miletina
Križanová, Božena (16, 17)	st. agron.	Strahinića Bana 40
Krstić, Stojan (12, 13, 14, 16, 17)	kavárník kod „Tri šešira“	Skadarska
Krůta, Rudolf (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Krůta, Rudolf (9, 10, 11)	úředník	Pragobanka
Krůta, Václav (13, 14, 16, 17, 18)	majitel keramické dílny	Sazonova 10

Krůta, Václav (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12)	majitel keramické dílny	Moskovska 36
Křehlík, Ljubodrag, Ing. (16, 17, 18)	podnikatel	Cara Dušana 39
Křehlík, Ludvík, Ing. (13, 14)	podnikatel	Cara Dušana 39
Křehlík, Ludvík, Ing. (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12)	inženýr a podnikatel	Bačvanska 6
Křehlíková, Ljubice (5, 7, 8)	Choť inženýra (-/7)	Bačvanska 6
Křivánek, Jaroslav (12, 13, 14, 16, 17)	úředník agencie čsl. dunajské paroplavby	Novi Sad
Křivánek, Jaroslav (9, 10, 11)	úředník agencie čsl. dunajské paroplavby	poštovní schránka 274
Kubanyová, Viera (16, 17)	st. phil.	Kraljice Marije 145, parter
Kučaba, Bohumil (13)		Periterska 38
Kučaba, Bohumil (14, 16, 17)		Periterska 38
Kučera, Karel (5)	hudebník	Braničevska
Kukla, Stanislav (5)	Prokurista Centralne banke za trg. obrt i ind.	Záhřeb
Kundrát, Miroslav (14, 16)	legační tajemník	Kralja Aleksandra 22
Kurek, Viktor (7, 8, 9, 10, 11)	úředník	Simina 8
Kurzweil, Josef, Ing. (16, 17)	ředitel	Nemanjina 42
Kvičera, František (5)	Soustružník kovů u Beogradske fabrike mašina	
Lang, Václav V. (11, 12, 13, 14)		Senjak, Ruska 4 (6-14)
Láník, Štěpán (14, 16, 17)	úředník	Radnička 35
Láník, Štěpán (18)	úředník	Kneginje Olge 86
Lát, Julius (5)	obchodník	Kralja Milana 71
Laubová, Vlasta (13)	majitelka fotoateliéru „Portrait“	Akademija Nauka
Laubová, Vlasta (14)		Senjak, Četnička 23
Laubová, Vlasta (9, 10, 11, 12)	maj. foto-atelier „Portrait“	Knez Mihajlova 7
Lazarević, Božidar (11, 12)	uzenář	Miloša Velikog 89
Lazarević, Božidar (13, 14, 16, 17)	uzenář	Vojvode Mišića 3

Lazarevič, Božidar (18)	řezník	Franchet d'Esperey 4
Lazarevič, Petar D. (13)	div. deneral u penz	Venizelosova, Profesor. kolonija
Lazarevičeva, Emilie (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	choť maj. klobouč. z. (7–klob. závod) majitelka (9) (--17)	Kralja Milana 120 (70-14)
Lesić, Emanuel, Dr. (12)	ředitel dovozního oddělení	Anglobanka
Lesić, Emanuel, Dr. (13)	bankovní ředitel	Anglobanka
Lesić, Emanuel, Dr. (14, 16)	ředitel Anglobanky	M. Draškovića 1
Lesić, Emanuel, Dr. (17, 18)	ředitel Anglobanky	Anglobanka
Lesić, Emanuel, Dr. (5)	ředitel Pražské úvěrní banky (přispívající)	
Lesić, Emanuel, Dr. (7, 8, 9, 10, 11)	ředitel dovozního oddělení	Pragobanka
Lešer, Julius, Dr. (5)	Generálná konzul ČSR	
Lhoták, Ludvík (5)	zahradník	Dvůr královský
Líbal, Miloslav (5, 7)	Úředník Moravie	Ćirila i Metodija 8/10 (7)
Likavec, Karel (16, 17)	st. tech.	Studentski dom
Lípa, Jaroslav (18)	mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr ČSR	Kralja Aleksandra 22
Lívanský, František (5)	Sekretář generálního konzulátu ČSR	
Loučka, Emil (5)	Stavbyvedoucí u fy Architekt	Knez Mihajla 38
Loučka, Emil (7, 8, 9)	stavbyvedoucí	Herceg Stevana 4
Loučková, Františka (11)	úřednice zastupit. Českomoravské-Kolben-Daněk	
Luka, Karel, Ing. (13, 14, 16, 17, 18)	zástupce Škodových závodů (ředitel-18)	Pariska 13
Luka, Karel, Ing. (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12)	zástupce Škodových závodů	Knez Mihajlov venac 13/14
Mácal, Jan (5)	obchodník	
Macourek, Zvonimír (11)	úředník	Pragobanka
Macourek, Zvonimír (12, 13, 16)	úředník	Anglobanka
Mader, Julius (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Mach, Václav (11, 12)	hudebník	Kralja Milana 48

Macháček, Bohumil (5)	Zřízenec generálního konzulátu ČSR	
Machek, Alois (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Machek, Alois (5)	úředník Akc. spol. pro dovoz a vývoz	
Machek, Alois (7, 8, 9, 10, 11)	úředník	Pragobanka
Malá, Antonie (9, 10, 11)	dozorkyně Moravie	Ćirila i Metodija 8/10
Málek, František (11)	úředník	Pragobanka
Málek, František (12, 13, 14)	úředník	Anglobanka
Málek, Radomir (16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Marek, František (18)		
Maštera, František (18)	truhlář	Kruševačka 14
Maštera, František (7, 8)	stolař (mistr truhlářský)	Veleška 50, Pašino Brdo
Maštera, František (9, 10, 11, 12, 13, 14)	mistr truhlářský	Kruševačka 55 (14-14), Pašino Brdo
Matějka, Bohuslav (9, 10, 11)	hudebník	Vojvode Brane 16
Matović, Sima O. (16)	podnikatel	Grahovska 17 kod g. Vasil Simovića
Matović, Sima O. (17, 18)	úředník	Anglobanka
Mayerová, Anna (16, 17)	studující (psych.)	Strahinića Bana 56
Meisl, Emil, Ing. (13, 14)		Gospodar Jevremova 13
Meisl, Emil, Ing. (16, 17, 18)	průmyslník (18)	Cara Uroša 19/II
Meisl, Emil, Ing. (9, 10)	podnikatel	Jevremova 7
Meisl, Emil, Ing. (Maisl) (5, 7, 8)	továrník	Jevremova 17
Melč, Ctibor (7, 8)	tiskový referent (tajemník – 8)	Vyslanectví ČSR
Melč, Ctibor (9, 10, 11, 12, 13, 14)	tiskový tajemník čsl. vyslanectví (legační-14)	Kralja Aleksandra 20 (22)
Melichar, František (5)	Plukovník a voj. ataše ČSR	Beogradska 60
Melichar, Jan (12, 13, 14)	zinkograf	Vlajkovićeve 4
Melvard, Jaroslav (16, 17, 18)	úředník	Knjegine Perside 54

Merta, Karel (5)	Úředník pivovaru	Skoplje
Mezera, Bohumil (18)	úředník zastupitelství Škodových závodů	Pariska 13
Mičátková, Olga (16, 17)	st. pedag.	Frankopanova 11, Kolo srpskih sestara
Michal, Michal (16, 17)	st. med.	Kralja Zvonimira 21
Michálek, Jiří (18)	tovární mistr	Kneza Pavla 115
Miňovský, František (5)	pokladník	Čika Ljubina 19
Mitrovičeva, Slavka (12, 13, 14)	úřednice	Anglobanka
Mitrovičeva, Slavka (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úřednice Pražské úvěrní banky (přispívající)	Pragobanka
Mitvalský, Josef (13, 14, 16)	tovární mistr	Drinčičeva 2/II
Mitvalský, Josef (8, 9, 10, 11, 12)	tovární mistr, Štofara Vlade Ilića	Knez Miletina (9)
Mlčoch, Antonín, Ing. (13, 14, 16, 17, 18)		Sinđeličeva 34
Mlejnecký, Alois (7)	strojník	Kralja Milana 25
Mohet, Jaroslav (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Mohet, Jaroslav (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Moravec, Jaroslav (18)	obchodník	Kneza Mihajlova 28
Moravec, Stanislav (5)	uměl. zámečník	Kralja Petra 64
Mucha, Rudolf (18)		Hadži Rufimova 7
Mucha, Rudolf, Ing. (16, 17)	vrch. tajemník gener, ředitel. st. drah	Štrosmajerova 25
Müller, Josef (11, 12, 13, 14, 16)	obchodník	poštovní schránka 201
Müller, Josef, Dr. (5, 7)	Vicekonsul ČSR	Vyslanectví ČSR
Müller-Patrić, Jan, Ing. (18)		Jovana Ristića 7
Müller-Petrič, Jan (16, 17)	vrch. rada gener. ředitel. státních drah	Štrosmajerova 17/II
Nádeník, Jan (5)	hudebník	Radenička 11
Nálevka, Stanislav (7, 8)	ředitel továrny	Mladenovac

Nebeský, Jaroslav, Dr. (5)	Tiskový tajemník vyslanectví ČSR	
Nedvěd, Ladislav (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Nedvěd, Ladislav (5, 7, 8)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Nedvěd, Ladislav (9, 10, 11)	šéf oddělení	Pragobanka
Nechutný, Bedřich, Dr. (5)	Vicekonsul ČSR	
Němeček, Ludvík (11, 12)	hudebník Národního divadla	
Němeček, Ludvík (13)	člen orchestru Nár. divadla	Dra Köstera 21
Neumann, Otakar (7)	prokurista Jugobanky	Molerova 13
Neumann, Otakar (8, 9, 10)	prokurista Jugobanky	Poenkareova 2
Neumann, Václav (11, 12, 13)	hudebník	Lomina 11
Nič, Adolf (7, 8)	kancelář. Rada	Vyslanectví ČSR
Nič, Adolf (9, 10, 11)	aktuár. tajemník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 20 (22)
Nik, Ján (17)		Beograd
Nikl, Jan (18)	úředník	Kosmajaska 53, stan. 12
Novák, František (11, 12, 13, 14, 16)	průmyslník	Zemun, Tošin bunar 7
Novák, František (17)	majitel realit	Sarajevska 57
Novák, František (18)	továrník	Zemun, Tošin Bunar 7
Novotný, Alois (5, 7)	soukromník	Sarajevska 57
Novotný, Alois (8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16)	majitel realit	Sarajevska 57
Novotný, Josef (5)	Malíř skla	Braničevska 13
Novotný, Otakar (12, 13, 14, 16, 17)	úředník	Anglobanka
Novotný, Otakar (9, 11)	úředník	Pragobanka
Novotný, Otokar (18)	pokladník	Anglobanka
Nový, Eduard (7, 8)	prokurista poj. Bky Slavie	Obiličev Venac 2
Obádal, Josef (11, 12, 13, 14)	krejčovský mistr	Vuka Karadžića 8
Ondra, Vladimír (5, 7, 8)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka

Otradovský, Dušan (16, 17, 18)	vrch. cel. Revident	Voždovac 209
Otradovský, Martin (14)	vrch. cel. Revident	Voždovac 209
Palečková, Marie (10, 11)	úřednice	Pragobanka
Palečková, Marie (12, 13, 14, 16, 17)	úřednice	Anglobanka
Palečková, Marie (7, 8, 9)	úřednice	Pošt. fah (schránka) 48
Papš, Jan (11, 12)	obchodní zástupce	Jovanova 2
Papš, Jan (13)	obchodní zástupce	Jug Bogdana 3/1
Papš, Jan (14, 16, 17)	obchodní zástupce	Prote Mateje 15
Parma, Eduard (16)	tisk. Tajemník čsl. vysl.	Kralja Aleksandra 22
Paštálka, František (18)	tovární mistr	Kneza Pavla 115
Paulus, Josef (5)	Sklepmistr v pivovaře Bajloni	Cetińska 33
Paulusová, Anna (5)	Choť sklepmistra	
Pavlíček, Adolf (18)	krejčí	Dom staraca i starica
Pavlíček, Adolf (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	krejčí	Masarykova 5
Pavlíček, Antonín (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	elektrotechnik	Masarykova 5
Pavlíček, Josef (5)	krejčí	Balkanska 49
Pavlíček, Václav (5)	krejčí	Moskovska 69
Pavlišta, Jan (13, 14, 16, 17, 18)	účetní representace Škodových závodů	Pariska 13
Pavlišta, Jan (9, 10, 11, 12)	účetní representace Škodových závodů	Knez Mihajlov Venac 13/14
Pavlović, Namanja (10, 12)	publicista	Laudanova 1a
Pavlović, Nemanja (13)	publicista	Ohridska 5
Pazderka, Bohumil (16, 17)	obchodník	Kostolačka 71
Pazderka, Buhuslav (18)	obchodník	Frankopanova 4
Pazderník, Josef (5, 7, 8)	Úředník generálního konzulátu ČSR	

Pazderník, Josef (9, 10, 11, 12, 13, 14)	úředník čsl. vyslanectví (oficiál)	Kralja Aleksandra 20 (22)
Pech, Vladimír (18)	úředník	Kralja Aleksandra 43
Pelikán, Josef (13)	bankovní prokurista	Slaný, Brožovského 674
Pelikán, Josef (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12)	úředník Pražské úvěrní banky (disponent-7, prokurista-8)	Pragobanka
Pešička, Rudolf (12, 13, 14, 16, 17)	úředník	Anglobanka
Pešička, Rudolf (18)	archivář	Anglobanka
Pešička, Rudolf (5)	úředník	Ratarska 55
Pešička, Rudolf (7, 8, 9, 10, 11)	úředník	Pragobanka
Peterfi, Julius (16, 17, 18)	student filozofie	Radnička 4
Petr, Rudolf (17, 18)	hodinář	Krekova 3
Pietsch, Jiří (5)	Obchodní zástupce	Jakšičeva 11
Pichl, Josef (10)	technický úředník	Beogr. Tekst industrija
Pichl, Josef (11, 12)	technický úředník, Štofara i platnara Vlade Ilića	
Pichl, Josef (13, 14)	úředník	Vidinska 15
Pichl, Josef (16, 17)	úředník	Francuska 51
Pichl, Josef (18)	úředník	Lisinska 3
Pilz, Rudolf (5)	Náměstek vrchního ředitele Jihoslovanské banky	
Plachta, Josef (5, 7)	Stavbyvedoucí u fy Mat. Blecha	Čika Ljubina 19 (7)
Plachta, Josef (8, 9, 10, 11, 12, 13, 14)	stavbyvedoucí	Šajkačka 23
Plachtová, Barbora (5)	Choť stavbyvedoucího	
Podhajský, Emil (5, 7)	Tkalc. mistr fy Milan Ječmenica	Knez Miletina ul.
Podrabský, Václav (16, 17, 18)	student práva	Studentski dom
Pokorný, Dragutin (12, 13)	plukovník, hudební referent	Dobračina 35/II
Pokorný, Karel (5, 7)	úředník Pražské úvěrní banky	
Pokorný, Miloš, Dr. (16)	leg. tajemník čsl. vysl.	Kralja Aleksandra 22

Poláček, František (5, 7)	úředník Pražské úvěrní banky	
Poláčková, Emilie (5)	Choť úředníka	Vojvodanska 2 a
Popović, Aleksandar (7)	úředník D. R. P. SHS.	Hadji Prodanova 3
Popović, Aleksander (9, 10)	úředník agencie čsl. dunajské paroplavby	poštovní schránka 274
Popović, Aleksandr (8)	úředník Centrální banky	Kralja Milana 4
Poruba, František (12, 13, 14)	podúředník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Posířil, Vítězslav (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Posířil, Vítězslav (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Pospíšil, František, Ing. (8)	vicekonsul, obchodní attaché	Vyslanectví ČSR
Pospíšil, František, Ing. (9, 10, 11, 12, 13)	konzul RČS.	Kralja Aleksandra 20 (22)
Potěšil, Karel (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Pražák, Ladislav (18)	tovární mistr	Kneza Pavla 114
Pressburger, Eugen (7, 8)	obchodník (8)	Cara Lazara 1
Prchal, Jaroslav, Ing. (14, 16, 17, 18)	úř. opr. civ. Inženýr (18)	Kničaninova 7
Prchal, Jaroslav, Ing. (5, 7, 8)	Inženýr u fy Mat. Blecha	Čika Ljubina 19
Prchal, Jaroslav, Ing. (9, 10, 11, 12, 13)		Skenderbegova 20/II
Procházka, Václav (10, 11)	úředník Pragobanky	Sremska 1
Procházka, Václav (12)	úředník	Anglobanka
Procházka, Václav (5)	úředník	Baničko brdo kod Bežične telegr.
Procházka, Václav, Dr. (16)	stip.	Garašaninova 39, tel. 23388
Průša, Josef (11, 12)	dílovedoucí, Štofara i platnara Vlade Ilića	
Průša, Josef (13)	dílovedoucí	Budimska 17
Průša, Josef (14, 16, 17)	dílovedoucí	Sloga 2, Karaburma
Průša, Josef (18)	vrchní mistr	Karaburma Sloga II

Průša, Josef (7, 8)	dílovedoucí u fy Kosta Ilića i Sinovi	Poenkareova 27 (8)
Průša, Josef (9, 10)	dílovedoucí, Beogradska textilna industrija	Knez Miletina
Pučálka, Emanuel (11, 12, 13, 14, 16, 17, 18)	hudebník	Zemun, Kralja Petra 82
Pulkrábek, Jindřich (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Půlkrábek, Jindřich (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Půlpán, Josef (5)	uměl. Zámečník	Dušanova 202
Pyk, F. Viktor (18)	obchodník	Braće Jugovića 3
Pyk, Viktor (16, 17)	obchodník	Brankova 18
Radda, Josef (12)	disponent	Anglobanka
Radda, Josef (13)		Nová Ves u Chotěboře
Radda, Josef (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Radoničić, Ivo, MUDr. (12, 13)	lékař	Janka Veselinovića 4
Radulović, Ilija (5, 7, 8)	umělecký zámečník	Pozorišna 49 (příspěvní)
Radulović, Jiří (5, 7, 8)	absolvent průmysl. Školy (student – 7)	Pozorišna 49 (příspěvní)
Radulović, Jiří (9, 10)	zámečník	Pozorišna 49
Rašković, Vilma, MUDr. (10, 11)	lékař	Višegradska
Rašković, Vilma, MUDr. (7, 8)	lékařka	Sarajevská 58/I
Raupach, Leopold, Ing. (18)	obchodní zástupce	Zagrebačka 4
Raupach, Leopold, Ing. (16, 17)	zástupce „Poldiny hnutí“	Dubljska 20
Raušar, Josef Zdeněk, Ing. (9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	vrchní finanční rada v. v. a spisovatel	Pardubice, Nábřeží Svatopluka Čecha 515
Ravnik, Joža, Dr. (11, 12, 13, 14, 16, 17)	advokát	Dobrinjska 5
Ravnik, Joža, Dr. (18)	advokát	Žorža Klemansoa 29
Ravnik, Joža, Dr. (5, 7)	advokát	Kosovská 22 (příspěvní)
Ravnik, Joža, Dr. (8, 9, 10)	advokát	Kneginje Ljubice 7

Reis, Emil (16)	ředitel	Kamenička 2
Reis, Emil (17)	nakladatel	
Reis, Emil (18)	ředitel	Bitoljska 7a
Reisser, Jan, JUDr. (12, 13)	legační rada čl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Reitinger, František (12, 13, 14, 16, 17, 18)	ředitel fy „Isis“	Zagrebačka 9
Reitinger, František (5)	drogista u Izis	Lovčenska 11
Reitinger, František (7, 8, 9, 10, 11)	ředitel fy „Isis“	Lovčenska 11
Režný, Vojta (12, 13)	tajemník Svazu čl. spolků v království SHS	Garašaninova 39
Režný, Vojta (14)	tajemník Československého svazu	Garašaninova 39
Režný, Vojta (9, 10, 11)	tajemník Svazu čl. spolku v království SHS.	Studenička 81a
Riesel, Alfréd, Ing. (14)	Jugoškoda	Prince Eugenijsa 3
Riesel, Alfréd, Ing. (16)	Jugoškoda	Mletačka 16
Richter, Jan (14)	ředitel Škodových závodů, zástup. Bělehrad	Riga od Fere 11/IV
Roháček, Josef (12)	truhlář	Skadarska
Roháček, Josef (9, 10, 11)	truhlář	Poenkareova 42
Rosůlek, Bohumil (11, 12)	uzenář	Dušanova 76
Rosůlek, Bohumil (13, 14, 16)	uzenář	Cara Dušana 68
Rosůlek, Konstantin (5, 7)	velkoobchodník	Terazije 21 (člen zakládající)
Rosůlek, Konstantin (8)	velkoobchodník	Kralja Milana 21
Rothmaier, Karel (9)	vedoucí chemické čistírny	Dobropolska 33
Roubíček, Leopold (16, 17, 18)	obchodník	Obiličev Venac 12/III
Rožánek, Jan (12, 13, 14)	podsladovní pivovaru Bajlony	Catinjska 15
Řehoř, Antonín (11, 12)	aranžér	Kralja Petra 30/32
Řehoř, Antonín (13)	obchodník	Čika Ljubina 10

Řehoř, Antonín (14, 16, 17, 18)	obchodník	Knez Mihajlova 18
Řezáč, Lev (5, 7, 8)	konzul. oficiál.	vyslanectví ČSR
Řezáč, Lev (9, 10, 11)	úředník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 20 (22)
Sabličeva, Vida (12, 13, 14)	úřednice	Anglobanka
Sabličeva, Vida (7, 8, 9, 10, 11)	úřednice	Pragobanka
Sabličo(e)va, Vida (5)	úřednice	Carigradska 11
Sahánek, Jan (12, 13, 14, 16, 17)	úředník agencie čsl. paroplavby	poštovní schránka 274
Sahánek, Josef (9, 10, 11)	úředník agencie čsl. paroplavby	poštovní schránka 274
Sajvera, Josef (5, 7)	úředník Pražské úvěrní banky	
Sedláček, Václav (18)	tovární mistr	Kneza Pavla 115
Seidlerová, Anna (10, 11)	úřednice	špeditérská firma „Kosmaj“
Seidlerová, Anna (12, 13)	obchodnice	Palac Izvozne banky
Seidlerová, Anna (14, 16, 17, 18)	obchodnice	Kneginje Ljubice 15
Seidlerova, Anna (5)	úřednice Pražské úvěrní banky	
Seidlerová, Anna (7, 8, 9)	úřednice	Izvozna Banka
Seligman, Oskar (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Sequardtová, Marie (11)		Zemun, Hotel Central, Kralja Petra 11
Sequens, Jan (14)	úředník agencie čsl. paroplavby	poštovní schránka 274
Schanzer, Adolf (13, 14, 16, 17)	obchodník	Kraljev Trg 5
Schanzer, Adolf (18)	průmyslník	Terazije 45/II
Schanzer, Adolf (9, 10, 11, 12)	obchodník	Sarajevska 6
Schanzer, Karel, Ing. (13, 14, 16, 17)		Kraljev Trg 5
Schanzer, Karel, Ing. (9, 10, 11, 12)		Sarajevska 6
Scheicher, August (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Scheicher, Živko (12, 13, 14, 16, 17)	(manip.) úředník	Anglobanka
Scheicher, Živko (9, 10, 11)	manip. Úředník	Pragobanka

Sídková, Anděla (8)	úřednice	Konzul. Oddělení čsl. vyslanectví
Sith, Josef (12)		poštovní schránka 274
Skála, Vilém (8)	majitel bioskopu	Cara Lazara 18
Skála, Vilém (9, 10, 11, 12)	soukromník	Cara Lazara 18
Sklenář, Jan (5, 7)	krejčí	Kralja Milana 118
Slavík, Josef (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Smejkal, František (5)	uzenář	Dušanova 76
Smejkal, Jan (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18)	uzenář	Vojvode Dobrnjica 15
Smejkal, Jan ml. (11, 12)	uzenář	Dušanova 76 (68-12)
Smejkal, Jan, ml. (13, 14, 16, 17)	uzenář	Cara Dušana 68
Smejkal, Josef (11, 13)	obchodvedoucí	Garašaninova 23
Smejkal, Josef (14, 16, 17)	obchodvedoucí	Rankeova 12
Smejkal, Josef (18)	uzenář	Mačvanská 38
Smejkal, Josef (5, 7)	nájemce hotelu Hajduk	Veljkov venac 1
Smejkal, Josef (8, 9, 10, 12)	obchodvedoucí	Dušanova 76 (68-12)
Smejkalová, Anna (5)	choť nájemce hotelu	
Sobolová, Anita (11)	úřednice	Pragobanka
Sobolová, Anita (12, 13, 14, 16)	úřednice	Anglobanka
Sojka, Josef (5)	inženýr u fy Mat. Blecha	
Sova, Franček (5)	obchodník	Strahinića bana 73
Sova, Václav (12, 13, 14)	úředník	Anglobanka
Sova, Václav (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Spour, Josef (11, 12, 13, 14, 16, 17)	stavitel	Zemun, Nemanjina 23
Staněk, Josef (13)	úředník	Bosanska 25
Staněk, Josef (14)	obchodník	Bosanska 25
Staněk, Josef (16, 17)	obchodník	poštovní schránka 201

Staněk, Josef (18)	obchodník	Palmotičeva 31
Staněk, Josef (5)	inženýr	Kragujevac
Staněk, Josef (7, 8)	úředník	Topličin Venac 4
Staněk, Josef (9, 10, 11, 12)	úředník	Zetska 4a
Staněk, Karel (12)	obchodník	Zetska 4a
Staněk, Karel (13)	obchodník	Bosanska 25
Staněk, Karel (7, 8)	úředník	Topličin Venac 4
Staněk, Karel (9, 10, 11)	úředník	Zetska 4a
Stanković, Bronislav, Ing. (14, 16, 17, 18)	úředník státních drah	Sarajevska 57/1
Stára, Antonín (11, 12, 13, 14, 16, 17)	podnikatel	Oblakovska 24 (18-13)
Stára, Antonín (5, 7)	zednický polír	Vasina 13
Stára, Antonín (8)	stavbyvedoucí	Novopazarska 42
Stára, Antonín (9, 10)	stavbyvedoucí	Oblakovska 24
Stehlík, Vladimír, Ing (7, 8, 9, 10, 11, 12)	Kolon. Minist. Saobraćaja 17 /insp. gen. dir. Drž. Žel.)	Senjačka 26(9)
Stehlík, Vladimír, Ing. (13, 14, 16, 17, 18)	viši savetnik gen. Direkcije državnih železnica	Miodraga Davidovića 26
Steinocher, Bohuš (11, 12, 13)	legační tajemník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Stejskal, Jaroslav (16, 17, 18)	uzenář	Vojvode Dobrnjca 15
Stiksa, Emanuel, Dr. (12)	zubní lékař	Palác Riunione
Stiksa, Emanuel, Dr. (13)	zubní lékař	Praha, Melantrichova 1
Stiksa, Emanuel, Dr. (5, 7, 8, 9, 10, 11)	zubní lékař	Poenkareova 2
Storza, Frant., Ing. (16, 17)	ředitel Bělehradské textilní industrie	Knez Miletina 121
Storza, František, Ing. (18)	ředitel Beograd. tekst. ind.	Kneza Pavla 121
Stoupal, Josef (5)	úředník Čechoslavie	Novi Sad
Strádal, Jaroslav (12, 13, 14, 16, 17)	vrchní účetní	Anglobanka

Strádal, Jaroslav (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Stránský, Gustav (11)	domovník, Československý dům	Garašaninova 39
Stránský, Gustav (12)	kameník	Franše d'Eperea 86
Stránský, Gustav (13, 14, 16, 17)	kameník	Laze Lazarevića 2
Stránský, Gustav (18)	kameník	Kralja Zvonimira 50
Stránský, Jaroslav (12)	zástupce účetního	Anglobanka
Stránský, Jaroslav (13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Stránský, Jaroslav (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Stratil, Vojislav (12, 13, 14)	učitel čsl. školy	Garašaninova 39
Streit, Augustin (11, 12, 13, 14)	správce čsl. školy	Garašaninova 39
Streit, Augustin (5)	správce školy	Krunska ul. 20
Streit, Augustin (7)	správce školy	Studenička 62
Streit, Augustin (8)	správce školy	Vojvode Milenka 25
Streit, Augustin (9, 10)	správce školy	Studenička 60
Strnadová, Marie (18)	úřednice	Žorža Klemansoa 43
Strouhal, Ferd. (7)	zvěrolékař	Minist. poloprivjede
Struhárik, Ján (16, 17)	st. med.	Oblakovska 15
Struhárik, Ján (18)	student práv	Garašaninova 39/IV
Střelecký, Oldřich (14, 16, 17)	úředník	Cetinjska 15 (16)
Střelecký, Oldřich (18)	technický úředník	Patrijarha Dimitrija 44, Rakovica
Suchý, Otomar (5)	úředník	Čuprija
Svátek, Karel (11)	ředitel textilní továrny	Zemun, Tvornička 14
Svatek, Karel (18)	tovární mistr	Kneza Pavla 115
Svoboda, Eugen (12)	disponent	Anglobanka
Svoboda, Eugen (13)		Kralja Bodina 1, Pašino Brdo

Svoboda, Eugen (14)	úředník cestovní kanceláře „Putnik“	Kralja Bodina 1, Pašino Brdo
Svoboda, Eugen (5, 7, 8, 9, 10, 11)	disponent Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Svoboda, Jan (5)	zřízenec Pražské úvěrní banky	
Swierkosz, Konstantin (11, 12, 13, 14, 16, 17)	úředník	cukrovar Čukarica
Swierkosz, Rudolf (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	(technický-11) ředitel cukrovaru	Bělehrad - Čukarica
Sýkora, Čeněk (13)	vrch. číšník	hotel „Srpski Kralj“
Sýkora, Čeněk (14)	restauráterf u Djerdapu	Cara Dušana 41
Sýkora, Čeněk (18)	kavárník	Cara Dušana
Sýkora, Čeněk (5)	Nájemce hotelu „Bajloni“	
Syrový, Jaroslav (11)	rytec	Knez Miletina 115
Šalanský, Václav (8)	obchodník	Hotel Petrograd, Wilsonov Trg
Šalanský, Václav (9, 10)	obchodník	Miladinova 1
Šancer, Adolf (5)	obchodní zástupce	Kralja Petra
Šancer, Adolf (7, 8)	obchodní zástupce (obchodník-8)	Sarajevska 6
Šátek, Ferdinand (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník Jugosl. Siemens A. D.	Kralja Aleksandra 8(-12)
Šátek, Ferdinand (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Šeba, Jan (11, 12)	poslanec Národního shromáždění	Praha
Šeba, Jan (13, 14, 16, 17)	vyslanec ČSR	Bukurešt
Šeba, Jan (18)	zplnomocněný ministr a mimořádný vyslanec Čsl. republiky	
Šeba, Jan (5, 7, 8)	Mimořádný vyslanec zplnomocněný ministr ČSR	a Pozorišna 32(8)
Šeba, Jan (9, 10)	Mimořádný vyslanec zplnomocněný ministr RČS.	a Kralja Aleksandra 20
Šebová, Ludmila/Milada (5, 7, 8)	choť vyslance	Pozorišna 32(8)
Šebová, Milada (9, 10)	choť vyslance	Kralja Aleksandra 20

Šedivý, Gustav (16)	obchodní cestující	Kralja Zvonimira 54
Šedivý, Gustav (17)	obchodník	Garašaninova 13
Šestan, Josef (7, 8, 9, 10)	dílovedoucí firmy „Lokomašin“	Pozorišna 67
Ševčík, Josef, Ing. (10, 11)	legační rada čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Šimůnek, Rudolf (7)	malíř pokojů	Kosmajška 16
Šiška, Emil (14, 16, 17, 18)	sládek pivovaru Bajlony	Cetinjska 15
Šk(v)arda, Ante (5, 7, 8)	Sekretář Jihoslovanské banky (Jugobanky)	Poenkareova 2
Škarda, Ante (13)	nám. ředitele Jugobanky	Osijek
Škarda, Ante (9, 10, 11, 12)	prokurista Jugobanky	Poenkareova 2
Škarka, Richard (12)	náměstek ředitele	Anglobanka
Škarka, Richard (13)	ředitel	Anglobanka
Škárka, Richard (14, 16)	ředitel Anglobanky	Dra Đ. Jovanovića 13
Škarka, Richard (17, 18)	ředitel Anglobanky v. v.	Dra Đ. Jovanovića 13
Škarka, Richard (5, 7, 8)	místoředitel Pražské úvěrní banky	
Škarka, Richard (9, 10, 11)	náměstek ředitele	Pragobanka
Škarka, Slavko, Ing. (17)	podnikatel	
Škárka, Slavko, Ing. (18)	civ. inženýr	Kneza Pavla 25
Škarka, Stanislav, Dr. (17, 18)	úředník	Anglobanka
Škopek, František (13)	štukátér	Miletićeveva 9
Škopek, František (5)	štukátér	Nebojšina 1
Škopek, František (7, 8, 9, 10, 11, 12)	štukátér	Šumadijska 79
Šlahora, Filip (13, 14, 16, 17)	zámečnický mistr	Kajmakčalanska 50
Šlahora, Filip (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12)	zámečník	Ivkovićeveva 28 (52-9)
Šlanc, Eduard (16)	společný pivovaru Bajloni	Cetinjska 15
Šlanc, Eduard (17, 18)	společný pivovaru	Cetinjska 15
Šlechta, Vladislav (12, 13, 14, 16, 17)	stavitel	Senjak, Vranjačka 13
Šlechta, Vladislav (18)	stavitel	Kozjačka 25

Šlechta, Vladislav (5)	stavitel	Vasina 3
Šlechta, Vladislav (7)	stavitel	Miloša Velikog 49
Šlechta, Vladislav (8, 9, 10, 11)	stavitel	Zmaja od Nočaja 18
Špaček, Jaromír, Dr. (16)	leg. taj. čsl. vyslanectví	Smiljaničeva 33
Špicnáglová, Marie (11, 12)	obchodvedoucí firmy Singer	Zemun
Šplíchal, Josef (11)	průmyslník	Vojvode Mišiča 104
Šplíchal, Josef (12)	průmyslník	Garašaninova 11
Šplíchal, Josef (13)		Praha – Bubeneč, Uralská 10
Šplíchal, Josef (5, 7)	průmyslník	Dubljska 96
Šplíchal, Josef (8, 9, 10)	průmyslník	Kralja Milana 97
Šrámek, Rudolf (7)	úředník	Mačvanska 14
Šrámek, Rudolf (8)	obchodník	Novopazarská 40
Šrámek, Rudolf (9, 10)	průmyslník	Karadjordjeva 19
Štancl, Jan (17, 18)	redaktor Č. T. K.	Garašaninova 21
Štark, Josef (18)	úředník Škodových závodů	Dečanska 2/V
Štefan, Alois (16, 17, 18)	úředník čsl. vysl.	Kralja Aleksandra 22
Štěpánek, Josef (18)	správce čsl. školy	Garašaninova 39
Štok, Miroslav (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	Anglobanka
Štok, Miroslav (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Štoková, Ludmila (9)	úřednice	Pragobanka
Štolba, Vincenc (13)	úředník v. v.	Zemun, Dubrovačka 12
Štolba, Jaroslav (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Štolba, Vinko (11, 12, 14, 16, 17)	technický úředník v. v.	Zemun, Dubrovačka 12
Šubert, Otto (5)	Účetní pojišťovny „Triglav“	
Šváb, Antonín (14, 16, 17, 18)	hudebník	Vojvoda Dobrinjca 21 (16)
Švejda, Květoslav (5)	agent	Senjanin Ive 10
Švejkar, Jan, Ing. (16, 17)	podnikatel	Vuka Karadžiča 10

Švejkar, Jan, Ing. (18)	podnikatel	Kapetan Mišina 12
Švejkar, Jan, Ing. (5, 7)		Užice
Švejkar, Jan, Ing. (8, 9, 10, 11, 12, 13, 14)	podnikatel	Senjanina Ive 12
Tanović, Djordje M. (11, 12, 13)	úředník	Dalmatinska 62/I
Tanović, Djordje M. (9, 10)	úředník	Ivankovačka 12
Taške, Eduard (9)	zahradník	Rakovica
Tausig, Karel (16, 17, 18)	obchodní zástupce (18)	Praha VII, Vinařská 10
Teofanović, Branko (5)	úředník fy inž. Karel Luka	Molerova 7
Ther, Vladimír (12, 13, 14)	strojvůdce	Sarajevska 57/I
Ther, Vladimír (9, 10, 11)	strojný zámečník	Sarajevska 57
Tomášek, F. M. (13, 14, 16, 17)	řezník a uzenář	Cara Dušana 24
Tomášek, F. M. (18)	řezník a uzenář	Dubrovačka 24
Tomášek, F. M. (5, 7, 8, 9, 11, 12)	uzenář a řezník	Dušanova 24
Tomeš, Jaroslav (18)	tovární mistr	Kneza Pavla 121
Tomsa, Bohumír/I, JUDr. (12, 13, 14, 16)	legační tajemní čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Tordayová, Zuzka (16, 17, 17)	st. med.	Strahinića Bana 40
Tošovský, Bohumil (5, 7, 8)	krejčí	Gundulićev venac 20 (36-7)
Tuček, Bedřich (5)	stavbyvedoucí u fy Mat. Blecha	Šajkačka 23
Tůma, Václav (16, 17)	úředník Beograd. textil. industrija A. D.	Knez Miletina 121
Tůma, Václav (8, 9, 10, 11, 12, 13, 14)	úředník „Moravie“	Ćirila i Metodija 8/10
Turek, Eduard (9, 10, 11)	profesor	Dušanova 45
Tydlitát, Antonín (5)	truhlář	Primorska 28, Hadži Popovac
Uhl, Rudolf (13, 14, 16, 17, 18)	strojník	Mutapova 1
Uhl, Rudolf (5, 7)	strojník	Dubljska 81

Uhl, Rudolf (8, 9, 10, 11, 12)	strojník	Braničevska 13
Uhlíř, Josef (12, 13, 14)	podúředník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Urban, Alois (18)	úředník	Anglobanka
Urbánková, Ludmila (5)	farmaceutka	Svilajnac
Urbánková, Ludmila (7, 8)	úřednice	Pragobanka
Ursini, Rudolf (10, 11, 12, 13, 14)	prokurista pojiš„Kotvy“	Dušanova 3 (Cara Dušana 3)
Ursini, Rudolf (16, 17, 18)	prokurista pojišťovny „Kotva“ (Anker-18)	Trnská 29
Vackovec, Antonín (18)	úředník „Jugoškody“ A. D.	Pariska 13
Václavík, Josef (11, 12)	sladovník	pivara Bajlony
Vajner, Zdenko (17, 18)	advokát	Beograd, Knez Mihajlova 17
Valeš, Josef (18)	tovární mistr	Kneza Pavla 115
Vališ, Felix (5)	slevač u fy Caiszl & Maiszl	Poptaškova 7
Vališ, Josef (5)	montér	Jove Ilića 15
Válková - Marković, K. (9, 10, 11)	soukromnice	Dubljsanska 120 (-11)
Válková, Karla (7, 8)	soukromnice (8)	Dubljsanska 120
Vaněček, Alois (11, 12)	sladovník	pivara Bajlony
Vaněk, Miloš (13, 14)	účetní	Štrosmajerova 9
Vaněk, Miloš (7, 8, 9, 10, 11, 12)	účetní	Sarajevska 6
Vavřinec, Stanislav (5)	parketář	Hercog Štefana 3
Vedral, Václav (11, 12)	profesor	Prote Mateja 26
Vedral, Václav (13, 14, 16, 17, 18)	profesor hudby	Braće Nedića 33
Vedral, Václav (7)	prof. IV. Muške gymn.	Prote Mateje 35
Vedral, Václav (8, 9, 10)	profesor IV. Muške Gimnazije	Avalska 9
Vejsadić, Josef (5)	šéfekonom	Mali Kalimegdan
Vejšický, Josef (5)	šéf oddělení Pražské úvěrní banky	

Vejšický, Zdeněk (12)	šéf oddělení	Anglobanka
Vejšický, Zdeněk (13, 14, 16, 17)	disponent	Anglobanka
Vejšický, Zdeněk (7, 8, 9, 10, 11)	šéf oddělení	Pragobanka
Veselá, Antonie (11, 12)		
Veselý, František (12)	likvidátor	Anglobanka
Veselý, František (13, 14, 16, 17)	disponent	Anglobanka
Veselý, František (18)	prokurista	Anglobanka
Veselý, František (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Veselý, František (7, 8, 9, 10, 11)	likvidátor	Pragobanka
Veselý, Ivan (16, 17)	velkoobchodník	Braće Jogovića 12
Veselý, Ivan (18)	šéf fy Ignjat Fleš i Ko.	Braće Jugovića 12
Veselý, Jan (10, 11, 12, 13)	velkoobchodník	Uzun Mirkova 30
Veselý, Jan (14)	velkoobchodník	Kralja Petra 65
Větvička, Jaroslav (5)	lékárník	Smiljanićeva 14
Vítek, Rudolf (12, 13)	podstarší	Sremská Mitrovica, pivara
Vítek, Rudolf (9, 10, 11)	podstarší	pivovar Bajloni
Vitman, Jan (5)	kapelník	Moskovska 36
Vízek, Josef (12, 13, 16, 17, 18)	nám. ředitele	Anglobanka
Vízek, Josef (14)	disponent	Anglobanka
Vízek, Josef (5, 7, 8, 9, 10, 11)	prokurista Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Vlček, Jaroslav (16, 17, 18)	vojenský úředník	Vojvode Milenka 46
Vlček, Jaroslav (5, 7)	úředník Pražské úvěrní banky	
Vlček, Vladimír (10)	učitel čsl. školy	Studenička 81a
Vlk, Jan (12)	kandidát profesury	
Vodstrčil, Tomáš, Ing. (13)	zástupce čsl. zbrojovky	Gospodar Jevremova 25
Vodstrčil, Tomáš, Ing. (16, 17, 18) - Tomo	zástupce Zbrojovky a. s. (18)	Knjegine Perside 54

Vojinović, Miroslav (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18)	referent ministerstva ministerstva školství - 18)	(rada Sarajevska 57
Vojtěchovský, František (11, 12, 13)	zám. zahradník	Dedinje Uprava Dvora
Vokáč, Lev, Dr. (8)	legační rada	Vyslanectví ČSR
Vokáč, Lev, Dr. (9, 10, 11)	legační rada čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 20 (22)
Vokáčová, Jaroslava (9, 10)	choť legačního rady	Vojvode Milenka 29
Volke, Josef (5)	strojník	
Vopálenský, František (13)	sládek	Praha – Vršovice, Veleslavínova 22
Vopálenský, František (7, 8)	sládek pivovaru Bajlony	Cetinjska 15(8)
Vopálenský, František (9, 10, 11, 12)	sládek	pivovar Bajlony
Voráč, Adolf (5)	zřízenec vyslanectví	
Voráček, Josef, Ing. (14, 16, 17, 18)	ředitel Škodových závodů, zast. Bělehrad	Pariska 13
Vosátko, Bohumil (5, 7, 8)	pokladník hotelu Bajlony	Hajduk Veljkov Venac 1
Vosyka, Boh. (5)	dílovedoucí	Radenička 59
Vosyka, Bohumil (10, 11, 12, 13)	dílovedoucí	Dušanovac, Kraljeva 45
Vrabec, Jaroslav (12, 13, 14, 16, 17, 18)	úředník	cukrovar Crvenka
Vrabec, Jaroslav (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úředník Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Vrba, Jiří (12,)	prokurista	Anglobanka
Vrba, Jiří (5, 7, 8, 9, 10, 11)	prokurista Pražské úvěrní banky	Pragobanka
Vrba, Josef (18)	bankovní úředník	Vojvode Putnika 12a
Všetečka, Jan (5, 7, 8, 9, 10)	průmyslník	Dobračina 21
Vtělenský, Bohumil (11)	lékárník	Ljubovija na Drini
Vtělenský, Bohumil (5)	lékárník	Miloša Velikog 30
Vtělenský, Bohumil, PhMr. (10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	lékárník	Ljubovija na Drini
Vyšohlíd, Václav (10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18)		Zemun, Tošin bunar 27

Wagner, Stevan (7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14)	advokát	Knez Miletina 5(8)
Weinfeld, Rudolf (5)	Úředník Ferrum d. d.	Skopljanska 18
Weinstein, Zdeněk (12)	úředník fy „Jugoasbest“	Knez Miletina
Wellner, Pavel, Dr. (14)	mimořádný vyslanec zplnomocněný ministr ČSR	a Kralja Aleksandra 22
Wessely, Alfred (8, 11)	tovární ředitel	Cara Lazara 18/I
Wessely, Alfred (X12)	tovární ředitel	Vlajkovičeva 30/I
Wiegele, Zdravko, Dr. (9, 10)	advokát	Bosanska 97
Wünsche, Antonín (5)	úředník Pražské úvěrní banky	
Wünsche, Antonín (7)	obchodník	Zemun
Zahrádka, Josef (11)	mistr pletařský	Knez Miletina 115
Zahrádková, Anna (5)	úřednice	Kapetan Mišina 15
Zahrádková, Anna (7, 8, 9, 10, 11, 12)	úřednice Moravie	Čirila i Metodija 8/10
Zahradník, Drag., Ing. (16, 17)	inspektor minist. lesů a dolů	Njegoševa 30
Zajíc, František (18)	vrchní ředitel cukrovaru v. v.	Loznička 11
Zajíc, František, Ing. (5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	vrchní ředitel cukrovaru	Ćuprija (Beograd-17)
Zákravský, Stanislav (10, 11)	tkalcovský mistr	Knez Miletina 115
Zavázal, Václav (11, 12, 13)	malířský mistr	Zemun, Ugrinovačka 1
Zavázal, Václav (14, 16, 17, 18)	malířský mistr	Zemun, Morfijeva 13
Zavřelová, Štěpánka (5)	úřednice Pražské úvěrní banky	
Zborník, Vojtěch (11, 12)	stav. úředník města Zemuně	Zemun, Veliki Trg 4
Zborník, Vojtěch (13, 14, 16, 17, 18)	stav. úředník města Zemuně	Zemun, Zmaj Jovina 45
Zbořil, Bedřich (8)	skladník „Moravie“	
Zdařil, Libor (13, 14, 16, 17, 18)	hudebník	Radioorchester, Akademija Nauka
Zdravkovičeva, Kosara (5, 7, 8, 9, 10, 11)	úřednice Pražské úvěrní banky (přispívající)	Pragobanka

Zelený, Bedřich (12, 13, 14, 16, 17)	sochař	G. Clemenceaua 46/II
Zelený, Bedřich (18)	sochař	Zetska 21
Zelený, Bedřich (5, 7, 8)	sochař	Vidinska 28
Zelený, Bedřich (9, 10, 11)	sochař	Pozorišna 42
Zeman, František (13)	úředník pojišťovny „Herceg-Bosna“	Četnička 23
Zeman, František (14)	úředník pojišťovny „Herzeg-Bosna“	Šenoína 6
Zeman, František (7, 8)	úředník pojišťovny Herzeg-Bosna	Senjačka 17
Zeman, František (9, 10, 11, 12)	úředník pojišťovny Herzeg-Bosna	Majdanska 9
Zemanová, Hedvika (5)	úřednice	Bystricka 21, Hadži Popovac
Zívr, Václav (11, 12, 13, 14)	úředník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Zvonař, Karel (11, 12)	obchodník	Uzun Mirkova 5
Zvonař, Karel (13)		Náměšt n/Osl Tábořská 78
Zvonař, Karel (5)	úředník	Miloša Velikog 115
Zvonař, Karel (7, 8)	úředník fy „Goliat“ a. d.	Kraljice Natalije 46
Zvonař, Karel (9, 10)	šéf firmy „Goliat“	Dositijeva 8
Ženíšek, Antonín (17, 18)	úředník čsl. vyslanectví	Kralja Aleksandra 22
Žilka, Ladislav (16)	stip.	Krunska 39
Žlebek, Jan (18)		Patrijarha Dimitrije 44, Rakovica
Žlebek, Jan (9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17)	vrchní strojník, pivovar Bajlony	Cetinjska 15